

Univerzita Palackého v Olomouci
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PRIMÁRNÍ A PREPRIMÁRNÍ PEDAGOGIKY

ZNALOSTI ŽÁKŮ PRIMÁRNÍ ŠKOLY
O VÝVOJI ČLOVĚKA
PŘED A PO JEHO NAROZENÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE
OLOMOUC 2012

Vedoucí diplomové práce: Doc. PaedDr. Rašková Miluše, Ph.D.

Autor diplomové práce: Barbora Čermáková

Prohlášení

P r o h l a š u j i,

že jsem předloženou diplomovou práci vypracovala zcela samostatně a veškerou použitou literaturu a další podkladové materiály, které jsem použila, uvádím v Soupisu bibliografických citací.

V Břeclavi dne:.....

Barbora Čermáková.....

Poděkování

V první řadě bych chtěla poděkovat paní Doc. PaedDr. Miluši Raškové PhD., za užitečné rady, profesionální pomoc a vedení, věnovaný čas a trpělivost, kterou mi věnovala při psaní diplomové práce.

Dále bych chtěla poděkovat všem kolegům, kteří mi věnovali čas a pomoc při zpracování dotazníků. Děkuji i rodičům žáků prvního stupně, kteří byli ochotni vyplnit dotazníky k mé práci. V neposlední řadě děkuji rodině a přátelům, kteří mi pomáhali a podporovali mě v mém studiu na pedagogické fakultě.

Obsah

ÚVOD	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1 UČITEL A ŽÁK	8
1.1 Učitel	8
1.2 Žák	9
2 ZNALOST, DOVEDNOST A NÁVYK ŽÁKA.....	11
2.1 Znalost v oblasti sexuální výchovy	12
2.2 Vývoj znalostí.....	12
2.3 Rámcový vzdělávací program	13
2.4 Sexuální výchova v oblasti „Člověk a jeho zdraví“	15
2.5 Vývoj před a po porodu - teorie dotazníku pro žáka	15
3 ŠKOLA	19
3.1 Metody ve vyučování	19
3.2 Organizační formy	21
3.3 Vyučovací hodina	23
3.4 Didaktické prostředky	26
3.5 Didaktické principy, didaktické cíle.....	27
3.6 Sexuální a reprodukční práva	31
4 RODINA	33
4.1 Sexuální výchova v rodině	34
4.2 Rodina a škola	35
5 ŽENA A MUŽ	37
6 TĚHOTENSTVÍ	40
7 POROD	44
7.1 Porod císařským řezem	45
8 NOVOROZENĚ	46
9 VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE	48
II. VÝZKUMNÁ ČÁST	49
10 PEDAGOGICKÝ VÝZKUM	49
10.1 Realizace dotazovaného šetření u žáků	50
10.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření u žáků	50

POUŽITÁ LITERATURA.....	90
INTERNETOVÉ ODKAZY	94
INTERNETOVÉ ZDROJE	94
SEZNAM PŘÍLOH.....	95

ÚVOD

V době kdy jsem si vybírala téma pro moji diplomovou práci, se ve všech médiích oběvovala témata z oblasti sexuální výchovy na školách. Neustále se probírala daná příručka z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy – „Vybraná témata“, která měla být pomůckou a příručkou pro pedagogy. Měl to být opěrný materiál k tomu, jak učit sexuální výchovu. Také měla pomoci rodičům a měla doplnit mezery v tématech. Příručka byla stažena, protože vyvolala bouřlivé reakce od rodičů i od učitelů. Nerozumím tomu, proč se všichni obávají sexuální výchovy na primární škole. Podle mého názoru nejsou lidé dostatečně informováni o tom, co sexuální výchova na primární škole obnáší. Také si myslím, že v dnešní moderní době se sexualita oběvuje téměř na každém kroku, dokonce i v rodinách, které sexuální výchovu odmítají, a proto by se jí měla věnovat hlavně rodina a škola by jí měla upevňovat a doplňovat. Sexualita dětí obklopuje všude, je v televizi, v časopisech, na internetu, vědí o ní spolužáci, a pokud dítě chce, o sexualitě se dozví a zjistí si, co potřebuje. Tato sexualita je ovšem zkreslená, mylná i vulgární. Kdo z nás by chtěl, aby děti dostávaly tyto informace? Proto bychom měli sexuálně vychovávat děti pravdivě, přiměřeně k věku a neměli bychom jim nic zatajovat. Sama mám dvouletého syna a už v této době si uvědomuji, že sexuální výchova v naší rodině probíhá a s manželem jsme připraveni zodpovědět každou jeho otázku pravdivě.

Cílem této diplomové práce bylo zpracování informací ze sexuální výchovy a dotazníkové šetření ohledně znalostí žáků primární školy. Dílčím cílem diplomové práce bylo rozdělení znalostí na dvě období, konec prvního období – třetí třída a konec druhého období – pátá třída. Druhým dílčím cílem pro diplomovou práci bylo dotazníkové šetření u rodičů a učitelů, abych zjistila, jak se na sexuální výchovu dívají oni.

Teoretické část čerpá z dostupné literatury o sexuální výchově, o škole, o rodině, o znalostech dětí. Zabývá se Rámcovým vzdělávacím programem, hlavně oblastí „Člověk a jeho zdraví“, sexuálními pojmy ze školy i z rodiny, vývojem znalostí u dětí a přístupy k dětem v sexuální výchově. Pozornost jsem věnovala i škole a rodině obecně. Podrobněji bylo popsáno těhotenství, porod i novorozeně a jeho psychický i tělesný vývoj.

Výzkumná část byla zaměřena na dotazníkové šetření žáků ze třetí a páté třídy. Mým úkolem bylo zjistit, jaké znalosti z oblasti vývoje člověka před a po porodu mají tyto dvě skupiny žáků. Dotazníkové šetření jsem rozšířila o názory a postoje rodičů i učitelů, kteří byli ochotní pro moji diplomovou práci zodpovědět krátký dotazník.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 UČITEL A ŽÁK

Hlavním činitelem výuky je učitel, dále žák. V sexuální výchově má rozhodující roli třídní učitel, ale zejména rodič. S nástupem do školy se učitelé, rodičové i ostatní osoby podílejí na formování žákovy osobnosti. Dítě ve věku 6 – 11 let je žákem primární školy.

1.1 Učitel

V knize J. Maňáka se můžeme dočíst, že učitel má vedoucí úlohu ve vzdělávacím procesu, někdy se ovšem učitel chápe tak, že musí žákům stále něco vysvětlovat a předvádět. Takové postavení ale vede žáky k pasivitě. Učitel má funkci řídicí ve vyučovacím procesu, dále je nenahraditelný v organizování pedagogického procesu. Při řízení procesu musí učitel ovládat tyto činnosti: organizátorskou, konstruktivní i komunikativní. Pedagogického mistrovství může učitel dosáhnout jen tehdy, kdy skloubí všechny tyto aspekty. Učitel má také další funkce ve vyučování. Tyto funkce se odrážejí v oblastech ideově-výchovné, vědecko-didaktické, i v oblasti metodicko-technické. Tyto oblasti se od sebe nedají izolovat, protože jsou důležité k dosažení cílů výuky. Přehled učitelových funkcí v metodicko-technické oblasti podle Josefa Maňáka viz příloha č. 1.

Vlivem moderní didaktiky se mění i podstata učitele ve výuce. Moderní technika ovlivňuje učitelovy funkce. Některé funkce se zeslabují: přenášení informací, opakování, prohlubování a kontrola žákovských vědomostí a dovedností, redukují se nudné a rutinní práce spojené s vyučováním. Jiné funkce se naopak zesilují: plánování a příprava vyučování, analýzy učiva a příprava učebního materiálu, individuální práce se žáky, diagnostikování znalostí, práce s technickými pomůckami. Nově se objeví funkce jako: organizátor a manažer vyučovacího procesu, partner a poradce žáka, technolog využívajících prostředků, výzkumník v oboru didaktiky.

V sexuální výchově má učitel velmi důležitou roli. Nesmí se chovat autoritativně, musí být přátelský a důvěryhodný. Na své straně musí mít nejenom

žáky, ale také jejich rodiče. Role učitele musí zahrnovat lásku k dítěti, musí být modelem pro dětskou nápodobu. Mezilidské vztahy dávají učiteli silný motiv a cíl pro rozvíjení právě sexuální výchovy. Učitel musí trpělivě pracovat s žáky a předávat jim vlastní znalosti. Učitel nesmí zatajovat, překrucovat žádná fakta. Je demokratický a toleruje názory ostatních. Více o učiteli sexuální výchovy popisuje ve svých knihách V. Täubner a M. Rašková.

1.2 Žák

J. Maňák také popisuje žáka. Dříve se žák považoval za objekt, který je potřeba první ukáznit, aby byl připraven uchovávat poznatky, které mu učitel sděluje. Později se zkušelo postavení žáka změnit, ale nevedlo to k výsledkům. Nyní se ukazuje, že model výuky potřebuje, aby žák i učitel měli své funkce ve vyučovacím procesu. Učitel i žák musí být ve vyučování aktivní, protože jen vlastní prací může žák osvojit své vědomosti a dovednosti. Aktivitu u žáka musí učitel rozvíjet postupně a vést ho k samostatnosti a tvořivosti. Učitel k tomu používá pokyny i úkoly, které žák řeší.

Dnešní žák se liší od žáků z minulosti, je vyspělejší, má rozhled, ale je také rozptýlenější i unavenější, protože nároky na žáka jsou stále vyšší, a proto potřebuje individuální přístup. Změny ve výuce postihují i změny funkce žáka. Hlavními funkcemi žáka jsou: vnímání, zpracování a uchování vědomostí a dovedností i jejich uplatňování. Dále se žák podílí na aktivní spolupráci s učitelem i ostatními žáky. Žák se učí sebekontroly i samostatnosti. Žák je veden k tomu, aby si učivo pamatoval a uměl ho i reprodukovat. Žákům mohou dělat potíže formulace vlastních myšlenek, porozumění čtenému textu i samostudium. Moderní technika se to ve vyučovacím procesu snaží změnit a staví žáka do nových situací, vytváří prostor pro přijímání i zpracovávání informací. Žákova komunikace se obohacuje a zintenzivňuje, ale také ochuzuje o sociální kontakty, stává se stereotypní, a tak je na učiteli, jakou strategii zvolí, aby žák dosahoval optimálních výsledků. (Josef Maňák, 1995)

Každý žák je osobnost, která se liší fungujícím systémem a ten se skládá z těchto složek: Tělesná konstituce, temperament, schopnosti – inteligence, tvořivost, paměť, představitivost, komunikace, dále poznávání, motivace a potřeby, charakter, vůle, role, a v poslední řadě také chování a jednání. (Alena Valíšková a Hana Kasíková a kolektiv, 2007)

Dítě ve věku 6-11 let navštěvuje primární školu, opouští předškolní věk a stává se z něj školák. Pro žáka je to období píle a snaživosti a jejich pohybová aktivita je vysoká a jemná motorika se zlepšuje. Děti se ocitají ve fázi prepuberty, kdy přecházejí od dětství k dospívání. Dítě začíná pohlavně dospívat. Děti rády navazují kontakty s vrstevníky, vytvářejí si kamarádské vztahy, a sdružují se převážně se stejným pohlavím. Pohlavní aktivita těchto dětí je v klidu a jejich citová oblast je spojena s fantazií. Děti jsou velmi důvěřivé a neumí správně odhadnout nebezpečnou situaci. Jsou také velmi citlivé na odchylky. Pozorují se a srovnávají se s ostatními spolužáky. Je proto důležité jim vysvětlit, že každý se vyvíjí individuálně. Tyto děti často používají vulgárních výrazů, ale nevědí, co tyto výrazy znamenají. Je důležité děti vést ke spisovnému vyjadřování. Děti školního věku se mohou stydět a témata v sexuální výchově vynechávají nebo nevědí, jak se ptát a zda se mohou na určité věci ptát. Dítě, které se neptá, neznamená, že se nezajímá. Děti tohoto věku rády pozorují druhé pohlaví, je to dobrá chvíle na to, aby se o něm dozvěděly více.

2 ZNALOST, DOVEDNOST A NÁVYK ŽÁKA

Je potřeba v žácích neustále podněcovat a uspokojovat jejich přirozenou touhu po vědomostech. Tato touha po vědomostech se projevuje především otázkami. Tyto otázky ukazují, čím se žáci ve své mysli zabývají. Z výchovného hlediska jsou otázky prostředkem, jimiž můžeme podporovat rozumový i citový vývoj žáků. Je známo, že čím víc dítě vidí a slyší, tím více chce ještě vidět a slyšet. Často bývá nesnadné nalézt správnou a vhodnou odpověď pro žáky, není potřeba každou odpověď dopodrobna rozebírat, ale žák má právo dostat na každou otázku odpověď, která by se později nemusela opravovat, ale jen doplňovat. (Josef Maňák, 1995)

Znalost

Jak uvádí J. Maňák osvojená fakta se nazývají znalosti nebo vědomosti. Vědomosti zahrnují znalosti údajů, informací, pojmů, definic, pouček. Rozlišují se znalosti faktické a vztahové. Měřítkem znalosti je kvalita hloubky pochopení, schopnost vědomosti použít, schopnost logicky navazovat. Proto musíme izolované vědomosti propojovat s osvojeným učivem. Žák své vědomosti prohlubuje. Nejdříve se jedná a o tzv. asociační propojení – pojmenování, přiřazování, dále se žák naučí vytvářet skupiny s určitými vlastnostmi a v posledním stupni vědomostí dokáže žák sám rozeznávat vztahy mezi předměty. Pedagogická soustava vědomostí musí respektovat psychický rozvoj žáka, umožňuje produktivní myšlení a použití v praxi.

Dovednost

V úzkém spojení s vědomostmi jsou dovednosti. Dovednostmi rozumíme uvědomělou činnost. Dovednosti vznikají opakovaným nácvikem, až se zautomatizují. Základní dovednosti jsou: příprava na výuku, soustředění, dále dovednosti kulturní a morální, související s potřebami, pracovní. Dovednosti můžeme charakterizovat jako intelektuální, motorické a psychomotorické.

Návyk

Zautomatizované úkony nazýváme návyky. Ty jsou spojeny s potřebami, například hygienickými, spojenými s řečí, pracovní, spojené s chováním. (Josef Maňák, 1995)

2.1 Znalost v oblasti sexuální výchovy

Učitel by měl znát znalosti, dovednosti, postoje i chování žáků v této oblasti. Je to důležitá podmínka pro zahájení kvalitní sexuální výchovy, neboť mezi dětmi mohou být značné rozdíly. Tyto rozdíly se nedají ani klasifikovat, ani trestat. Musí se z nich vycházet a musejí se akceptovat. Tyto rozdíly vznikají v rodině. Každá rodina má jiné hodnoty, postoje a názory. Děti v mladším školním věku dychtivě touží po odpovědích na otázky ze sexuální výchovy a mluví o tématech bez zábrán, ale nacházejí se zde i děti, kterým jsou tato témata nepříjemná. Ve třídě s negativním vztahem k učiteli je tato výchova nerealizovatelná. Autoritativní přístup učitele je nepřipustný.

2.2 Vývoj znalostí

Zájem o vznik života se objevuje již v útlém dětství, první otázky a zkoumavé pohledy přicházejí velice brzy.

Předškolní věk

Děti od jednoho roku začínají pozorovat a zkoumat své tělo. Pozorují ostatní těla a srovnávají je se svým. Chlapci se zabývají svým pohlavním údem, není to ale nic společného s onanií. Po druhém roce života si začínají uvědomovat pohlaví. Podle vzhledu rozlišují chlapce od dívek. Ve třech letech již přicházejí první otázky ohledně sexuality. Zajímá je, jak přišly na svět. V předškolním věku rozlišují ženské a mužské role. Zajímají se o funkci těla i pupku, oblíbenou hrou je „pan doktor“, kdy mají možnost prohlížet si nahé tělo kamaráda. Nejde o sexuální podtext, pouze o dětskou zvědavost. Před vstupem do školy by dítě mělo znát své pohlaví, jak přišlo na svět, mělo by znát správné pojmenování pohlavních orgánů a v neposlední řadě by měly děti vědět, že když má někdo někoho rád, dává to najevo doteky.

Mladší školní věk

Nyní dochází k upevňování znalostí, prohlubuje se pohlavní identita. Po sedmém roce už by mělo dítě vědět, že se chlapec od dívky neliší vzhledem, ale pohlavím. Pro děti je stále těžké pochopit pojem pohlavní styk. Je důležité dětem vysvětlit, že když se dva dospělí mají rádi, vyjadřují si lásku milováním. V tomto věku začínají mít vliv vrstevníci, od kterých děti přijímají mylné i vulgární informace o sexuálních tématech. Dobře informované děti z rodiny i ze školy si s těmito

informacemi poradí. Také je dobré dětem vysvětlit, co je to menstruace, protože dívky, které jsou dobře informované, jsou na ni připravené a přijmou ji jako přirozenou věc. Po devátém roce už žáci mají znát informace o tom, že dospělé ženy mají děti, chtějí znát detaily o vzniku nového života.

2.3 Rámcový vzdělávací program

Na základních školách se vyučuje podle Rámcového vzdělávacího programu (RVP ZV). Tato výuka začala v roce 2007 v 1. a 6. ročnících. Nyní je aplikována ve všech ročnících. V roce 2007 tedy došlo ke změnám v pedagogických dokumentech. RVP ZV je státem stanovený a schválený dokument, je závazný pro všechny školy. Vymezuje základní učivo, cíle, výstupy a pravidla pro tvorbu školního vzdělávacího programu, které si školy zpracovávají. RVP ZV také vymezuje 9 vzdělávacích oblastí, včetně průřezových témat. V této koncepci na primárním stupni je také sexuální výchova, která se realizuje již od 1. ročníku. Výstupy a cíle jsou vymezeny v oblasti „Člověk a jeho svět“, v tematickém okruhu „Člověk a jeho zdraví“. „Člověk a jeho svět“ je jediná vzdělávací oblast, která je koncipována pouze pro 1. stupeň. Tato oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, zdraví a dalších témat.

Vzdělávání v oblasti „Člověk a jeho svět“ rozvíjí poznatky, dovednosti a zkušenosti žáků získané z rodiny i z předškolního vzdělání. Žáci se učí pozorovat i pojmenovat věci i děje, vzájemné vztahy. Učí se vnímat vztahy mezi lidmi, vztahy ve společnosti, způsobu života. Podmínkou vzdělání je vlastní prožitek žáka. V tematickém okruhu „Místo, kde žijeme“ žáci poznávají své okolí, rodinu, společnost i školu. V tematickém okruhu „Lidé kolem nás“ zase žáci poznávají vhodné chování ve společnosti, toleranci, pomoc, úctu a také postavení mužů a žen. V tematickém okruhu „Člověk a jeho zdraví“ žáci poznávají především sami sebe, biologické i fyziologické funkce a potřeby. Poznávají, jak se člověk mění, jak se vyvíjí od narození až do dospělosti. Učí se o zdraví, prevenci, první pomoci i správném chování.

Tato vzdělávací oblast také směřuje k rozvíjení určitých klíčových kompetencí. Vede žáka k utváření pracovních návyků, také k rozšiřování slovní zásoby, chápání rozdílů mezi lidmi, dále k sebevědomému vystupování i

bezkonfliktní komunikaci. Vede také k pozitivním citům k sobě samému i k poznávání podstaty zdraví. (RVP ZV, 2004)

Výstupy ve vzdělávací oblasti „Člověk a jeho zdraví“ na konci 1. období:

- Základní hygienické návyky, zdravotně preventivní návyky, znalost lidského těla, vhodné chování
- Zásady bezpečného chování, aby neohrožoval své zdraví ani zdraví jiných
- Obezřetné chování při setkání s cizími lidmi, odmítání komunikace, která je nepříjemná, požádání pomoci pro sebe i pro jiné
- Adekvátní reagování na pokyny dospělých

Výstupy ve vzdělávací oblasti „Člověk a jeho zdraví“ na konci 2. období:

- Využívání poznatků o lidském těle, znalosti základních funkcí orgánů, podpora vlastního zdravého života
- Rozlišování jednotlivých etap lidského života, orientování se ve vývoji dítěte před a po jeho narození
- Odpočinek, vlastní potřeby, plánování vlastního času
- Odmítání návykových látek, podpora zdraví, prevence, první pomoc
- Ohleduplné chování k druhému pohlaví, orientace v bezpečných způsobech sexuálního chování mezi chlapci a děvčaty daného věku

Učivo ve vzdělávací oblasti „Člověk a jeho zdraví“:

- **Lidské tělo** – potřeby, projevy, stavba, funkce, pohlavní rozdíly mezi mužem a ženou, základy lidské reprodukce, vývoj jedince
- **Partnerství, rodičovství, základy sexuální výchovy** – rodina a partnerství, biologické a psychické změny v dospívání, etická stránka sexuality, HIV/AIDS (cesty přenosu)
- **Péče o zdraví, zdravá výživa** – denní, pohybový a pitný režim, zdravá strava, nemoc, úrazy, první pomoc, osobní, intimní a duševní hygiena, reklamní vlivy
- **Návykové látky a zdraví** – odmítání návykových látek, automaty a počítače
- **Osobní bezpečí** – bezpečné chování v rizikových situacích, i v silničním provozu v roli chodce i cyklisty, krizové situace (šikana, zneužívání), násilí, služby odborné pomoci
- **Situace hromadného ohrožení**

2.4 Sexuální výchova v oblasti „Člověk a jeho zdraví“

Při výchově dětí nesmíme zapomínat také na sexuální výchovu. Tato výchova není jen o vztazích, není to ani pouhé předávání poznatků o fyziologických a biologických potřebách člověka a jeho reprodukci. Sexuální výchova musí být pojímána komplexně, aby předávala informace, postoje, morální principy a rozvíjela citovou oblast pro budoucí sexuální touhy. Je určena také pro současný život dítěte. Do budoucna dítě připravuje na spokojený život, partnerské soužití i manželství a rodičovství. Sexuální výchova musí působit pozitivně na dítě. Jedná se o cílené dlouhodobé a cílevědomé působení na dítě. Sexuální výchova by se měla objevovat také v rodině.

Dítě se potřebuje rozvíjet a to po všech stránkách. Chce všechno poznat, všechno objevit. Dítě se chce projevovat a bez zábran se vyptávat, k tomu tady jsou dospělí, aby pomohli dítěti najít odpovědi na jejich otázky. Je důležité, aby rodiče i učitelé odpovídali dětem po pravdě, jinak by k nim dítě ztratilo později důvěru. Dítě si vytváří vlastní identitu, hledá si místo v rodině i mezi vrstevníky. Dítě si potřebuje všechno vyzkoušet, nestačí mu jen popisování a vysvětlování.

Již ve třech letech se dítě ptá na to, jak přišlo na svět, proč je chlapec jiný než dívka a zajímá se o své tělo. Děti nepocítí ují stud ohledně nahoty. Je tedy důležité dětem správně a pravdivě odpovídat na jejich otázky, používat spisovné vyjádření a nemít strach z toho, že dětem řekneme víc, než je potřeba. Dítě očekává, že mu dospělý jasně a jednoduše zodpoví jeho otázku, detaily ho nezajímají a informace, které pro něj nejsou důležité, zapomene. V sexuální výchově ať doma, či ve škole se témata stále opakují a mohou se prohlubovat dle daného věku žáka.

2.5 Vývoj před a po porodu - teorie dotazníku pro žáka

Nyní se budu věnovat tomu, co by děti měly znát, a co bylo podstatou mé diplomové práce. Znalost žáků vývoje dítěte před a po porodu jsem zkoumala v dotazníku. Znalosti jsem rozlišovala podle ročníků. Zkoumalo se, jak se liší

znalosti na konci prvního a druhého období, tedy ve 3. a v 5. třídě. Teorie mluví takto:

- **Odlíšnosti dívek a chlapců** – je v pohlavních orgánech i v celkovém vzhledu. Ženské pohlavní orgány se nazývají pochva, děloha, vaječníky, pohlavní buňky jsou vajíčka, v pubertě se u dívek objeví menstruace a také narostou prsa. Mužské pohlavní orgány jsou penis a varlata, pohlavní buňky se nazývají spermie. Dále se v pubertě u obou pohlaví objevuje ochlupení v podpaží a okolo pohlavních orgánů, více se potí. Chlapcům se objevuje ochlupení také na hrudi a vousy na tvářích a mění se jim hlas. Dívkám se rozšiřují boky a chlapcům ramena.
- **Láska** – není jen citové okouzlení, je důležitá pro mezilidské vztahy. Je to pomoc, péče o druhého, je to radost, něha, odpouštění i porozumění. Milovat znamená otevřít se druhým a rozdat se. Láska dává zadarmo, nežádá odplatu, je to všechno dobro, obětavost i trpělivost. Láska se obtížně definuje, má několik tváří. Její podstata je ve vztahu k druhému člověku. Duševním projevem lásky je zamilovanost. Bývá tak intenzivní, že člověka zaslepuje. Tělesná láska je sexualita. Láska má více podob – není pouze láska mezi partnery (manželská), ale je také láska k dítěti, láska sourozenecká, láska k přátelům. Nejlepší příklad lásky, je láska mateřská. Matka dává dítěti sebe samu, své pochopení, zájem, naslouchání, radost i humor.
- **Rodina** – je základem lidské společnosti. Tvoří ji na začátku žena a muž, kteří se mají rádi a rozhodnou se spolu žít, pomáhat si a chtějí přivést na svět dítě. S dítětem přijdou radosti, ale i starosti.
- **Tatínek** – Dítě musí mít tatínka, protože bez mužské pohlavní buňky by nemohla mít maminka miminko.
- **Vývoj dítěte v prenatálním životě** – Aby se narodil nový človíček, musí se spojit mužská pohlavní buňka s ženskou. Tak se stane při pohlavním styku, kdy tatínkův penis vnikne do mamčininy pochvy a vloží tam své pohlavní buňky. Jedna spermie splyne s vajíčkem (oplození) v místě, které se nazývá děloha. Po oplození vzniká v těle matky zárodek, který je velký asi jako špendlíková hlavička, z něhož se

během 9 měsíců vyvine dítě. Plod, jak se říká dítěti u matky v břiše, je s matkou spojen přes pupeční šňůru a placentu. Pupeční šňůra má tvar trubičky a tato šňůra vyživuje miminko, dodává mu z matčina těla všechno, co potřebuje ke správnému růstu a vývoji. Díky ultrazvuku bylo zjištěno, že dítě u maminky v břiše zkoumá své tělo. Cucá si palec, kope nožkami, přetáčí se a plave v plodové vodě, kterou také polyká a vylučuje ji.

- **Porod** – Maminka pozná, že je dítě připraveno k porodu. Pocítí, jak se děložní svaly stahují a zase povolují. Tak se nazývá první doba porodní. Děložní svaly tlačí miminko ven z matčiny dělohy. Vytlačování říkáme kontrakce. Žena odjede do porodnice a lékař jí pomůže rodit. Porod může trvat krátce nebo i několik hodin. V průběhu porodu praskne plodový obal a plodová voda vyteče ven i toto může být znamení, že porod začíná. Při porodu prochází dítě dělohou, děložním hrdlem, které se doširoka otevře, a pochvou. To je druhá doba porodní. Většinou se při porodu objeví první hlavička a pak teprve tělíčko. Takový porod nazýváme porod vaginální. Někdy je potřeba děťátku pomoci, lékař může použít speciální kleště, které dítěti pomohou ven. Pak se odstříhne pupeční šňůra, asi 10 cm od pupíku dítěte, a dítě se poprvé nadechne a začne křičet. Přestříhnutí nikoho nebolí. Za několik dní pahýl uschne a upadne a zbyde nám jizva, které se říká pupek. Porodní asistentky děťátko očistí, ošetří, zkontrolují, zabalí a přiloží ho mamince na břicho nebo k prsu. Ve třetí době porodní, po přestřížení pupečníku, se děloha ještě několikrát stáhne a vytlačí ven z dělohy placentu. Některé děti jsou příliš velké nebo jsou ve špatné poloze, proto musí lékař matce znecitlivět a rozříznout břicho a dítě se výjme i s placentou ven. Pak mamince břicho zašijí a rána se za pár týdnů zahojí. To je porod císařský.
- **Ultrazvuk** – je přístroj, kterým může gynekolog zjistit, zda je žena těhotná, může kontrolovat zdravotní stav dítěte u matky v děloze. Může se jím také poznat pohlaví. Pohlaví rodičům doktor nemusí sdělit, pokud nechtějí. Ultrazvuk také umí udělat fotku, nebo video miminka, které si může maminka vzít.

- **Novorozenec** – takto nazýváme miminko do 6. týdne svého života. Průměrná velikost novorozence je 50 cm a průměrná váha je 3,4 kg. Vlasy na hlavičce mají různou délku, oči mají vždy modré, většinou nemají zuby. Protože matka krmí dítě mateřským mlékem, tedy kojí ho, nazývá se kojeneček.

3 ŠKOLA

Škola přináší dítěti nové činnosti, zvyšuje požadavky a přináší nové vztahy. V moderní škole nesmí chybět sexuální výchova, navazuje a propojuje se s výchovou z rodiny i z mateřské školy. V oblasti sexuální výchovy má velký význam a důležitou roli.

3.1 Metody ve vyučování

Slovo metoda pochází z řeckého slova „Methodos“, slovo, které znamená postup nebo cesta k cíli. Ve vyučování metodou chápeme, jako uspořádání činností žáka a učitele, které směřují k cíli. Vyučovací metody v historii prošly hodně změnami. V historii převládaly metody založené na napodobování činnosti dospělých, získávání dovedností a vědomostí ve skupině dospělých. Nacvičovaly se pohybové a pracovní dovednosti. Důležité bylo také vyprávění a vysvětlování spojené s memorováním. Udržovaly se tak tradice. Z období antického Řecka se nám do dnes dochovala metoda přednášky a také metoda rozhovoru, ty patří do metod slovních. Slovo nejprve mluvené později psané a tištěné, se stalo hlavním nositelem informací. Dále se nám dochovala metoda, kterou používal Jan Ámos Komenský. Vyžadoval přirozenou metodu vzdělávání, odvozenou od poznávání a napodobování přírody.

V dnešní době má učitel mnoho možností ve výběru vyučovacích metod. Didaktická teorie a koncepce se soustřeďuje na učitele ale i na aktivní spoluúčast žáka. V dnešní době se hledají různé alternativní metody. Jedná se o metody, kde je žák podněcován k činnosti, tvořivosti, samostatnosti a seberealizaci. Díky metodám se propojí vazba cíle a obsahu pedagogického procesu s jeho výsledkem, který je dán ve vědomostech a dovednostech žáka. (Jarmila Skalková, 2007) Klasifikace základních metod podle Josefa Maňáka viz příloha č. 2.

V různých vyučovacích procesech se uplatňují různé vyučovací metody souběžně a ve vzájemném propojení. O vhodných metodách se učitel rozhoduje již při plánování vyučovací hodiny. Výchozím bodem bývá cíl vyučovací jednotky, charakter obsahu učiva a jeho analýza, charakter procesu učení žáků, znalosti žáků, konkrétní situace a jeho osobní zkušenosti. (Jarmila Skalková, 2007)

Ve vyučovacím procesu je velmi důležité, aby si učitel vybral vhodnou metodu a také ji dobře ovládal. Bez těchto metod nelze splnit dané cíle. (Josef Maňák, 1995)

Charakteristika vybraných vyučovacích metod

Při výběru metod se řídí učitel sám. Charakterizují nejpoužívanější vyučovací metody.

1) Metoda slovní

Slovo učitele i žáka, mluvené i psané má velký význam. Patří mezi hlavní nástroje poznávání. Slovo je nezbytným nástrojem lidského myšlení. Slovní metody doprovázejí ostatní metody. Metody slovní jsou založeny na vnímání a chápání řeči. Málokdo si uvědomuje, že vnímání a chápání řeči je psychologicky složité a představuje často pro žáky náročný proces. Důležitá je také technika ústního podání. Řeč učitele musí být srozumitelná, jasná a dostatečně výrazná. Učitel musí pečlivě vyslovovat se správným přízvukem, rytmem i tempem. Musí využívat pauz mezi slovy a větami. Tempo řeči ve vyučování je pomalejší, zvláště při práci s mladšími dětmi. Učitel by měl dbát i na správnou řeč u žáků. Druhy slovních metod viz příloha č. 3.

2) Metody názorně demonstrační

Tyto metody uvádějí žáky do přímého styku s poznávanou skutečností, obohacují jejich představy, konkretizují pojmy. Patří sem předvádění modelů, předmětů, demonstrace statických obrazů, projekce statická (obrazy, schémata, grafy, fotografie) i dynamická (film, DVD, televize, video). I tyto metody mají dlouhou tradici. Pro učitele jsou náročné na plánování a přípravu. Jsou posilovány moderní technikou. Demonstrace neznámá pouze dívání a poslouchání, ale jde o proces aktivního myšlení a pozorování. Mají funkci motivační.

3) Hra jako vyučovací metoda

Využívají ji učitelé nižších ročníků. Posilují zájem žáků o nové učivo. Je motivační při upevňování učiva i dovedností. Děti se učí organizovat vlastní činnosti, spolupracovat, osvojovat si komunikativní dovednosti. V didaktických hrách i při hrách s pravidly se žák učí zachovávat daná pravidla. Podporuje to jeho socializaci i sebekontrolu. Učení probíhá nenásilně. Oblíbené hry jsou s hračkou, stavebnicí, dále jsou oblíbené soutěže, které učí smyslu fair play, odpovědnosti. Didaktická hra je založena na řešení problémových situací, rozvíjí aktivitu, myšlení i samostatnost.

4) Metody simulační a situační

Tyto metody uvádí žáky do skutečných problémů ze života. Je důležitá aktivita žáků. Umožňují žákům získávat dovednosti, řešit problémy, které se mohou objevovat v životě.

5) Metody inscenační

Tyto metody spočívají v hraní rolí osob v určité sociální situaci. Žáci se vžívají do role dané osoby, získávají emocionální zkušenosti, postoje, osvojují si vhodné způsoby reakce. Patří sem dramatizace.

6) Metody opakování a procvičování vědomostí a dovedností

Tyto metody mají velký význam pro zautomatizování úkonů. Používají se jako opakování po probraném učivu, po skončení daného úseku učiva, nebo jako závěrečné opakování, či opakování na začátku školního roku. Používáme zajímavé formy a metody opakování jako rozhovory, práce s textem, kresba, žákovo vyprávění, vysvětlování, řešení problému i dramatizace. Učitel musí vycházet ze znalostí žáků a uplatňuje individuální přístup. Při upevňování dovedností je důležitý nácvik. Didaktika klade důraz na metody, které aktivizují žáky, které jsou problémové, které vedou k objevování, nalézání nových řešení i na ty, které rozvíjí tvořivost. Tyto metody nejsou nové, jsou známé celá staletí. Patří sem například diskusní metody, situační metody, didaktické hry. (Jarmila Skalková, 2007)

Všechny tyto metody se uplatňují i u sexuální výchovy na primární škole. Tato výchova má dále ještě některé speciální metody. Jedná se o intimitu žáka, důležitá je aktivizační metoda. Žák je aktivní partner, a podílí se na výuce. Je aktivizován otázkami i odpověďmi.

3.2 Organizační formy

S vývojem školy se vyvíjí i organizační formy. Souvisí s vyučovacím procesem, jeho obsahem, s rolí učitele i žáka. Organizační formy jsou variabilní a pružné, mění se podle cílů a podmínek školy. Organizační formy mají také dlouhou historii jako metody. Postupem času se měnily. Důvodem změn byly změny ve funkci školy, v nových úkolech, ve změnách pojetí obsahu vzdělávání a také v charakteru činnosti učitele i žáka. Klasifikace forem podle Josefa Maňáka viz příloha č. 4.

Tyto formy se v praxi prolínají a podporují, každá je používaná v mnoha variantách. Učitel volí nejvhodnější z nich v závislosti:

- na cíli své práce,

- na charakteru látky,
- na připravenosti a specifických potřebách žáků i jejich individuálních zvláštностech na možnostech, které má v dané škole k dispozici (Jarmila Skalková, 2007)

Charakteristika vybraných vyučovacích forem

1) Hromadné vyučování

V reálné školní praxi se využívá hromadné vyučování. Má mnoho významných aspektů, jako například didaktický, pedagogický, sociologický psychologický i ekonomický. Důležité při hromadném vyučování je pracování s celou třídou, plánovitě, soustavně, v určitém čase. Každá vyučovací hodina má dílčí didaktický cíl. Komunikace učitele s žáky je založena na osobním kontaktu. Učitel na žáky přímo i nepřímo působí. Učitel se snaží udržovat i kontakt s jednotlivci. Vytváří podmínky pro správnou činnost žáků, aby všichni zvládli základní učivo. Učitel poznává žáky i jejich úroveň vývoje a specifické zvláštности. Uplatňuje k tomu individuální přístup k žákům. I žáci se poznávají, rozvíjí se mezi nimi sociální vztahy.

2) Skupinové vyučování

Dále se ve vyučování využívá systému skupinového vyučování. Podporuje příznivou atmosféru pro učení žáků. Skupinové vyučování chápeme jako skupinky 3-5 žáků, kteří spolupracují a řeší společný problém. Díky skupinovému vyučování se uplatňují pasivní, nesmělí i málo výkonní žáci. Rozvíjí se vlastnosti a dovednosti jako ochota, spolupráce, tolerance k druhým, pomáhání druhým, vest diskuzi, vyměňování názorů, organizování práce. Pro žáky je tato forma vyučování nová a jiná, a proto je dobré si takové vyučování nejdříve vyzkoušet. Žáci se musí naučit pracovat samostatně ve skupince, diskutovat, pracovat individuálně. Při cílevědomém vedení si to ovšem žáci brzy osvojí.

3) Individualizované vyučování

Opakem hromadného a skupinového vyučování je vyučování individualizované. Spočívá v tom, že práce je přizpůsobena každému žákovi, a to podle jeho možností. U tohoto vyučování se může používat speciálních kartiček s úkoly, které mají různou obtížnost. Mohou se dávat žákům, kteří mají potíže, či žákům, kteří jsou velmi schopní i žákům, kteří pracují rychleji. Žáci si takovým způsobem osvojují učivo svým vlastním tempem.

4) Projektové vyučování

Dále se ve vyučování uplatňuje projektové vyučování., které je založeno na řešení komplexních teoretických i praktických problémů na základě aktivní činnosti žáka. Projektové vyučování je propojeno se životem, který je blízký žákům, probouzí zájem o poznávání. Spojují se zde činnosti teoretické, praktické sociální i individuální. Žáci se v této činnosti ztotožňují a prožívají ji. Projektové vyučování lze využívat již od první třídy. Děti jsou hravé a to je důležité pro projektové vyučování. Díky hravosti lze získat dětský zájem i pozornost. Témata se volí jednoduchá a krátkodobá.

5) Domácí práce

Do organizačních forem patří i domácí práce žáků. Domácí příprava je důležitá a souvisí s kvalitou vyučování. Domácím úkolům žáci musí rozumět, domácí úkol musí být jasný a nesmí být příliš náročný. V domácích pracích děti nemají dohánět, co se ve škole nestihlo, ale mají si procvičovat již osvojené vědomosti a dovednosti. Dále má domácí práce funkci vzbuzování zájmu žáka, podněcování k vlastní tvořivé činnosti, obohacují osobní zkušenosti žáka, dovednosti sebevzdělávání i ochotu se stále vzdělávat. Výsledky domácí práce se odrážejí ve vyučovacích hodinách. Z hlediska metod mohou být domácí práce založeny na práci s doplňkovou četbou, s učebnicí, na experimentování, pozorování i na praktických a výtvarných činnostech. Mohou to být úkoly výtvarné, praktické, ústní, grafické i písemné. Domácí práce by neměly být nudné, stereotypní ani příliš dlouhé tyto úkoly pak žáky nudí a vyvolávají negativní emoce. (Jarmila Skalková, 2007) Druhy a formy domácích úkolů podle J. Maňáka viz příloha č. 5

Všechny tyto metody jsou používány v sexuální výchově.

3.3 Vyučovací hodina

Pro vyučovací hodinu je významná délka. Norma je 45 minut. Členění času ve vyučovací jednotce je potřebné měnit. Záleží na věku i obsahu vyučování. Vyučovací hodiny se obvykle rozlišují:

- hodiny motivační
- hodiny osvojování nových vědomostí a dovedností
- hodiny opakovací a procvičovací
- hodiny používání vědomostí a dovedností v praktických činnostech

- hodiny zkoušení a hodnocení osvojených vědomostí a dovedností
- hodiny smíšené, v nichž se realizují všechny tyto cíle

Vyučovací hodina se vyznačuje svou strukturou. Hovoříme o etapách vyučovací hodiny. Každá etapa má didaktické určení. Didaktikové vymezují tyto etapy:

- zahájení vyučovací hodiny (organizační příprava, cíle hodiny, téma hodiny, motivace)
- Opakování probraného učiva, příprava na nové učivo, kontrola domácí práce, kontrola vědomostí
- Nové učivo, nové poznatky
- Opakování a procvičování nového učiva
- Kontrola rozvoje vědomostí a dovedností, uložení domácího úkolu

Je nutné také věnovat se i hygienické stránce vyučovací hodiny. Používáme různé metody a formy, střídáme druhy činností i pauzy na oddech.

Dříve se na školách učilo jen informativním způsobem. Tento typ výuky převládá dodnes, ale v současné době se v pedagogice uplatňují i jiné druhy typů výuky. Tyto typy výuky se objevují díky moderním prostředkům. Rozlišujeme je na základě charakteru osvojeného učiva, a také vzhledem k charakteru aktivity žáka.

Podle Josefa Maňáka se typy rozlišují takto:

- výuka informativní – informace předává učitel
- výuka heuristická – objevování, výzkumná činnost žáků, pod vedením učitele
- výuka produkční – praktická činnost žáků
- výuka regulativní – výuka řízená počítačem, programem

Výuka informativní je charakterizována postavením učitele, který žákům předává informace. Učitel může používat názorných pomůcek, různých metod, ale je aktivní sám. Žáci mají málo času na svou vlastní samostatnou práci. Výhodou tohoto typu výuky je v tom, že žáci postupují jednotně, učitel ovlivňuje celou třídu. Je vhodná při osvojování nového či obtížného učiva. Při informativní výuce lze žáky aktivizovat a vést k samostatné práci.

Výuka heuristická je orientovaná na samostatnou práci žáků, na zkoumání, objevování i na tvořivost. Učitel žáky vede metodicky, usměrňuje je a vede je k vyššímu stupni samostatnosti. Výuka produkční žáky zasahuje do pracovní situace, kterou se žák učí zvládat realitu. Důležité v tomhle typu výuky je práce s materiálem, manipulace s věcmi nebo praktická činnost žáka.

Předností produkční výuky je spojení teorie s praxí. Výuka regulativní se zakládá na detailně rozpracovaných projektech. Podrobné operace, úkony vedou žáka k danému cíli. (Josef Maňák, 1995)

Fáze výuky

Fáze výuky nelze vnímat jako jednotlivé izolované a uzavřené úseky, ale jako variabilní momenty výuky, které každá výuka obsahuje. Optimální sled fází výuky je následovný: motivace, expozice, diagnóza a aplikace. Modelový sled se může měnit dle cílů a podmínek výuky.

Motivace se vymezuje jako souhrn činitelů, kteří podněcují žákovu chování. Motivace zvyšuje učební činnost žáka. Činnost žáka může být motivována poznávacími procesy, sociálními procesy, tato motivace je vnitřní. Dále jde o motivaci vnější, kdy učitel vytváří vhodné podmínky pro výuku, dále učitel motivuje nevědomě svým chováním a vztahem k žákům. Nejčastěji se k motivaci používá odměn a trestů.

Expozice je fáze vyučování, která zprostředkovává žákovi nové poznatky. Nacházejí se zde všechny možné prostředky, způsoby i postupy, kterými si žák osvojuje učivo. Tento proces probíhá velice obtížně, protože poznávaná realita se odráží v psychice žáka velice komplikovaně. Do této fáze patří také vytváření základů a východisek dovedností a návyků. Fixace plní specificky pedagogické cíle. Sleduje upevňování osvojených dovedností a vědomostí.

Fixační fázi realizujeme cvičením nebo opakováním. Je důležité, aby žáci viděli souvislosti a logické návaznosti mezi poznatky. Opakování by nemělo být stereotypní. Známe základní druhy opakování – opakování prvotní, průběžné, zobecňující a opakování problémové.

Další fáze je diagnóza. Zahrnuje druhy diagnostikování, jako je hodnocení, prověřování, zkoušení, známkování. Je důležitá pro zpětnou vazbu žákovy práce, popřípadě odhalí nedostatky a zjedná nápravu. V praxi známe několik druhů diagnostikování – průběžné, individuální, frontální, skupinové a další. Dále známe formy diagnostikování – písemné, ústní, pohybové, grafické i kombinované.

Poslední fází je aplikace, v níž dochází k používání osvojených dovedností a vědomostí v praxi. Aplikace představuje poslední stupeň poznávacího procesu. Má nezastupitelnou funkci přípravy na život. Proto musí učitel žáky cvičit a učit je spojovat teorii s praxí. (Josef Maňák, 1995)

Prostředí výuky

Prostředí lze chápat, jako společenské podmínky obklopující žáka. Prostředí, v němž žák žije a které na něj i na jeho výchovu a vzdělání působí. Prostředí můžeme dělit na makroprostředí a mikroprostředí. Makroprostředí ve výuce vytváří výchovnou sféru, vytváří předpoklady a podmínky pro dění. Patří sem výchovně vzdělávací cíle, řídicí instituce, které vydávají normy a směrnice. Dále sem spadají lidé, kteří tvoří výchovně vzdělávací proces. Učitel si musí uvědomovat vše kolem své práce, cíle i hledání vhodných prostředků. Mikroprostředí je vytyčeno fyzickými i materiálními prostředky, dále okruhem činitelů a osobními vazbami. Jde o určitou skupinu.

Škola ovlivňuje výuku svými prostory, vybavením i atmosférou. Moderní výuka je náročná na vybavení i prostory školy. Prostředí, vybavení i uspořádání pomůcek je spjata s organizačními formami i metodami a také se odráží ve vztahu mezi učitelem a žákem. Každá učebna by měla být adekvátní k výchovně vzdělávacím cílům a to z hledisek didaktických, psychologických, hygienických, prostorových, estetických ekologických a dalších. Ve třídě by měla vládnout pozitivní a radostná atmosféra, vzájemná důvěra, činnorodá aktivita i pracovní pohoda. (Josef Maňák, 1995)

3.4 Didaktické prostředky

Didaktické prostředky jsou pro učitele stejně důležité jako metody a formy vyučování. Stále se rozvíjí technika i možnosti. Didaktické prostředky jsou všechny předměty, které používáme při vyučování a které souvisí s metodami a formami vyučovacího procesu. Tyto prostředky zefektivňují vyučování. Patří sem vybavení škol, technika, učební pomůcky, které pomáhají v procesu učení a osvojování dovedností a vědomostí. Učebních pomůcek je mnoho a kladou na učitele nároky při výběru. Učitel by je neměl volit náhodně, ale měl by je vybírat vzhledem ke svému charakteru, k cíli vyučování, k věku a vývoji žáka, také vzhledem k dosavadním zkušenostem a dovednostem i k podmínkám realizace učitele. Pomůcky učitelé pomáhají realizovat názornost, rozvíjí smyslové vnímání a abstraktní myšlení. Jako základní učební pomůcky považujeme školní tabuli, školní obrazy, ilustrace. Další oblíbené didaktické pomůcky jsou média – televize, DVD, počítače, internet, CD přehrávač nebo interaktivní tabule. Výukové pořady a programy mají dané téma a

jsou konstruovány pro danou skupinu žáků. Počítače využíváme k prezentaci učiva, k procvičování nebo k didaktickým hrám. (Jarmila Skalková, 2007)

Kategorie předmětů podle Josefa Maňáka

- 1) skutečné předměty – výrobky, preparáty, přírodniny
- 2) modely – statické i dynamické
- 3) zobrazení
  - I) obrazy, symbolická zobrazení
  - II) statická projekce
  - III) dynamická projekce – televize, video
- 4) zvukové pomůcky – hudební nástroje, magnetofonové pásky
- 5) dotykové pomůcky – reliéfové obrazy
- 6) literární pomůcky – učebnice, knihy, texty
- 7) programy pro počítače

S učebními pomůckami souvisí názornost. Žáci mají možnost s pomůckami manipulovat. Učivo by mělo být žákům předváděno tolika smysly, kolika je možno. Někdy je možno využít více smyslů najednou. Názornost je důležitá hlavně u žáků mladšího školního věku. Základní pomůckou je nástěnný obraz, ilustrace v učebnici, dále moderní projekce. Velmi oblíbené, v dnešní době, jsou názorné pomůcky audiovizuální. Rozšiřují možnost názornosti všemi směry. Někdy je učitel nucen si vyrobit vlastní názorné pomůcky, protože vybavení nestačí či nevyhovuje. Pomůcky musí odpovídat daným potřebám a musí respektovat didaktická, estetická, technická a jiná hlediska. (Josef Maňák, 1995)

3.5 Didaktické principy, didaktické cíle

Pedagogické jevy se vyznačují variabilitou a individuální různorodostí. Jsou důležité a cílevědomě působí na psychiku žáka a řídí jeho rozvoj. V pedagogice používáme termín princip. Principem rozumíme požadavek, který vyplývá z výchovně vzdělávacího procesu. Známe principy didaktické, metodické a výchovné. Principy se časem mění a vyvíjí.

Josef Maňák ve své knize uvádí vyučovací principy u pedagogických klasiků:

- **J. A. Komenský:** názornost, aktivita, uvědomělost, soustavnost, postupnost, trvalost, shoda s přírodou.
- **J. J. Rousseau:** přirozenost, názornost, aktivita, individuální přístup.

- **J. H. Pestalozzi:** názornost, soustavnost, výchovnost.
- **K. D. Ušinskij:** přiměřenost, názornost, trvalost.

V moderní pedagogice se nejčastěji uvádí tyto principy:

- uvědomělost, názornost, soustavnost, aktivita, přiměřenost, trvalost, individuální přístup.

Cíle výuky v našich školách se odvozují z demokratické společnosti. Cíle jsou zprostředkovávány výchovou, podmínkami a prostředky. (Josef Maňák, 1995)

V současnosti se stále usiluje o zdokonalování cílů i obsahu vzdělání. Směřuje se k tomu, aby se žák rozvíjel osobně i sociálně. Komplexní chápání vyučování nalezneme v důležitých dokumentech, které ovlivňují české školy i práci učitelů. Jde o **Národní program rozvoje vzdělávání v České republice** (Bílá kniha), **Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání**. Bílá kniha vymezuje základní pozice vzdělání. Patří sem funkce vzdělávací soustavy, cíle pro vzdělávání ve školách a také klíčové kompetence. Tyto knihy slouží k vytváření vlastních školních vzdělávacích programů. Důležité je komplexní cílové zaměření na všechny složky osobnosti v předmětech, kde se učivo pojí s člověkem. Jde například o rodinnou výchovu.

Máme dva póly přístupů k cílům – zohledňující učivo a zohledňující složky osobnosti a chování žáka. První pól cílů se zaměřuje na vědomosti i dovednosti. Druhý se zaměřuje na individuální rozvoj a sociální rozvoj žáka. Dále sem patří mravní rozvoj.

- **Individuální rozvojové cíle** – sebedůvěra, sebepoznání, sebehodnocení, organizování vlastního života, rozvoj kognitivních funkcí a schopností pro efektivní řešení problémů, psychohygienu a tvořivost.
- **Sociálně rozvojové cíle** – dobré vztahy s lidmi, komunikace, kooperace a kompetice, chování v různých rolích a situacích.
- **Eticky rozvojové cíle** – etika osobního vztahu k sobě samému, komunikace a mezilidské vztahy, hodnotové žebříčky žáka a mravní vlastnosti

Učitel by se měl věnovat jak jednotlivým předmětům, tak hledání spojnic mezi předměty.

- integrace učiva z různých oblastí poznávání
- integrace učiva v podobě učebního problému
- integrace vědomostí, dovedností a činností jako učiva

- integrace poznatků a dovedností vztažených k učivu jednotlivých předmětů s poznatky a dovednostmi vztaženými k učivu – „já“, „my“, praktické životní situace. (Alena Valíšková a Hana Kasíková a kolektiv, 2007)

Jan Průcha ve své knize uvádí obecné principy, viz příloha 6.

Jak uvádí Vladimír Täubaner ve své knize „Metodika sexuální výchovy“, je sexuální výchova specifická a odlišná od ostatních vyučovacích předmětů ve škole. Pro sexuální výchovu je dobré, když žáci mají k dispozici speciální prostory, které navozují vhodnou, intimní atmosféru. Podmínky pro kvalitní výuku tvoří dostatek vhodné literatury, naučných filmů, názorných pomůcek, modely, dále to mohou být besedy s odborníkem, jako je sexuolog, gynekolog nebo psycholog. Sexuální výchova vyžaduje čas, témata se opakují a prohlubují. Pedagogové musejí mít kladný vztah k sexuální výchově, žáci musí vědět, že postoje dospělých k této disciplíně jsou vážné a pak ji respektují.

Sexuální výchova má i své specifické principy. Kromě všeobecných známých principů, jako jsou individuální přístup, přiměřenost k věku, spojení teorie s praxí i názornost, objevují se zde i specifické principy. Patří sem:

- **Spolupráce rodiny a školy** – rodiče mohou být informováni o obsahu a metodách, které se aplikují ve škole, měli by souhlasit se sexuální výchovou ve škole, měli by ji tvořivě rozvíjet a doplňovat v domácím prostředí, mohou se podílet na sexuální výchově svých dětí.
- **Spojení se všeobecnou výchovou** – sexuální výchova se prolíná celkovým působením učitele, neměla by být vytrhována z celkového výchovného procesu.
- **Stupeň rozvoje společnosti** – informace, metody, formy i prostředky musejí být pravdivé, přiměřené věku dítěte, sexuální výchova musí respektovat tradice, zvláštnosti i úroveň společnosti, dále světonázorové postoje dětí i rodičů. Učitel musí používat spisovné pojmy, používá pedagogických pomůcek.
- **Koedukovaný charakter** – sexuální výchova je věc přirozená, která nemá znaky nemravnosti. Jen zcela výjimečně se vyučuje u chlapců a dívek odděleně. Osobní problémy žáků se mohou řešit individuálně.
- **Etičnost** – vyučování sexuální výchovy je vedeno s obecnými principy etičnosti a mravnosti. Nacházejí se zde city, vztahy, jako jsou láska, přátelství

i manželství. Dále sem patří mateřství, odpovědnost za dítě, pohlavní zdrženlivost, úcta k lidem (matce, otci, opačnému pohlaví, ...), žák si vytváří postoje, názory, hodnoty i mravní dovednost.

- **Aktuálnost, latentnost a projekce** – učitel formuje své žáky, formuje jejich postoje, vědomosti i dovednosti. Některé informace nemají pro žáky aktuální smysl, mají latentní charakter, přesto učitel předává informace.
- **Harmonický rozvoj** – všechno v sexuální výchově se rozvíjí současně a v harmonii, nelze nic upřednostňovat ani opomíjet.
- **Přiměřenost a individuální přístup** – přiměřenost chápeme z hlediska biologických, psychických i sociálních zralostí žáka, dále přiměřenost k tradicím, světovému názoru i způsobu života.
- **Aktivita žáka a spolupráce** – učitel volí hlavně aktivizační metody, žák je spolutvůrce svých vědomostí, postojů i chování.
- **Pedagogičnost a odbornost kantora** – učitel musí znát lidskou sexualitu, biologické znaky člověka, zdravotědu, etiku, didaktiku sexuální výchovy i psychologii dětí. Musí umět získat důvěru žáků a rodičů.
- **Laskavá atmosféra** – žák musí pociťovat bezpečí, důvěru k učiteli, učitel je přátelský i laskavý a navazuje vhodnou atmosféru, chápe a vnímá žáky
- **Otevřenost** – žáci se nesmí bát hovořit o daných tématech s učitelem, nesmí být trestáni za vlastní názory ani za použití vulgárních názvů, pokud neznají odborné názvy. Na učiteli je, aby žáky poučil, opravil a navedl správným směrem.
- **Rovnoprávnost dívek a chlapců** – dívky mají právo na lásku a city, které většina chlapců v tomto věku potlačuje.
- **Etické a emocionální prožívání u chlapců** – chlapci jsou vedeni k emocionalitě, aniž by se potlačovala jejich přirozená tělesná potřeba.
- **Posilování odpovědnosti žáků** – žák se musí naučit, že je odpovědný sám za sebe.
- **Propagace ochrany před nákazou** – výchova k věrnosti do budoucna
- **Asertivní právo na chybu** - žáci mají právo na své chyby a omyly při vlastní cestě sexuální výchovou. Učitel i rodiče musí být tolerantní.

Cílem sexuální výchovy je získávání poznatků ohledně lidské sexuality, partnerských vztahů před manželstvím, v manželství, rodičovství, získávání

správných postojů a chování. Tato výchova rozvíjí pozitivní citové vazby v mezilidských vztazích. Výchova má také konkrétní cíle, které vycházejí z věkových a individuálních zvláštností. (V. Täubner, 1997)

Obsah sexuální výchovy je navržen spirálovitě, což znamená, že se témata opakují a rozvíjejí. Má tři hlavní oblasti, které se navzájem doplňují a prolínají se.

- **informativní** – vědecké výzkumy, které jsou pedagogicky přetransformované pro žáky, většina informací mají latentní charakter, přesto je potřeba je předávat. Hygiena, správné pojmenování pohlavních orgánů jsou aktuální témata pro děti.
- **emotivně postojová** – vytváří silné emotivní postoje k získaným informacím a dovednostem.
- **dovednosti, návyky, chování** – jsou aktivní částí sexuální výchovy. Žák se sám podílí na aktivitě a utváří se vlastní dovednosti, návyky, chování i svoji osobnost. (V. Täubner, 1997)

3.6 Sexuální a reprodukční práva

Sexuální a reprodukční práva jsou práva svobody každého z nás, jako jednotlivce, stejně tak páru. Nalezneme je v dokumentu Mezinárodní federace plánovaného rodičovství. Dokument pod názvem „Charta sexuálních a reprodukčních práv“ byl přijat v roce 1995. Celkem je definováno 12 práv. Všechna tato práva jsou součástí mezinárodních dokumentů o lidských právech. V roce 1997 získala nevládní organizace Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu status plnohodnotného členství v Mezinárodní federaci plánovaného rodičovství.

Práva charty

1. Právo na život
2. Právo na svobodu a na osobní bezpečnost
3. Právo na rovnost a ochranu proti všem formám diskriminace
4. Právo na soukromí
5. Právo na svobodu myšlení
6. Právo na informace a vzdělání
7. Právo rozhodnout se, zda uzavřít sňatek, založit a plánovat rodinu
8. Právo rozhodnout se, zda a kdy mít dítě

9. Právo na zdravotní péči a ochranu zdraví
10. Právo užívat plodů vědeckého pokroku
11. Právo na shromažďování a politickou účast
12. Právo na ochranu proti mučení a špatnému zacházení

4 RODINA

Rodina je základní sociální jednotka společnosti. Je tvořena jedinci, kteří jsou pokrevně příbuzní a jsou v jistém právním vztahu, který vzniká sňatkem. Rodina je jednotka, která sdružuje rodiče a děti. Pro rozvoj rodiny je důležitá otevřenost. Láska je v rodině velmi důležitá také. Součástí rodiny jsou také příbuzní. Rodina je zdrojem podpory a soudržnosti. Rodina má mnoho funkcí. Například: reprodukční, zabezpečovací. Sociální opora a citová základna je ta nejdůležitější funkce.

Matka

Na duševní i sociální rozvoj má vliv prvopočáteční péčování, ale i prožívání těhotenství budoucí matky. Matka je pro novorozence první a nejdůležitější osoba. Při kojení matka předává dítěti s mlékem základní výživu a potřebné protilátky, které její tělo vytvořilo při setkání cizorodými škodlivinami. Počáteční komunikace matky s dítětem je dotek, péče, oční kontakt i hlas matky. Matka tak prezentuje dítěti bazální pocit bezpečí. Opakem vzniká frustrace, která způsobuje u dětí poruchu emotivity, zvýšenou dráždivost, nestabilitu, deprese a další. Matka by měla být laskavá, něžná, ale ve výchově důsledná. Neměla by se dostávat do pozice rozmazlující matky ani do pozice služky.

Otec

Otec bývá vnímán jako vzor pro děti. Je velmi důležité, aby se i otec podílel na výchově. Otec je často důvěrníkem pro chlapce. Předává dětem své poznatky a zkušenosti.

Sourozenec

Role sourozence v rodině je také velmi důležitá pro dítě. Dítě se tím učí jednat a chovat. Musí si pomáhat, spolupracovat i tolerovat se. Může se stát, že dítě vyrůstá v rodině samo bez sourozenců. Jedináčci bývají někdy středem pozornosti a mají všechno nebo musí naopak dělat všechno perfektně a podávat výkony. Sourozenci bývají častými zdroji informací ohledně sexuality. Mohou se stát vzory, nebo odstrašujícími příklady.

Rodinné prostředí

Rodinné prostředí se dá definovat jako: hyperprotektivní (příliš ochraňující, rozmazlující), autoritářské (nadřazenost dospělých, manipulativní), libertinské (velmi uvolněná výchova, kde je rodič a dítě partner) a demokratické (zohledňuje zájmy a

potřeby dítěte, respektuje sebe prosazení). (Alena Valíšková a Hana Kasíková a kolektiv, 2007)

Druhy rodiny

Existují rodiny vlastní (pokrevní) a nevlastní (náhradní), úplné (oba rodičové a jejich děti) i neúplné (jeden z rodičů chybí). V dnešní době není nic neobvyklého, když žije pouze matka s dětmi, vzácněji už se setkáváme s otcem, který žije sám s dětmi. Dále existují problémové rodiny a ty, které jsou v těžké životní situaci.

4.1 Sexuální výchova v rodině

Dnešní doba je velmi sexualizovaná. Týká se to také dětí a dospívajících. Se sexuální tematikou se děti již od útlého dětství setkávají denně. Často je to dříve, než by si rodiče přáli. Sexuální tematika se objevuje v televizi, ve filmech, v reklamách, v časopisech, na internetu, v ulicích i v běžných domácích situacích.

Vztahy mezi rodiči a dětmi jsou velmi křehké, a proto by rodiče neměli odpovídat dětem ohledně sexuality nepravdivě nebo odpovídat vyhýbavě, jinak se děti přestanou ptát rodičů a začnou získávat informace od kamarádů. Tyto informace bývají často zkreslené, nepravdivé i vulgární. Při diskuzích s kamarády děti získávají mylné informace, protože spolužáci si často vymýšlejí nebo jen vyprávějí, co slyšeli, či viděli. Také starší spolužáci i spolužačky mohou strašit mladší žáky nepravdivými historkami o menstruacích, porodech i masturbaci. Děti by měly být včas informovány z domu o sexualitě. Neměly by být trestané za otázky ohledně sexuality, ani by si neměly myslet, že se jedná o něco špatného, že se rodičů nemohou ptát. Je zbytečné se obávat, že dětem ublížíme nebo je zkažíme, pokud jim budeme povídat o sexualitě. Děti by také neměly slyšet věty jako: „Máš na to ještě čas.“ Rozhovory mohou napravit všechny získané informace z médií. Již před začátkem školní docházky by si rodiče měli s dětmi povídat o sexualitě i o nebezpečí, které na ně číhá. Děti by měly být poučené o tom, že jejich pohlavní orgány jsou místem, kde se jich nikdo, kromě lékaře a rodičů při hygieně nesmí dotýkat, zároveň nesmí nikdo nutit je, aby se dotýkaly pohlavních orgánů. Rodiče by neměli čekat, až se dítě zeptá samo, měli by sami začít rozhovor a vzbudit zájem dítěte o dané téma. Může k tomu využít různých situací například těhotná žena, sprchování a jiné situace. Když s dětmi hovoříme o lidském těle, o pohlaví, o tom jak naše tělo funguje, pomáháme jim pochopit vlastní sexualitu.

Děti jsou zvědavé a již ve třech letech se zajímají o druhé pohlaví, holčičky se ptají, proč nemají penis a zda budou mít prsa. Děti by měly znát pravé názvy pohlavních orgánů. Rodiče by měli vysvětlit dítěti pohlavní spojení mezi mužem a ženou. Vysvětlování by mělo být jednoduché, stručné, vhodným způsobem i ve vhodnou dobu. Rodiče mohou začít příběhem, že se máma a táta mají rádi a měli by být sami příkladem. Informace, které nejsou pro dítě podstatné, zapomene, takže se rodič nemusí bát, že prozradí dítěti informace moc brzy a moc podrobně. Dítě nezajímají podrobnosti, dítě chce znát jasnou krátkou odpověď. Rodiče nesmějí zapomínat na to, že otázky ohledně sexuality se mohou opakovat, a to z důvodu zapomenutí nebo dostatečného neporozumění.

Děti od šesti let by měly být seznámeny s nezákladnější sexualitou, jako je skutečnost pohlavního spojení, těhotenství, porod i menstruace. Rodiče by se neměli bát dětem informace sdělovat. Nejde o nic ošklivého, ba naopak je to přirozené a lidské. Děti jsou v tomhle věku otevřené a nebudou se tolik stydět, jako tomu bývá u dětí v pubertě.

V rodině by mělo být hodně lásky, děti by měli rodičům důvěřovat, tím rodiče vyvolávají pocit, že jsou pro děti vždy na blízku, že je kdykoli vyslechnou. Pokud ovšem rodičům nejsou některé otázky příjemné, měly by to dětem říct, popřípadě se poradit s odborníkem. Mohou jim pomoci odborné knihy a také škola. Rodina je nejpřirozenějším prostředím nejen pro sexuální výchovu. Důvodů je mnoho. Například: blízkost, důvěra, intimita, rodinné hodnoty, přirozené situace i širší rodina. Rodiče mají také právo na své soukromí a intimitu. Děti ani rodičové by se neměly vyptávat na vlastní zkušenosti a intimitu. Také nahota, pokud je někomu nepříjemná, se musí akceptovat. Děti by se neměly stávat svědky sexuálních praktik dospělých, protože to vnímají jako násilí. Rodiče by měli vysvětlit dětem, proč se dospělí milují, není ovšem důležité zabíhat do detailů a vlastních zkušeností.

4.2 Rodina a škola

Bez dobrých vztahů mezi školou a rodiči nemůže dobře fungovat vzdělávání žáků. I když v praxi má škola jinou roli než rodič. Škola žáky vzdělává a rodičové je vychovávají. Škola i rodičové ale musí spolu komunikovat. Rodičové by neměli být pouze pasivní pozorovatelé toho, co se děje ve škole, ale mají škole pomáhat a spolupracovat s ní. Platí to hlavně u žáků, kteří jsou ve škole neúspěšní. Realita

vztahu mezi školou a rodiči je však jiná. Zasahuje sem hodně vlivů, např. postoje, názory, předsudky, výchovné styly v rodině, hodnotový žebříček rodiny aj. (Jan Průcha, 2000) V dnešní době však přežívají i komplikované vztahy mezi školou a rodiči. Někdy se objevuje nezáměr ze strany rodičů. Vyjadřují tím nedůvěru a neochotu. Neúčastní se na tvorbě pedagogického prostředí ve škole, nespolutvoří se na rozvoji dítěte. Někdy to bývá způsobeno přílišnou zaměstnaností rodičů. Zarážející může být také pouze formální vztah ze strany učitelů. Pokud učitel nemá zájem poznat dítě hlouběji, nemůže mu porozumět.

Sexuální výchova by měla navazovat na výchovu z domova. Měla by vycházet z morálních a pedagogických postojů a měla by prostupovat všemi ročníky a propojovat by ji mělo více předmětů. Co mohou rodiče očekávat? Ve škole se děti naučí pojmenovávat části těla, naučí se používat správné pojmenování pohlavních orgánů, dozvědí se o menstruaci, o dospívání, o početí, o těhotenství, o vývoji před a po porodu, o mateřství, o manželství i o chorobách spojených se sexuální aktivitou. Také se může probírat problematika ohledně onanie. Sexuální výchova se nachází ve více předmětech. Na prvním stupni se objevuje v prvouce a přírodovědě. Školy také mohou zvát odborníky do škol, jako jsou sexuologové, gynekologové i psychologové.

5 ŽENA A MUŽ

Je mnoho publikací, kde se dočteme o vývoji člověka. Lars Hamberger ve své knize uvádí toto. V každé buňce v těle je jádro a uvnitř jádra je dědičná výbava, geny, které jsou uloženy ve 46 chromozomech a pečlivě uspořádány do skupin. 40000 genů je společných pro všechny lidi. Ale ve struktuře jsou malé variace, které jsou poznávacím znamením každého jedince. Všichni se alespoň trochu lišíme, co se týče vzhledu, nadání i chování. Buňky se rozmnožují dělením. Pohlavní buňky se liší od ostatních buněk těla tím, že v okamžiku oplodnění každá obsahuje pouze 23 chromozomů. Když vajíčko a spermie splynou, celek dostane stejné množství chromozomů od ženy jako od muže. Dohromady je tedy opět 46 chromozomů, to znamená 23 párů chromozomů. 22 prvních párů chromozomů je naprosto stejných u všech lidí. 23. pár chromozomů je však jedinečný, jelikož může obsahovat dva chromozomy X, které znamenají narození dívky, nebo jeden chromozom X a jeden chromozom Y, které znamenají narození chlapce. Nezralá spermie se rozdělí na dvě části, přičemž ta první obsahuje chromozom X a ta druhá chromozom Y. Polovina zralých spermií nese tedy dispozice pro chlapečka a ta druhá polovina dispozice pro holčičku, a proto je to ne vajíčko, ale spermie, která rozhodne o pohlaví nového člověka. (Lars Hamberger, 2003)

Muž

Mužské pohlavní buňky, spermie, jsou mnohem menší než ženská vajíčka a skládají se z hlavičky, v níž je uložena dědičná výbava, střední části a štíhlého bičíku. Spermie má za úkol dodat mužovo genetické poselství do vajíčka, ale rozhodne i o tom, jaké pohlaví budoucí člověk bude mít. Přípravné stádium spermií, existuje už ve varlatech novorozeného chlapce. Víme, že brzlık brzdí pohlavní dospívání asi do 12 let chlapce. Zatím co u ženy se většinou uvolní jen jedno vajíčko schopné oplodnění každý měsíc, může muž za stejnou dobu produkovat miliardy nových spermií. Při každé ejakulaci se uvolní 2 – 5 mililitrů semenné tekutiny, která obsahuje až 500 miliónů spermií. Celých 85 procent spermií může mít nějakou formu defektu, aniž by to něco znamenalo pro mužovu plodnost. Spermií, které jsou schopné oplodnění, je přesto dostatečné množství. Spermie jsou tedy velmi důležité pro lidskou evoluci. Doba, po kterou se tvoří spermie, je dlouhá – asi 70 dní. Spermie se tvoří ve varlatech. Spermie nežijí věčně. Pokud se nedostanou

při ejakulaci, postupně zanikají a přenechávají místo dalším nově vzniklým spermii. (Lars Hamberger, 2003)

Žena

Při rozmnožování přenechávají své genetické dědictví novému jedinci muž i žena, ale ve všem ostatním má hlavní úlohu žena. V jejím vajíčku dochází k prvnímu dělení buněk a v jejím těle dostává malé stvoření svou formu. Její rozmnožovací systém se každý měsíc připravuje na oplodnění a těhotenství, je perfektně uzpůsoben na to, aby se v něm vyvinulo dítě. Vajíčka vznikají již ve stádiu zárodku, avšak vajíčka dozrávají a stávají se schopnými oplodnění až mnohem později, a to vždy jedno. Někdy před pubertou dojde v těle k hormonálním změnám a vajíčka začnou dozrávat. Tělesné tvary dívky se také začínají měnit a tím konečným důkazem, že začíná být dospělá, je menstruace. Když první a často poněkud nepravidelná krvácení začnou přicházet pravidelněji jednou měsíčně, je jisté, že vajíčka dívky se začala uvolňovat a že by tedy mohla otěhotnět. Každé menstruační krvácení zahájí nový, přibližně čtyři týdny dlouhý menstruační cyklus. Menstruace trvá přibližně tři až pět dní a během této doby žena ztratí asi 40 ml krve. Zároveň vaječníky dostaly signál, aby některá z nezralých vajíček začala dozrávat. Asi čtyři vajíčka se začnou připravovat. Že se blíží ovulace, žena pozná podle zvýšené tvorby hlenu v pochvě, ten přichází z děložního hrdla a při ovulaci bývá obzvláště vydatný, čirý jako sklo a vláknitý. Při těchto vlastnostech hlenu mohou spermie proplout děložním hrdlem. Existují i jiné příznaky ovulace. Některé ženy mívají bolesti v zádech, tělesná teplota se zvýší o půl stupně. Na rozdíl od muže, který produkuje spermie celý život, dostane žena svou zásobu vajíček už ve stádiu zárodku. Tato zásoba se zmenšuje, až se vyčerpá úplně. Ve čtvrtém měsíci vytvoří vaječníky malého zárodku holčičky základ k šesti až sedmi miliónům vajíček, které tvoří celoživotní produkci ženy. V pubertě má žena už jen dva milióny vajíček a v padesáti nezbývá prakticky žádné.

Zralé vajíčko má v průměru desetinu milimetru a je téměř viditelné okem, je to největší buňka v těle, je to gigant v buněčném mikrosvětě, avšak jeho jádro je mnohem menší. Je velké jako ostatní buněčná jádra v těle. V jádře je shromážděn dědičný materiál ženy. Okolo zralého vajíčka je velké množství buněčné plazmy, která je nutná k tomu, aby naplnila potřeby výživy a kyslíku během prvních dní po eventuálním oplodnění ve vejcovodu. Uvnitř plazmy vajíčka jsou mitochondrie, které dodávají vajíčku energii, obsahují i genetické materiály ve formě DNA, pokud se poškodí, může docházet k dědičným chorobám. (Lars Hamberger, 2003)

Oplodnění

Žena má ovulaci každý měsíc, přibližně 14 dní po menstruaci. Pouze v tuhle chvíli může soulož vést k oplodnění a spermie mají šanci splnit svůj úkol. K oplodnění dochází ve vejcovodu a nezáleží na tom, zda tam byly první spermie nebo vajíčko. Je možné, že spermie čekají v záhybu hlenové blány vejcovodu, než dojde k ovulaci. Zde mohou žít i několik dní. Vajíčko je citlivější. Musí být oplodněno do dvou dnů po ovulaci, aby byla šance k otěhotnění. Podrobněji oplodnění popsal Lars Hamberger, viz příloha č. 7

6 TĚHOTENSTVÍ

3. – 5. týden

Když žena otěhotní, začne se měnit její obvyklý hormonální cyklus. Pokud došlo k početí, stačí zhruba týden po ovulaci k tomu, aby si žena, vnímavá k signálům svého těla, všimla, že se něco děje. Její ňadra budou přecitlivělá, zjistí, že mnohem více vnímá pachy. V momentě, kdy menstruace ne a ne dojit, se jí potvrdí to, co již tuší. Tyto rané příznaky lze přičíst změnám hormonální rovnováhy. V počátečním stádiu těhotenství se žena cítí daleko více unavená. Ještě předtím, než se vajíčko usadí, rozdělí se do dvou zcela odlišných částí. Z jedné se začne vyvíjet embryo a z druhé placenta. Buňky placenty se pevně přimknou ke sliznici dělohy, některé z nich se přemění na cévy a začnou komunikovat s cévami v děložní stěně. Tímto způsobem začíná krevní oběh matky zásobovat embryo všemi potřebnými živinami a kyslíkem. Embryo také využívá matčin krevní oběh k tomu, aby se zbavilo odpadních produktů metabolismu. Vaječníky začínají vylučovat progesteron, který se dostane do dělohy krevním oběhem, a který zajišťuje, aby děložní sliznice zbytněla, a vytvořila pro embryo potřebné prostředí. Přibližně týden po usazení se z původně beztvareho shluku buněk stává ovál, který se postupně prodlužuje a začíná připomínat červíčka. Podrobněji popsal Lars Hamberger, viz příloha č. 8

8. – 9. týden

Malý človíček dostává svou podobu. V osmém týdnu těhotenství je embryo přibližně šest týdnů staré a jeho vzhled se začíná měnit. Ještě nedávno se podobalo jakémukoli savci, ale nyní začíná vypadat jako miniaturní lidská bytost. Hlava se pomalu vzpřimuje a embryo se protahuje. Přes tenkou chrupavku lze vidět mozek. V porovnání se zbytkem těla je hlava nepoměrně veliká, je to proto, že embryo roste od hlavy dolů. Tělo hlavu dostihne až během dospívání. U novorozence hlava tvoří asi čtvrtinu délky celého těla. V této fázi již fungují orgány. Ledviny produkují moč, žaludek trávící šťávy. Embryo se začíná pohybovat. Zpočátku se jedná o komplexní pohyb celého těla, ale brzy se jedná o účelný pohyb, například pohyb pouze rukou. Neustálý pohyb embrya je důkazem normálního růstu a vývoje svalů a kloubů. Placenta roste stejným tempem jako embryo a zajišťuje přísun živin celé těhotenství. Placenta sdílí s embryem stejný genetický kód. V raném stádiu těhotenství placenta začne produkovat progesteron, který hraje důležitou roli. V této době ho přestává

vytvářet vaječník. Je důležitý pro normální vývoj budoucího dítěte. Dokud je hladina progesteronu v krvi vysoká, nebo roste, zůstává děložní svalstvo v klidu, v okamžiku, kdy hladina klesne, začnou se svaly stahovat a u ženy nastanou porodní bolesti. Hned zpočátku se v embryu vyvíjí primitivní oběhová soustava, která se postupně zvětšuje, aby mohla prohánět krev po orgánech a zpět do srdce. Protože plíce nefungují, musí se všechny živiny a kyslík čerpat z matky. Centrem této látkové výměny je placenta. Embryo s placentou spojuje pupeční šňůra, která se skládá ze tří cév: jedné silné, která dopravuje okysličenou krev a živiny do srdce embrya a dvou tenčích, které dopravují neokysličenou krev a odpadní produkty zpět do matčiny krve. Je důležité vědět, že jsou to dvě oddělené oběhové soustavy. Krvinky embrya nevstupují do matky a matčiny do embrya. (Lars Hamberger, 2003)

10. týden

Z embrya se stává plod příchodem 10. týdne těhotenství. Srdce bije již celý měsíc a svaly trupu, paží i nohou se již začaly pohybovat. Všechny orgány jsou na správném místě, i když jsou malinké a nejsou zcela vyvinuté.

13. – 26. týden

Plod roste stále velmi rychle a spolu s ním se zvětšuje i děloha. Také placenta se zvětšuje a nabývá na tloušťce přesně v souladu s potřebami plodu na kyslík a živiny. Všechny orgány, které se v embryonálním stádiu vytvořily, se nyní vyvíjejí a rostou. Chrupavka se přeměňuje v kosti, rosolovité tělo se zpevňuje. S každým dnem se maličký plod pohybuje čím dál víc. Nekoordinovaný pohyb embryonálního stádia se již mění v pomalý a účelný pohyb. Na ultrazvuku můžeme pozorovat, jak si ruka hledá cestu k ústům, nebo jak se nohy a ruce pokrčují a natahují. Sem tam můžeme pozorovat, jak plod zívá nebo škytá. Málokdy je aspoň chvíli v naprostém klidu. Schéma pohybů plodu je ve dne i v noci neměnné. Zda je to chlapec nebo holčička ještě určit nejde, ale varlata plodu chlapce již nyní produkují testosteron a v primitivních vaječnicích plodu dívky jsou již nyní milióny budoucích vajíček. Plod je zapouzdřený v kapalinou vyplněné plodové bláně. My, lidské bytosti, jsme stvořeni k tomu, abychom prvních devět měsíců strávili ve vodě, stejně jako všichni ti živočichové, kteří na počátku věků žili v moři a postupně se přizpůsobovali životu na souši. Na počátku těhotenství bylo množství kapaliny zanedbatelné, ale nyní se každým dnem zvyšuje, aby se s rostoucím plodem zvětšovala volnost pohybu. Tato kapalina není čirá. Naopak, je plná šupinek. Když plod spolkně plodovou vodu, projde zaživacím ústrojím a výsledkem jsou právě tyto odpadní produkty. V plodové

vodě navíc plavou drobné odlupky povrchové vrstvy pokožky plodu. Plodová voda obsahuje i moč plodu. Přes všechny tyto nečistoty je plodová voda dokonale sterilní. Přibližně každých 5 hodin se obnovuje. Pokožku plodu chrání plodový mázek. Když je pokožka víceméně plně vyvinutá, začínají se tvořit první vlásky. Ty lze pozorovat již ve 12. týdnu těhotenství. Prvním vláskům se říká lanugo (chmýří). Pokrývá celé tělo a má charakteristický vzorek. Lanugo opadá ještě před tím, než se dítě narodí. V děloze má plod bezstarostné a bezpečné živobytí, správnou teplotu, nepřetržitý přísun živin. Budoucí dítě již začíná zkoumat sebe i okolí. Plod se často chytá za pupeční šňůru, a když se jeho palec přiblíží k ústům, natočí se k němu a jeho rty napodobují sání – reflex nutný k přežití. Plod neustále cvičí, kope nohama, mává rukama. S každým dnem je silnější a čilejší. Plod používá i sluch. Zvuky, které plod pozná, jsou bezesporu zvuky matčina trávicího traktu, tlukot srdce a hukot hlavních cév. Začíná vnímat i vnější zvuky z matčina světa, například hlasy, hudbu. I když jsou víčka plodu pevně zavřená, dokáže vnímat světlo a tmu. V půli těhotenství jsou již ruce a nohy celkem dobře vyvinuté. A když se dítě v matčině děloze pohne, může to cítit. Ruce i nohy se začínají vyvíjet v raném embryonálním stádiu. Ruce se vyvíjí zhruba o týden dříve než nohy. Již v pátém týdnu se na obou stranách těla rýsuje zřetelná linie od míst, kde budou ramena a boky. V sedmém týdnu se objeví kožnaté hrbolky, jsou ploché jako ploutve. Ve čtrnáctém týdnu už plod dokáže nemotorně uchopovat i kopat. (Lars Hamberger, 2003)

26. týden

Tento týden se považuje za pomyslnou hranici. V tomto okamžiku už by dítě přežilo mimo dělohu. Dá se také již určit, zda se narodí holčička, či chlapeček. Dítě již měří 32cm a váží asi 900g.

27. - 40. týden

Nyní už dítě nemá tolik prostoru a pomalu dává předost poloze hlavou dolů, i když se zatím mohou stále převracet. Dítě je stále útlé, protože ještě nezačalo ukládat podkožní tuk. Pokožka je zarudlá a tenká. Přibírá asi 200g za týden. Tělesné orgány včetně plic pomalu dozrávají. Dítě začíná nacvičovat dýchání a často škytá. Matka to pociťuje jako rytmické šhubání v břiše. Dítě stále procvičuje kopání i sací reflex. Víčka už jsou vyvinutá a dítě dokáže udržet oči otevřené a mrká. V 36. týdnu již dítě zaujímá polohu, při které se narodí. Do porodu přibere ještě asi kilogram. Dítě i matka jsou nyní pod přísnějším dohledem. Jak bude naše miminko vypadat? Obličej embrya se začíná vytvářet již v pátém týdnu těhotenství, ačkoliv zatím nemá oči, uši,

nos ani ústa. O dva týdny později se u spánku utvoří dvě malé jamky, oči, a nad velkým otvorem, který se promění v ústa, se začíná tvarovat nos. Jen o pár týdnů později dostává obličej lidštější tvar. Nos dostává svůj tvar, ústa jsou od něj oddělena horním rtem. V 16. týdnu obličej vypadá jako skutečného miminka. Po tomhle procesu může plod vytvářet první nedokonalé grimasy. Ještě ale obličej čeká dlouhá cesta ke skutečnému lidskému obličej, který nabude svou konečnou podobu až ke konci těhotenství. (Lars Hamberger, 2003)

7 POROD

Bezprostřední blízkost porodu lze určit podle tří obvyklých příznaků: pravidelných stahů děložního svalstva, odtok plodové vody nebo krvácením. Většina žen se setká s občasnými stahy, které ovšem nic neznamenají. Většina miminek se narodí mezi 38. až 42. týdnem těhotenství. Po příchodu do porodnice uvítá budoucí rodiče porodní asistentka. Po krátké administrativní proceduře si projde matka obvyklou prohlídkou. Po příchodu do porodnice může porod trvat i 20 hodin, obvykle to však bývá méně. Porod se dělí do tří fází.

První fáze: V těchto chvílích dítě vykonává otáčivými pohyby tlak na pánevní dno. Zprvu je dobré, když žena může stát, vykonávat nějakou činnost, procházet se i odpočívat. S porodem je spojena i bolest. Je velmi zvláštním druhem bolesti, nepodobá se žádné jiné. Většina žen na bolest zapomene, když se dítě narodí. Bolest se dá utišit, například epidurální anestezii, akupunkturou, masáží, léčbou teple. Někdy stačí jen důvěra nebo partner u porodu.

Druhá fáze: je to okamžik, kdy dítě začne tlačit na pánevní dno, až do chvíle, kdy dítě přijde na svět. Důležitá je nyní aktivita a efektivní chování matky, správné dýchání, uvolnění. Matka si může polohu při porodu sama vybrat. Tato část trvá méně než dvě hodiny. V některých případech může porod usnadnit malý řez v oblasti perinea nebo se používá kovová či gumová sací baňka. Také se mohou použít porodní kleště, kterými se uchopí hlavička bez zranění dítěte. Okamžik, kdy se dítě narodí a pupeční šňůra je podvázaná a přestřižnutá, je nepopsatelně kritický pro novorozeně, jehož plíce a jejich schopnost okysličovat krev procházejí svou úplně první zkouškou. První dětský pláč přivádí vzduch do plic. Jedním z příznaků, že plíce fungují, je krásně růžová barva pokožky, jeho svaly se stáhnou a dítě začne pronikavě křičet. Porodní sestra si vede pečlivé záznamy o dýchací soustavě, zbarvení kůže i síle svalů.

Nyní pro matku přichází poslední fáze, během níž je vypuzena placenta a plodový vak. Velmi dobré pro matku je, když si může dítě přivinout k prsům. Po této fázi porodní asistentka prohlédne matku, zda je všechno v pořádku. Porod je u konce. Na matčině břiše leží maličký novorozenec, jehož teplo a život proudí i matčíným tělem. Všechny obavy už jsou pryč a současné zdravotnictví dovoluje novopečeným rodičům klid a ticho, které po porodu určitě potřebují. I když není zapotřebí žádných

speciálních pomůcek a porod probíhá v pořádku, představuje porod pro dítě velmi stresující okamžik, během něhož je s každým stahem zmáčknuto spolu s placentou i pupeční šňůrou tak pevně, že je dočasně přerušena přívod kyslíku. Frekvenci srdečního tepu lze sledovat i u dítěte. Už nikdy za život nezažije lidská bytost tak stresující okamžik, jako zažívá dítě u porodu. (Lars Hamberger, 2003)

7.1 Porod císařským řezem

Dnes je zhruba 15 procent porodů císařským řezem. Císařský řez může být předem naplánován, nebo to může být akutní zásah po zjištění, že porod probíhá s komplikacemi. Například to může být při malých porodních stazích, odloupení placenty, či omotané pupeční šňůry kolem hlavičky. Plánovaný císařský řez se provádí tehdy, kdy je dítě příliš velké, nachází-li se v obrácené poloze, nebo kvůli matčině nemoci. V případě císařského řezu se někdy sahá po celkové narkóze, ale ve většině případů matka dostane míšní narkózu, která zamezí vnímání bolesti z dolní poloviny těla. Matka je při plném vědomí a podílí se na porodu. Provádí-li chirurg císařský řez, začíná obvykle příčným řezem velmi nízko na břicho. Následně otevře dělohu, kdy se protrhne plodový obal, odečte plodová voda. Dítě je opatrně vyjmuto, pupeční šňůra přestřižena, vyjmuta je i placenta. Nakonec je zašita děloha i břicho. Zákrok netrvá déle než třicet minut. Léčba po takovém porodu je malinko náročnější a trvá déle. (Lars Hamberger, 2003)

Po porodu

Bezprostředně po porodu je dítě přiloženo na matčino břicho a často si zde najde samo cestu k prsu, kde jej čeká první krmení. Většina novorozeňat již trénovalo sání v děloze. Sání novorozence je důležité pro tvorbu mléka. Hypofýza začne produkovat prolaktin – hormon, který se podílí na tvorbě mléka. Dále působí oxytocin, který shromažďuje mléko v prsech. První mléko nazýváme kolostrum, je produkováno jen v kapičkách, ale pro dítě dost důležité. Mléko je pro novorozence to nejlepší, co mu matka může nabídnout, je to vysoce vyvážená strava, bohatá na minerály, obsahuje také látky, které mají zklidňující účinky. Pediatr musí zkontrolovat reflexy a sílu svalů, které vypovídají o funkci mozku a nervové soustavy, prohlídne se i lebeční fontanela, páteř, kyčelní klouby. (Lars Hamberger, 2003)

8 NOVOROZENĚ

Příchod domů je nezapomenutelný zážitek. Nyní vše působí jinak, než jak to bylo před odjezdem do porodnice. Prvních pár dnů se všechno točí jen kolem novorozeněte. Péče o něj představuje nesmírnou rozkoš a zároveň velké vypětí. Většina matek bývá úplně vyčerpaná a potřebuje pomoc a podporu rodiny. První dva měsíce dítě nevnímá moc rozdíl mezi dnem a nocí. Později začne spávat méně přes den a více v noci. Rozvinou se jeho zvyky a potřeby i vůle, která bývá velmi silná. Někdy trvá dlouho, než si rodina zvykne na nový rytmus života. Po šesti týdnech matka navštíví naposledy porodnici, kde zkontrolují matku. Dítě nyní navštěvuje pravidelně pediatra, který kontroluje správný vývoj dítěte.

Průměrná hmotnost dítěte se pohybuje mezi 2,5-4,5 kilogramy a průměrná délka mezi 48-51 centimetry. Hlavička je v porovnání s tělem značně velká. Většinou bývá zašpičatělého tvaru, následkem porodu. V horní části je měkké místo, které se nazývá fontanela, lebeční kosti se ještě nespojily. Všechna novorozeňata mají modré oči, barva jejich očí se ustálí až po šestém měsíci života. Některé děti se narodí zcela pokryté bílou substancí, jiným pokrývá pouze obličej a ruce, je to ochrana proti kožním infekcím. Na tělíčku se může nacházet drobné ochlupení – lanugo. Pupeční šňůra odpadne pár dní po porodu. Hlava dítěte je pro zádové svalstvo příliš těžká, dítě se učí ji zvedat a udržet. Po narození má dítě již zcela vyvinuté smysly. Nejméně je vyvinutý zrak. Pokud bude maminka v blízkosti, dítě se dívá do očí a maminku rádo pozoruje. Co se týče sluchu, nejraději vnímá maminčin hlas, vysoké tóny, může se lehce polekat. Rádo vnímá zvuky v rytmu dýchání a srdce. Dítě má určité reflexy. Reflexivně zavře oči, všechna miminka mají sací reflex, dále je to polykací, dávácí. Pláč je jediný způsob, jakým dítě dá o sobě vědět. Pláč může být nepříjemný, ale dokazuje to, že je dítě zdravé. Pláče, protože má hlad, únavou, kvůli nepohodlnému oblečení, horku, zimě nebo kvůli osamělosti. Pláčem si děti mohou vynucovat pozornost.

Kojení je pro dítě ta nejlepší varianta krmení. Jestliže maminka kojit nemůže, pak moderní mléčná výživa zajistí, že bude dítě řádně vyživováno. Mateřské mléko je pro dítě ideální strava. Obsahuje veškeré základní živiny (tuk, protein, uhlohydráty, vitamíny, železo), které dítě potřebuje. Mléko je vždy čisté, okamžitě po ruce, má tu správnou teplotu a obsahuje protilátky, které chrání dítě před běžnými

infekcemi. Kojení je hodnotný a radostný zážitek. Kojení je rychlé, snadné a výhodné. Nepotřebuje žádné speciální vybavení. Dítě dokáže strávit plnou dávku mléka asi za hodinu a půl. Dítě je kojeno podle jeho požadavků. Znamená to, že kojene děti se musí krmit častěji, než to krmené z láhve. Zdroje mléka to ale nevyčerpá. Dítě vypije za den 500-800 mililitrů mléka. Přibírá tedy v průměru 200 gramů za týden. Moderní kojenecká výživa poskytuje dítěti živiny, je obohacena o vitamíny a železo a je vyrobena tak, aby se podobala mateřskému mléku, ale neobsahuje žádné z ochranných protilátek. Výživa je vyrobena na bázi kravského nebo sójového mléka. Je obtížněji stravitelná. Může založit pozdější alergii na mléko, je časově náročná. Je nezbytné, aby se dodržovala absolutní čistota lahví, lžiček, dudlíků i dalších pomůcek. Musí se ohřívat na správnou teplotu. Dítě si musí vždy po jídle odříhnout, aby se zbavilo veškerého spolykaného vzduchu. (Miriam Stoppard, 1993)

Vývoj novorozence a kojence

Každé dítě se vyvíjí individuálně podle dědičných vloh a svého temperamentu. I zdraví hraje svou roli ve vývoji. Růst zoubků je také individuální. Je to náročné období. Zoubky se objevují náhle v různém pořadí. Mléčné zoubky se objevují mezi 6. a 30. měsícem. Je jich 20. Většinou je pořadí prořezaných zoubků takové: dolní jedničky, horní jedničky, další řezáky-dvojky, první stoličky-čtverky, špičáky-trojky a nakonec další stoličky-pětky. Jedničky rostou v době mezi 6. – 12. měsícem, dvojky mezi 9. – 14. měsícem, trojky mezi 17. – 22. měsícem, čtverky mezi 16. – 20. měsícem a pětky mezi 24. – 30. měsícem. Podrobněji viz příloha č. 9 (MUDr. Taťána Hanáková, 2010)

9 VÝVOJOVÁ PSYCHOLOGIE

Základy psychického vývoje člověka nacházíme již v prenatálním období. Studium tohoto období je nesnadné, dříve se poznatky získávaly z pozorování předčasně narozených dětí. Tyto poznatky mohou být nepravdivé, protože takové dítě je vystaveno jiným vlivům, než to, které žije u matky v děloze. Současné metody využívají moderní techniku a zkoumají spontánní aktivitu a reakce plodu žijícího za normálních podmínek intrauterinní život. Sledují se změny srdeční aktivity plodu, užívá se fetální elektroencefalografie, záznamy pořízené ultrazvukem, termografie, izotopické techniky a další. Už na konci druhého měsíce, kdy embryo dosahuje délky 25 mm a kdy se vytvořil základ všech svalových skupin, lze pozorovat reakce ve formě záškubů nebo jemných kontrakcí. Počátkem třetího měsíce, plod již spontánně hýbe dolními i horními končetinami, otáčí hlavičku, vraští čelo, otvírá a zavírá ústa a objevují se i náznaky úchopových pohybů. V devátém týdnu lze pozorovat aktivitu mozku na EEG, od pátého měsíce lze poznat spánkový a bdělý stav. Plod reaguje na zvukové i vizuální podněty, na tlak i na bolest. Bolest funguje od dvacátého týdne těhotenství, i když není jasné, jak ji vnímají, i velmi nedonošené dítě reaguje na bolest velmi citlivě. Ve věku šesti měsíců po početí dítě reaguje na zvuk, začíná rozlišovat zvuky řeči, ke konci těhotenství pozná hlas matky i s jeho emocionálními odstíny. Plod si zvuky krátkodobě pamatuje. Tuto skutečnost potvrzuje schopnost habitace plodu. To znamená, že plod reaguje méně na opakované podněty, ale ne na odlišné. Měření izotopickými technikami ukázalo, že plod pije tekutinu. V posledním trimestru má již vyvinuté smysly a dává přednost sladké chuti. Představa o tom, že plod před narozením žije v blaženém stavu, kdy jsou všechny potřeby automaticky uspokojovány, a kdy netrpí žádnými nepříjemnostmi, se nepotvrzuje. Plod v průběhu těhotenství zažívá řadu nepříjemných pocitů, například zvuk, omezení pohybu, nedostatek kyslíku.

Podrobněji viz příloha č. 10 (Marie Vágnerová, 1999)

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

10 PEDAGOGICKÝ VÝZKUM

Pedagogický výzkum je stejně náročný jako každý jiný. Je náročný časově, organizačně a je potřeba se soustředit jen na jeden problém, jehož řešení je podpořeno sběrem dat v daném časovém úseku. Na počtu vzorku závisí věrohodnost závěrů. Je důležité, aby se ve výzkumu neobjevovaly osobní a citlivé údaje. (Alena Valíšková a Hana Kasíková a kolektiv, 2007)

Obecně se říká, že výzkum pomáhá pedagogické teorii daty a poznatky o realitě. Výzkum by také nemohl existovat bez teorie. Výzkum se nikdy netýká pouze jedné osoby a není to záležitost na jeden den.

Moje výzkumná část byla věnována hlavně žákům primární školy, dále učitelům primární školy a rodičům daných žáků. Na primární škole jsem zjišťovala, jaké znalosti v sexuální výchově mají žáci 3. a 5. ročníku. U rodičů a učitelů mě zajímal postoj k sexuální výchově na primární škole. Vytvořila jsem nestandardizovaný dotazník. Pro žáky obsahoval 27 položek, pro učitele 14 položek a pro rodiče 12 položek. Jako hlavní dotazník je bráný žákovský, dále rodičovský a učitelský je pouze pro doplnění informací. Učitelský dotazník i s tabulkovým vyjádřením viz příloha č. 14. Rodičovský dotazník i s tabulkovým vyjádřením viz příloha č. 15.

Cíle výzkumu

- Zjistit, jaké mají žáci primární školy znalosti v problematice prenatálního a postnatálního života na konci prvního a druhého období.
- Dalším cílem bylo zjistit postavení učitelů a rodičů k sexuální výchově na primární škole.

Metody výzkumu

- kvantitativní výzkum – dotazníkové šetření
- analýza odborné literatury
- vyhodnocení dotazníků.

Realizace dotazovaného šetření u žáků

Protože tohle téma je pro některé žáky choulostivé, zvolila jsem metodu dotazování. Žáci dostali anonymní dotazník, který vyplňovali ve vyučovací hodině. Zjišťovala jsem názory, postoje a znalosti v problematice prenatalního a postnatalního života. Abych zjistila, zda můj výzkumný nástroj funguje, zda žáci rozumí zadání dotazníku, zda mají dostatek času na dotazník a zda se dá dotazník vyhodnotit, vyrazila jsem do jedné ze škol udělat předvýzkum. Náhodně jsem si vybrala žáky 3. a 5. třídy a ověřila jsem si nosnost výzkumního nástroje. Použila jsem metodu interview, přitom mi každý respondent vysvětlil, jak rozumí otázce a pokusil se na ni zodpovědět.

Dotazníky jsem rozdávala osobně do škol a vysvětlila učitelům, co se po žácích požaduje. Celkem jsem navštívila 6 základních škol na Břeclavsku, z toho 2 školy mi nabídly pouze malou spolupráci, a to, že mi poskytnou jen jednu třídu pro můj výzkum nebo pouze vyplnění dotazníků od učitelů. Dále mne jedna škola odmítla a zdůvodnila své odmítnutí obavami z reakce rodičů a nezájmu o tohle téma. I když jsem tvrdila, že dotazník je konstruován podle učebnic primární školy a podle encyklopedie pro daný věk žáků, nepochodila jsem. Celkem jsem rozdala 234 dotazníků, z toho se mi vrátilo 181 vyplněných, což je 77,4%. Dalších 44 dotazníku jsem musela vyřadit, protože byly velmi málo vyplněné, z toho 3 byly vulgární. Ve výzkumné části jsem tedy mohla použít 137 dotazníků. Soubor R (jako respondenti) byl vytvořen ze 137 respondentů. Pro dotazník jsem použila metodu univariační analýzy, což znamená, že otázky jsem analyzovala podle jednotlivých odpovědí. Respondenti, žáci, odpovídali celkem na 27 otázek, z toho prvních 5 otázek bylo faktografických. Faktografické otázky jsem vyhodnotila společně oba ročníky, od 6. otázky jsem vyhodnocovala každý ročník zvlášť. (Otázky viz příloha č. 11)

Dotazník pro žáky byl anonymní a je přiložen v příloze č. 12.

Vyhodnocení dotazníkového šetření u žáků

Výsledky dotazníku jsou vyjádřeny tabulkovou a grafickou formou. Každá otázka je doprovázena také komentářem. V tabulkách jsou vyjádřeny počty respondentů R a jejich zastoupení v %. Procenta jsou vyjádřeny se zaokrouhlením na jedno desetinné číslo. Grafická forma, viz příloha č. 113

Tabulka č. 1 odpovědi na otázku č. 1

1. Jsem žák:

3. třídy   5. třídy

	R	%
3. třída	70	51,1
5. třída	67	48,9

Z počtu 137 respondentů ve výzkumu se dotazníkového šetření zúčastnilo 70 žáků z 3. ročníku, což je 51,1 % a 67 žáků z 5. ročníku, což je 48,9 %.

Tabulka č. 2 odpovědi na otázku č. 2

2. Jsem:

dívka   chlapec

	R	%
Dívka	88	64,2
Chlapec	49	35,8

Z počtu 137 respondentů ve výzkumu se dotazníkového šetření zúčastnilo 88 dívek, což je 64,2 %. Ve 3. ročníku vyplnilo dotazník 49 dívek a v 5. ročníku 39 dívek. Dále se zúčastnilo 49 chlapců, což je 35,8 %. Ve 3. ročníku vyplnilo dotazník 21 chlapců a v 5. ročníku 28 chlapců.

Tabulka č. 3 odpovědi na otázku č. 3

3. Mám sourozence:

ANO   NE

	R	%
ANO	120	87,6
NE	17	12,4

Z počtu 137 respondentů ve výzkumu dotazníkového šetření 120 respondentů, což je 87,6 %, odpovědělo, že sourozence má. Dále jsem z dotazníku mohla vyčíst, že ve 3. ročníku sourozence má 47 dívek a 20 chlapců a v 5. ročníku sourozence má 28 dívek a 25 chlapců. Ve 3. třídě sourozence nemají 4 dívky. V 5. ročníku sourozence nemá 10 dívek a 3 chlapci.

Žáci psali k odpovědi „ano“ i počet sourozenců. Vyčetla jsem, že ve 3. třídě jednoho sourozence má 31 dívek a 11 chlapců, dva sourozence má 8 dívek a 6 chlapců, tři sourozence mají 3 dívky a 2 chlapci, čtyři sourozence mají 3 dívky a 1 chlapec. Žádné sourozence nemají 4 dívky a 1 chlapec. V 5. ročníku jednoho sourozence má 21 dívek a 17 chlapců, dva sourozence mají 4 dívky a 6 chlapců, tři sourozence mají 3 dívky a čtyři sourozence má 1 dívka a 2 chlapci. Žádné sourozence nemá 10 dívek a 3 chlapci.

Tabulka č. 4 odpovědi na otázku č. 4

4. Pokud ANO:

mladšího   staršího

	R	%
Mladšího	44	32,1
Staršího	70	51,1
Mladšího i staršího	19	13,9
nezodpověděli	4	2,9

Z počtu 137 respondentů ve výzkumu se v dotazníkovém šetření zjistilo, že 44 respondentů, což je 32,1%, má mladšího sourozence, 70 respondentů, což je 51,1%, má staršího sourozence, mladšího i staršího sourozence má 19 respondentů, což je 13,9% a 4 respondenti neodpověděli, což je 2,9%. Dále lze z dotazníku vyčíst, že ve 3. ročníku má mladšího sourozence 18 dívek a 9 chlapců, staršího sourozence má 29 dívek a 8 chlapců, mladšího i staršího sourozence mají 4 dívky a 5 chlapců. V 5. ročníku má mladšího sourozence 9 dívek a 8 chlapců, staršího sourozence má 16 dívek a 15 chlapců a mladšího i staršího sourozence má 5 dívek a 5 chlapců.

Tabulka č. 5 odpovědi na otázku č. 5

5. Bydlím:

- a) oběma rodiči
- b) jen s mámou
- c) jen s tátou
- d) bydlí s námi ještě____

	R	%
S oběma rodiči	108	78,8
Jen s mámou	27	19,7
Jen s tátou	0	0
Bydlí s námi ještě	44	32,1
nezodpovězeno	2	1,5

Z počtu 137 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 108 respondentů, což je 78,8%, bydlí doma s oběma rodiči. 27 respondentů, což je 19,7%, bydlí pouze s matkou. 2 respondenti, což je 1,5%, neodpověděli. Dále 44 respondentů, což je 32,1%, připsalo, že s nimi ještě v rodině někdo bydlí. V odpovědích jsem vyčetla, že nejčastěji s respondenty bydlí ještě prarodiče, což ve 3. ročníku napsalo 18 respondentů a v 5. ročníku 15 respondentů, dále v odpovědích byli partneři rodičů. Ve 3. ročníku uvedlo 6 respondentů a v 5. ročníku 4 respondenti. 1 respondent napsal, že bydlí ještě s prababičkou a pradědečkem. 1 respondent bydlí pouze s prarodiči a 1 respondent je ve střídavé péči u obou rodičů.

Tabulka č. 6 odpovědi na otázku č. 6

6. V čem se liší chlapec (muž) od dívky (ženy)? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	Pohlavním orgánem	13	18,6
2.	Název pohlavního orgánu	20	28,6
3.	Spermie a vajíčka	8	11,4
4.	Prsa	9	12,9
5.	V „mezinoží“	7	10,0
6.	Žena rodí	26	37,1
7.	Žena má vaječník	3	4,3
8.	Vzhled, hlas	20	28,6
9.	Ostatní odpovědi	6	8,6

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 13 respondentů, což je 8,6%, z toho 5 dívek a 7 chlapců, odpovědělo „pohlavním orgánem. 20 respondentů, což je 28,6%“, z toho 13 dívek a 7 chlapců, použilo název pohlavního orgánu. Například: „vagína, cvrček, pipka, moždě, penis, kačka, pindík,

pochva“. 8 respondentů, což je 11,4%, z toho 5 dívek a 3 chlapci, odpovědělo, že muž má spermie a žena vajíčka. 9 respondentů, což je 12,9%, z toho 6 dívek a 3 chlapci, odpovědělo, že žena má větší prsa. 7 respondentů, což je 10%, z toho 2 dívky a 5 chlapců, použilo výraz „v mezinoží“. 26 respondentů, což je 37,1%, z toho 17 dívek a 9 chlapců, odpovědělo, že žena rodí. 3 respondenti, což je 4,3%, a to jen dívky, odpověděli, že má žena vaječníky. 20 respondentů, což je 28,6%, z toho 10 dívek a 10 chlapců, odpovědělo, že se muž od ženy liší vzhledem, popřípadě hlasem. 6 respondentů, což je 8,6%, z toho 2 dívky a 4 chlapci, neodpovědělo nebo mělo špatnou odpověď.

Tabulka č. 7 odpovědi na otázku č. 6

6. V čem se liší chlapec (muž) od dívky (ženy)? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Pohlavním orgánem	59	88,0
2.	Chování, záliby	9	13,4
3.	Prsa	23	34,3
4.	Vzhled, hlas	23	34,3
5.	Ostatní odpovědi	36	53,7

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 59 respondentů, což je 88%, z toho 33 dívek a 26 chlapců odpovědělo „pohlavním orgánem“. Používali i jiný název pohlavního orgánu („Pochva, vagína, pipina, ferda a vulgární vyjádření“). 9 respondentů což je 13,4%, z toho 8 dívek a 1 chlapec odpovědělo, že se liší od sebe v chování a zálibách. 23 respondentů, což je 34,3%, z toho 13 dívek a 10 chlapců odpovědělo, že žena má větší prsa. 23 respondentů, což je 34,3%, z toho 15 dívek a 8 chlapců odpovědělo, že se liší vzhledem. 36 respondentů, což je 53,7%, z toho 20 dívek a 16 chlapců odpovídalo různě. Například: „spermie a vajíčka, varle a vaječníky, dívky mají širší pánev, ženy rodí, muži mají vousy, dívky dospívají dříve, dívky mají dělohu, dívky mají menstruaci, žena kojí.“

„Muži mají vycvičenější zrak, když řídí.“

„Ženy jsou choulostivější než muži a mají větší pochopení.“

„Dívky ve věku 10-15 let dostanou menstruaci a kluci ve věku 10-15 let dostanou ejakulaci.“

Tabulka č. 8 odpovědi na otázku č. 7

7. Co je to láska? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	Mít někoho rád	48	65,6
2.	Milovat	6	8,6
3.	City	5	7,1
4.	Mateřská láska	2	2,9
5.	Ostatní odpovědi	20	28,6
6.	Nic	4	5,7

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 48 respondentů, což je 65,6%, z toho 28 dívek a 20 chlapců, odpovědělo, že láska znamená „mít rád“. 6 respondentů, což je 8,6%, z toho 3 dívky a 3 chlapci, si myslí, že to znamená „milovat“. 5 respondentů, což je 7,1%, z toho 3 dívky a 2 chlapci napsalo, že láska jsou „city“. Pouze 2 respondenti, což je 2,9% a to jen dívky, odpověděli, že to může být taky „mateřská láska“. Dále respondenti odpovídali různě, sjednotila jsem to do odpovědí ostatních. 20 respondentů, což je 28,5%, odpovědělo různě. Například: „držení za ruce, pusinkování, vztah mezi dvěma lidmi, milostný dopis, flirt, objímání, pomáhání druhému, líbit se někomu, být šťastný, bolest v srdci, že tě někdo přitahuje, že někoho zbožňuješ.“ 4 respondenti, což je 5,7%, z toho 2 dívky a 2 chlapci, neodpověděli.

Tabulka č. 9 odpovědi na otázku č. 7

7. Co je to láska? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Mít někoho rád	32	47,8
2.	Milovat	25	37,3
3.	City	9	13,4
4.	Láska v rodině	23	34,4
5.	Ostatní odpovědi	30	44,8

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 32 respondentů, což je 47,8%, z toho 23 dívek a 9 chlapců, odpovědělo, že láska znamená „mít rád“. 25 respondentů, což je 37,3%, z toho 12 dívek a 13 chlapců, si

myslí, že to znamená „milovat“. 9 respondentů, což je 13,4%, z toho 7 dívek a 2 chlapci, napsalo, že láska jsou city. 23 respondentů, což je 34,3%, z toho 18 dívek a 5 chlapců, odpovědělo, že to může být také „láska v rodině, že chtějí dva lidé mít dítě, žít spolu do konce života“. Dále respondenti odpovídali různě. 30 respondentů, což je 44,8%, z toho 18 dívek a 12 chlapců, odpovědělo například: „2 si musejí rozumět, je to vášeň, hezká slova, láska ke zvířatům, přátelství, důvěra, líbání, sex, líbit se někomu, muž je gentleman.“

Tabulka č. 10 odpovědi na otázku č. 8

8. Co je to rodina? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	Rodičové a děti	57	81,4
2.	Také babička s dědou	29	41,4
3.	Další příbuzní	17	24,3
4.	Držet při sobě	5	7,1
5.	Mít rád	9	12,6
6.	Pomoc, péče	4	5,7
7.	Nic	2	2,9

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 57 respondentů, což je 81,4%, z toho 38 dívek a 19 chlapců, odpovědělo, že rodina znamená „rodičové a jejich děti.“ 29 respondentů, což je 41,4 %, z toho 16 dívek a 13 chlapců, si myslí, že do rodiny patří i babička s dědou. 17 respondentů, což je 24,3%, z toho 15 dívek a 2 chlapci, napsalo, že do rodiny patří také další příbuzní. 5 respondentů, což je 7,1%, a to jen dívky, odpovědělo, že lidé musí držet při sobě. 9 respondentů, což je 12,9%, si myslí, že se v rodině musí mít rádi. 4 respondenti, což je 5,7%, a to jen dívky, si myslí, že rodina se vyznačuje tím, že si lidé pomáhají a drží při sobě. 2 respondenti, což je 2,9%, z toho 1 dívka a 1 chlapec, neodpověděli.

Tabulka č. 11 odpovědi na otázku č. 8

8. Co je to rodina? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Rodiče a děti	44	65,7
2.	Příbuzní	16	23,9
3.	Mít rád	15	22,4
4.	Společné bydlení	8	11,9
5.	Společenství lidí, rod	9	13,4
6.	Ostatní odpovědi	30	44,8

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 44 respondentů, což je 65,7%, z toho 27 dívek a 17 chlapců, odpovědělo, že rodina znamená „rodičové a jejich děti. 16 respondentů, což je 23,9 %, z toho 12 dívek a 4 chlapci, si myslí, že do rodiny patří i další příbuzní. 15 respondentů, což je 22,4%, z toho 11 dívek a 4 chlapci, napsalo, že rodina jsou city a láska. 8 respondentů, což je 11,9%, z toho 4 dívky a 4 chlapci, odpovědělo, že rodina se pozná podle společného bydlení. 9 respondentů, což je 13,4%, z toho 5 dívek a 4 chlapci, si myslí, že rodina se dá popsat jako společenství lidí, rod. 30 respondentů, což je 44,8%, z toho 17 dívek a 13 chlapců, mělo různé názory. Například: „ blízcí lidé, hodně sourozenců, rodina je jako dobré přátelství, pouto lidí, pomáhání, důvěra, pochopení, geny.“

Tabulka č. 12 odpovědi na otázku č. 9

9. Proč musí mít každé dítě tatínka? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	Muž má spermie a žena vajíčka.	16	22,9
2.	Při milování vznikne dítě.	4	5,7
3.	Muž oplodní ženu.	4	5,7
4.	Bez táty by dítě nebylo.	36	51,4
5.	Ostatní odpovědi	12	15,7
6.	Nic	7	10,0

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 16 respondentů, což je 22,9%, z toho 9 dívek a 7 chlapců, odpovědělo, že dítě musí mít tatínka, protože muži mají spermie a ženy vajíčka. 4 respondenti, což je 5,7%, z toho

3 dívky a 1 chlapec, si myslí, že dítě vznikne při milování. 4 respondenti, což je 5,7%, z toho 3 dívky a 1 chlapec, napsali, že muž musí ženu oplodnit. 36 respondentů, což je 51,4%, z toho 23 dívek a 13 chlapců, odpovědělo, že bez otce by se dítě nenarodilo. 12 respondentů, což je 17,1%, mělo různé a nepodstatné odpovědi. 7 respondentů, což je 10%, z toho 4 dívky a 3 chlapci, neodpovědělo.

Tabulka č. 13 odpovědi na otázku č. 9

9. Proč musí mít každé dítě tatínka? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Oplození matky	20	29,9
2.	Spojení spermie a vajíčka	20	29,9
3.	Aby se narodilo	24	35,8
4.	Pohlavní styk	2	3,0
5.	Ostatní odpovědi	8	11,9
6.	Nevím	3	4,5
7	Nic	2	3,0

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 20 respondentů, což je 29,9%, z toho 11 dívek a 9 chlapců, odpovědělo, že dítě vznikne oplozením matky otcem. 20 respondentů, což je 29,9%, z toho 13 dívek a 7 chlapců, odpovědělo, že dítě musí mít tatínka, protože muži mají spermie a ženy vajíčka a to se musí spojit, aby vzniklo dítě. 24 respondentů, což je 35,8%, z toho 13 dívek a 11 chlapců, si myslí, že dítě potřebuje dítě, aby se vůbec narodilo. 2 respondenti, což je 3%, a to jen dívky, napsali, že dítě vznikne při pohlavním styku. 8 respondentů, což je 11,9%, z toho 4 dívky a 4 chlapci, mělo různé odpovědi. Například: „Nemusí. Žena s ženou nemůže mít dítě. Jinak by dítě bylo z darovaného spermatu. Aby získal jeho vlastnosti, odvahu, aby ho něco naučil. Spermie je jako dítě v prášku. Aby máma nebyla sama. Protože má i maminku.“ 3 respondenti, což je 4,5%, a to jen dívky, napsali, že neví. 2 respondenti, což je 3%, a to jen dívky, neodpověděli.

Tabulka č. 14 odpovědi na otázku č. 10

10. Jak se dostane dítě do mamčin břicha? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	Ze spermie	9	12,9
2.	Sexem	15	21,4
3.	Spojením vajíčka se spermií	10	14,3
4.	Oplodněním vajíčka (v matce)	11	15,7
5.	Injekcí	1	1,4
6.	Ostatní odpovědi	14	20
7.	Nic	16	22,9

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 9 respondentů, což je 12,9%, z toho 7 dívek a 2 chlapci, odpovědělo, že dítě se dostane do břicha pomocí spermie. 15 respondentů, což je 21,4%, z toho 7 dívek a 8 chlapců, si myslí, že se dítě dostane do břicha sexem. 10 respondentů, což je 14,3%, z toho 8 dívek a 2 chlapci, napsalo, že dítě vznikne spojením vajíčka se spermií. 11 respondentů, což je 15,7%, z toho 5 dívek a 6 chlapců, odpovědělo, že je potřeba oplodnit vajíčko, někteří dodali, že se tak stane v matčině břiše. 1 respondent, což je 1,4%, chlapec, napsal, že matka půjde k doktorovi na injekci, z čehož mi vyplývá, že myslel umělé oplodnění. Jedna odpověď mě mile překvapila. Chlapec napsal: „Při tom, jak se maminka s tatínkem milují, tak tatínkův penis se dostane do mamčiny moždě a penisem projdou spermie a dostanou se k mamčinu vajíčku.“ 14 respondentů, což je 20%, mělo různé zkrslené názory. Např.: „Pusinkami. Objímáním. Tak to tam pronikne. Budou to dělat. Když se má táta a máma rádi. Vztahem. Maminka něco spapá. Maminka ho spolkně. Maminka spapá bonbónek.“ 16 respondentů, což je 22,9%, z toho 13 dívek a 3 chlapci, neodpovědělo.

Tabulka č. 15 odpovědi na otázku č. 10

10. Jak se dostane dítě do mamčině břicha? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Sexem	18	26,9
2.	Oplodněním	25	37,3
3.	Spojením vajíčka a spermie	33	49,3
4.	Ostatní odpovědi	26	38,8
5.	Nic	4	6,0

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, 18 respondentů, což je 26,9%, z toho 10 dívek a 8 chlapců, odpovědělo, že dítě se dostane do mamčině břicha sexem. 25 respondentů, což je 37,3%, z toho 13 dívek a 12 chlapců, si myslí, že dítě se dostane do břicha oplodněním. 33 respondentů, což je 49,3%, z toho 20 dívek a 13 chlapců, napsalo, že dítě vznikne spojením vajíčka se spermií v matčině břiše. 26 respondentů, což je 38,8%, z toho 17 dívek a 9 chlapců, odpovídalo různě. Napsali například: „Kolem vajíčka se dostanou spermie, když se jedna z nich dostane do vajíčka, tak pak pokračuje do dělohy a vznikne miminko. Dírkou. Penis se dostane do vagíny.“ 4 respondenti neodpověděli, což jsou 4%, z toho 1 dívka a 3 chlapci.

Tabulka č. 16 odpovědi na otázku č. 11

11. Popiš, jak se z vajíčka stane dítě. Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	Roste a vyvíjí se	19	27,1
2.	Z oplodněného vajíčka...	23	32,9
3.	Ostatní odpovědi	8	11,4
4.	Nic	23	32,9

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 19 respondentů, což je 27,1%, z toho 17 dívek a 2 chlapci, odpovědělo, že dítě u maminky roste a vyvíjí se. 23 respondentů, což je 32,9%, z toho 16 dívek a 13 chlapců, si myslí, že mužská spermie oplodní vajíčko a to se pak po 9 měsících mění, až vyroste dítě. 8 respondentů, což je 11,4%, z toho 7 dívek a 1 chlapec, mělo zkreslené názory. Napsali např.: „Z toho bonbónku roste, až se narodí. Klube se jako

kuřátko. Vajíčko se vylíhne.“ 23 respondentů, což je 32,9%, z toho 15 dívek a 8 chlapců, neodpovědělo.

Tabulka č. 17 odpovědi na otázku č. 11

11. Popiš, jak se z vajíčka stane dítě. Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Roste a vyvíjí se	30	44,8
2.	Z oplodněného vajíčka...	6	9,0
3.	Potřebuje živiny...	4	6,0
4.	Ostatní odpovědi	18	26,9
5.	Nevím	8	11,9
6.	Nic	5	7,5

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 30 respondentů, což je 44,8%, z toho 19 dívek a 11 chlapců, odpovědělo, že dítě u maminky roste a vyvíjí se. 6 respondentů, což je 9%, z toho 3 dívky a 3 chlapci, si myslí, že mužská spermie oplodní vajíčko a to se pak po 9 měsících mění, až vyroste dítě. 4 respondenti, což je 6%, z toho 3 dívky a 1 chlapec, popsalo, že dítě přijímá živiny a kyslík přes pupeční šňůru a tím roste a vyvíjí se. 18 respondentů, což je 26,9%, z toho 10 dívek a 8 chlapců, mělo různé názory. Například: „1 měsíc vypadá jako dinosaurus. Je to jako u malého štěňátka. Vajíčko se přichytí na děložní stěně a po prvním měsíci se z něho stane embryo a po 8 měsících může ven. Z vajíčka vzniká množení buněk. Klube se. Spermie se zvětšuje.“ 5 respondentů neodpovědělo, což je 7,5%, z toho 4 dívky a 1 chlapec.

Tabulka č. 18 odpovědi na otázku č. 12

12. Miminko je u maminky v břiše ___ měsíců. Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	8 měsíců	2	2,9
2.	8-9 měsíců	18	25,7
3.	9 měsíců	44	62,9
4.	10 měsíců	1	1,4
5.	11 měsíců	1	1,4
6.	12 měsíců	3	4,3

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 2 respondenti, což je 2,9%, a to pouze dívky, odpověděli, 8 měsíců. 18 respondentů což je 25,7%, z toho 10 dívek a 8 chlapců, si myslí, že dítě je u matky 8-9 měsíců. 44 respondentů, což je 62,9%, z toho 31 dívek a 13 chlapců, ví, že dítě je u matky 9 měsíců. 5 respondentů, což je 7,1%, mělo zkreslené názory a mysleli si, že dítě je u matky 10, 11 nebo dokonce 12 měsíců.

Tabulka č. 19 odpovědi na otázku č. 12

12. Miminko je u maminky v břiše ___ měsíců. Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	8-9 měsíců	14	20,9
2.	9 měsíců	53	79,1

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 14 respondentů, což je 20,9%, z toho 7 dívek a 7 chlapců, si myslí, že dítě je u matky 8-9 měsíců. 53 respondentů, což je 79,1%, z toho 32 dívek a 21 chlapců, ví, že dítě je u matky 9 měsíců.

Tabulka č. 20 odpovědi na otázku č. 13

13. Ví maminka s tatínkem dopředu, zda se narodí holčička nebo chlapeček? A proč?

Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	Ultrazvukem	26	37,1
2.	Jestli chtějí, ano	13	17,1
3.	U doktora	11	15,7
4.	Neví	13	17,1
5.	Ostatní odpovědi	16	22,9

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 26 respondentů, což je 37,1%, z toho 18 dívek a 8 chlapců, odpovědělo, že pohlaví dítěte se dá zjistit na ultrazvuku. 13 respondentů, což je 17,1%, z toho 9 dívek a 4 chlapců, si myslí, že pohlaví dítěte lze zjistit, pokud to rodiče chtějí. 11 respondentů, což je 15,7%, z toho 8 dívek a 3 chlapci, ví, že pohlaví dítěte se dá zjistit u doktora. 13 respondentů, což je 17,1%, z toho 7 dívek a 6 chlapců, si myslí, že to rodiče nemůžou vědět. 16 respondentů, což je 22,9%, mělo různé odpovědi. Například: „Dítě nejde vidět. Rentgenem. Ví. (Nic víc nedodali.) Neví, protože je to překvapení (tajemství). Ví, když si za to zaplatí. Ví, aby mohli nakupovat věci pro miminko.“

Tabulka č. 21 odpovědi na otázku č. 13

13. Ví maminka s tatínkem dopředu, zda se narodí holčička nebo chlapeček? A proč?

Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Ultrazvukem	54	80,6
2.	Jestli chtějí, ano	7	10,4
3.	U doktora	11	16,4
4.	Neví	5	7,5
5.	Nic	3	4,5

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 54 respondentů, což je 80,6%, z toho 32 dívek a 22 chlapců, odpovědělo, že pohlaví dítěte se dá zjistit na ultrazvuku. 7 respondentů, což je 10,4%, z toho 5 dívek a 2 chlapci, si myslí, že pohlaví dítěte lze zjistit, pokud to rodiče chtějí. 11 respondentů

což je 10,4%, z toho 9 dívek a 2 chlapci ví, že pohlaví dítěte se dá zjistit u doktora. 5 respondentů, což je 7,5%, z toho 1 dívka a 4 chlapci, si myslí, že to rodiče nemůžou vědět nebo neví, protože je to překvapení. 3 respondenti, což je 4,5%, a to jen chlapci, neodpověděli nic.

Tabulka č. 22 odpovědi na otázku č. 14

14. Jak se dostane dítě z maminy břicha? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	Císařským řezem	23	32,9
2.	Pohlavním orgánem	41	58,6
3.	Z břicha	3	4,3
4.	Narodí se	4	5,7
5.	Normálně	3	4,3
6.	Tlačí se ven	6	8,6
7.	Ostatní odpovědi	5	7,1
8.	Nic	7	10,0

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 23 respondentů, což je 32,9%, z toho 17 dívek a 6 chlapců, odpovědělo, že dítě se dostane z břicha císařským řezem. 41 respondentů, což je 58,6%, z toho 27 dívek a 14 chlapců, odpovědělo, že dítě se dostane z břicha pohlavním orgánem. Žáci používali různá pojmenování. Například: „Spodem, vagínou, pochvou, pipkou.“ 3 respondenti, což je 4,3%, z toho 3 dívky, odpověděli, že dítě se dostane z břicha. 4 respondenti, což je 5,7%, z toho 3 dívky a 1 chlapec, odpověděli, že se dítě narodí. 3 respondenti, což je 4,3%, z toho 3 dívky, odpověděli, že dítě se dostane z břicha normálně. 6 respondentů, což je 8,6%, z toho 3 dívky a 3 chlapci, odpovědělo, že dítě se ven tlačí. 5 respondentů, což je 7,1%, z toho 4 dívky a 1 chlapec, odpovědělo různě. Například: „Na operačním sále. Vyklube se. V porodnici.“ 7 respondentů, což je 10%, z toho 4 dívky a 3 chlapci, neodpovědělo.

Tabulka č. 23 odpovědi na otázku č. 14

14. Jak se dostane dítě z mamincina břicha? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Porodem	35	52,2
2.	Císařským řezem	14	20,9
3.	Pohlavním orgánem	16	23,9
4.	Ostatní odpovědi	26	38,8
5.	Nic	5	7,5

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 35 respondentů, což je 52,2%, z toho 19 dívek a 16 chlapců, odpovědělo, že dítě se dostane z břicha porodem. 14 respondentů, což je 20,9%, z toho 10 dívek a 4 chlapci, odpovědělo, že dítě se dostane z břicha císařským řezem. 16 respondentů, což je 23,9%, z toho 12 dívek a 4 chlapci, odpověděli, že dítě se dostane z břicha pohlavním orgánem. 26 respondentů, což je 38,8%, z toho 15 dívek a 11 chlapců, odpovědělo různě. Například: „Když se děloha začne stahovat. Když praskne voda. Tlačení. V porodnici. Přírozenou cestou. Riskantně doma.“ 5 respondentů, což je 7,5%, z toho 3 dívky a 2 chlapci, neodpovědělo.

Tabulka č. 24 odpovědi na otázku č. 15

15. Co dělá a jí dítě u maminky v břiše? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	Jí co máma.	43	61,4
2.	Roste a vyvíjí se.	21	30,0
3.	Hýbe se.	12	17,1
4.	Kope.	18	25,7
5.	Jí pupeční šňůrou.	9	12,9
6.	Ostatní odpovědi	16	22,9
7.	Nic	9	12,9

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 43 respondentů, což je 61,4%, z toho 27 dívek a 16 chlapců, odpovědělo, že dítě jí to, co sní máma. 21 respondentů, což je 30%, z toho 13 dívek a 8 chlapců, odpovědělo, že dítě roste a vyvíjí se. 12 respondentů, což je 17,1%, z toho 10 dívek a 2 chlapci,

odpovědělo, že dítě se hýbe. 18 respondentů, což je 25,7%, z toho 14 dívek a 4 chlapci, odpovědělo, že dítě u maminky kope. 9 respondentů, což je 12,9%, z toho 8 dívek a 1 chlapec, vědělo, že dítě přijímá živiny pupeční šňůrou. 16 respondentů, což je 22,9%, z toho 9 dívek a 7 chlapců, odpovědělo různě. Například: „Čurá. Spí. Přijímá kyslík. Nedělá nic. Plave. Cucá si palec.“ 9 respondentů, což je 12,9 %, z toho 8 dívek a 1 chlapec, neodpovědělo.

Tabulka č. 25 odpovědi na otázku č. 15

15. Co dělá a jí dítě u maminky v břiše? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Jí co máma.	42	62,7
2.	Jí pupeční šňůrou.	23	34,3
3.	Vyvíjí se	20	29,9
4.	Kope.	15	22,4
5.	Leží	13	19,4
6.	Hýbe se	13	19,4
7.	Ostatní odpovědi	7	10,4

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 42 respondentů, což je 62,7%, z toho 28 dívek a 14 chlapců, odpovědělo, že dítě jí to, co sní máma. 23 respondentů, což je 34,3%, z toho 12 dívek a 11 chlapců, odpovědělo, že se dítě živí přes pupeční šňůru. 20 respondentů, což je 29,9%, z toho 13 dívek a 7 chlapců, odpovědělo, že dítě se vyvíjí. 15 respondentů, což je 22,4%, z toho 5 dívek a 10 chlapců, odpovědělo, že dítě kope maminku. 13 respondentů, což je 19,4%, z toho 4 dívky a 9 chlapců, odpovědělo, že dítě u maminky spí. 13 respondentů, což je 19,4%, z toho 4 dívky a 9 chlapců, odpovědělo, že se dítě u maminky hýbe. 7 respondentů, což je 10,4%, z toho 6 dívek a 1 chlapec, odpovědělo různě. Například: „Je schoulené. Krmí se mlékem. Přijímá živiny z placenty. Plave.“

Tabulka č. 26 odpovědi na otázku č. 16

16. Co je to pupeční šňůra a k čemu slouží? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	K dýchání	13	18,6
2.	K přísunu jídla	34	48,6
3.	K přísunu pití	6	8,6
4.	K čerpání živin	5	7,1
5.	Spojuje maminku a dítě	16	22,9
6.	Nic	13	18,6

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 13 respondentů, což je 18,6%, z toho 7 dívek a 4 chlapci, odpovědělo, že pupeční šňůra slouží dítěti k přísunu kyslíku. 34 respondentů, což je 48,6%, z toho 20 dívek a 14 chlapců, si myslí, že pupeční šňůra slouží k přísunu jídla pro dítě. 6 respondentů, což je 8,6%, z toho 3 dívky a 3 chlapci, odpovědělo, že dítě pupeční šňůrou pije. 5 respondentů, což je 7,1%, z toho 3 dívky a 2 chlapci, ví, že dítě čerpá živiny přes pupeční šňůru. 16 respondentů, což je 22,9%, z toho 12 dívek a 4 chlapci, ví, že dítě je s matkou spojeno pupeční šňůrou. 13 respondentů, což je 18,6%, z toho 11 dívek a 2 chlapci, neodpovědělo.

Tabulka č. 27 odpovědi na otázku č. 16

16. Co je to pupeční šňůra a k čemu slouží? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Spojuje maminku a dítě	21	31,3
2.	K přísunu jídla	49	73,1
3.	K přísunu kyslíku	6	9,0
4.	Ostatní odpovědi	7	10,4
5.	Nic	2	3,0

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 21 respondentů, což je 31,3%, z toho 17 dívek a 4 chlapci, odpovědělo, že dítě je spojeno s matkou pupeční šňůrou. 49 respondentů, což je 73,1%, z toho 27 dívek a 22 chlapců, si myslí, že pupeční šňůra slouží k přísunu jídla pro dítě. 6 respondentů, což je 9%, z toho 5 dívek a 1 chlapec, odpověděli, slouží dítěti k přísunu kyslíku. 7

respondentů, což je 10,4%, z toho 4 dívky a 3 chlapci, odpovídali různě. Například: „Po porodu se ustříhne. Je na pupku. Aby dítě neuplavalo. Dá se podle ní určit, kdy matka bude rodit.“ 2 respondenti, což jsou 3%, z toho 1 dívka a 1 chlapec, neodpověděli.

Tabulka č. 28 odpovědi na otázku č. 17

17. Co jí a pije narozené miminko? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	Mateřské mléko	17	24,3
2.	Mléko	34	48,6
3.	Mléko od matky z prsa	18	25,7
4.	Ostatní odpovědi	17	24,3
5.	Nic	5	7,1

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 17 respondentů, což je 24,3%, z toho 10 dívek a 7 chlapců, odpovědělo, že miminko pije mateřské mléko. 34 respondentů, což je 48,6%, z toho 22 dívek a 12 chlapců, si myslí, že dítě pije mléko. 18 respondentů, což je 25,7%, z toho 15 dívek a 3 chlapci, odpovědělo, že dítě pije od maminky z prsa. 17 respondentů, což je 24,3%, z toho 13 dívek a 4 chlapci, odpovídalo různě. Například: „Přesnídky, kaše, zdravé jídlo, mrkev, přibináček.“ 5 respondentů, což je 7,1%, z toho 3 dívky a 2 chlapci, neodpovědělo.

Tabulka č. 29 odpovědi na otázku č. 17

17. Co jí a pije narozené miminko? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Mateřské mléko	26	38,8
2.	Mléko od matky z prsa	23	34,3
3.	Mléko	15	22,4
4.	Ostatní odpovědi	21	31,3

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 26 respondentů, což je 38,8%, z toho 11 dívek a 15 chlapců, odpovědělo, že miminko pije mateřské mléko. 23 respondentů, což je 34,4%, z toho 19 dívek a 4 chlapci,

odpověděli, že dítě pije od maminky z prsa. 15 respondentů, což je 22,4%, z toho 9 dívek a 6 chlapců, napsalo, že dítě pije mléko. 21 respondentů, což je 31,3%, z toho 8 dívek a 13 chlapců, odpovídalo různě. Například: „Přesnídávky, kaše, rozmixovanou zeleninu, to co matka, čaj, vodu.“

Tabulka č. 30 odpovědi na otázku č. 18

18. Popiš, jak vypadá narozené miminko. Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	Pije mateřské mléko.	25	35,7
2.	Pláče.	18	25,7
3.	Je malé.	23	32,9
4.	Spí.	10	14,3
5.	Je růžové.	14	20,0
6.	Je roztomilé.	10	14,3
7.	Je baculaté.	11	15,7
8.	Ostatní odpovědi	60	85,7
9.	Nic	9	12,9

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 25 respondentů, což je 35,7%, z toho 19 dívek a 6 chlapců, odpovědělo, že miminko pije mateřské mléko. 18 respondentů, což je 25,7%, z toho 14 dívek a 4 chlapci, si myslí, že dítě pláče. 23 respondentů, což je 32,9%, z toho 16 dívek a 7 chlapců, odpovědělo, že dítě je malé. 10 respondentů, což je 14,3%, z toho 9 dívek a 1 chlapec, odpovědělo, že dítě jenom spí. 14 respondentů, což je 20%, z toho 11 dívek a 3 chlapci, odpovědělo, že dítě když se narodí, je růžové. 10 respondentů, což je 14,3%, z toho 9 dívek a 1 chlapec, odpovědělo, že děťátko je roztomilé. 11 respondentů, což je 15,7%, z toho 7 dívek a 4 chlapců, odpovědělo, že narozené miminko je baculaté. 60 respondentů, což je 85,7%, z toho 40 dívek a 20 chlapců, odpovídalo různě. Například: „Vyvíjí se. Hraje si s rodiči. Kaká a čurá. Je vrasčité, splasklé, pomačkané. Má velkou hlavu. Není hezké. Nic nedělá. Neumí chodit ani mluvit, Je holé. Má zavřené oči. Je od krve. Neudrží hlavičku. Jí zdravé věci.“ 9 respondentů, což je 12,9%, z toho 5 dívek a 4 chlapci, neodpovědělo.

Tabulka č. 31 odpovědi na otázku č. 18

18. Popiš, jak vypadá narozené miminko. Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Malé	57	85,1
2.	Mléko	33	49,3
3.	Brečí	24	35,8
4.	Od krve	14	20,9
5.	Spí	11	16,4
6.	Bez vlasů a zubů	19	28,4
7.	Ostatní odpovědi	42	67,7
8.	Nic	4	6,0

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 57 respondentů, což je 85,1%, z toho 27 dívek a 20 chlapců, odpovědělo, že miminko je malé. 33 respondentů, což je 49,3%, z toho 21 dívek a 12 chlapců, si myslí, že dítě pije mléko. 24 respondentů, což je 35,8%, z toho 17 dívek a 7 chlapců, odpovědělo, že stále pláče. 14 respondentů, což je 20,9%, z toho 11 dívek a 3 chlapci, si myslí, že dítě je po narození od krve. 11 respondentů, což je 16,4%, z toho 9 dívek a 2 chlapci, napsalo, že dítě hodně spí. 19 respondentů, což je 28,4%, z toho 11 dívek a 8 chlapců, napsalo, že dítě se narodí bez vlásků a bez zoubků. 42 respondentů, což je 67,7%, z toho 19 dívek a 23 chlapců, odpovídalo různě. Například: „Je křehké, kope, chováme ho, má velkou hlavu, má fontanelu, chytá se prstu, je roztomilé, vyděšené, nic neumí.“ Z toho 5 respondentů popsalo průměrnou velikost dítěte: asi 50 cm a 3 kg. 4 respondenti, což je 6%, z toho 1 dívka a 3 chlapci, neodpověděli.

Tabulka č. 32 odpovědi na otázku č. 19

19. Víš, jak ses narodil? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	Mamka mě porodila.	9	12,9
2.	Císařským řezem	6	8,6
3.	Z přirození	17	24,3
4.	Ostatní odpovědi	4	5,7
5.	Individuální odpovědi respondentů	13	18,6
6.	Nevím	8	11,4
7.	Nic	17	24,3

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 9 respondentů, což je 12,9%, z toho 6 dívek a 3 chlapci, odpovědělo, že respondentka porodila maminka. 6 respondentů, což je 8,6%, z toho 4 dívky a 2 chlapci, odpovědělo, že se narodili císařským řezem. 17 respondentů, což je 24,3%, z toho 13 dívek a 4 chlapci, odpověděli, že se narodili z matčina přirození. Použili různé výrazy. Například: „Z vagíny, spodem, přirozenou cestou“. 4 respondenti, což je 5,7%, a to jen dívky, odpovídali různě. Například: „V porodnici, z vajíčka a spermie, Přinesl mě čáp.“ 13 respondentů, což je 18,6%, z toho 9 dívek a 4 chlapci, odpověděli vlastní osobitou odpovědí. Budu jejich odpovědi citovat.

„Narodila jsem se jako malá kulička.“

„Narodila jsem se docela tlustá a hodně jsem brečela.“

„Nevím, maminka s tatínkem mi stále říkají, že mě přinesl čáp.“

„Narodila jsem se v 11 hodin. Mamce praskla voda a všude se sběhli doktoři a mamka rodila a asi po půl hodině jsem byla na světě. Máma byla strašně šťastná.“

„Narodila jsem se, když padal sníh, měla jsem modré oči, potom ztmavly na hnědé. Podle maminky jsem měla drobounké ruce a chmýří na hlavě.“

„Narodila jsem se mámě a tátovi, protože dělali sex.“

„Jednou večer maminka a tatínek se šli milovat do ložnice a opakovali to tak často, že máma otěhotněla. A tak jsem vznikla já.“

„Mamince dal tatínek semínko a ona ho pak snědla.“

„Narodil jsem se 18. srpna roku 2002, byl jsem chvíli v nemocnici. A brečel jsem a řval.“

„První jsem plakal a potom spinkal.“

„Narodil jsem se malý, po porodu mě převezli do Brna sanitkou.“

„Já si to nepamatuju.“

„Narodil jsem se v nemocnici.“

8 respondentů, což je 11,4%, z toho 3 dívky a 5 chlapců, odpověděli, že neví, jak se narodili. 17 respondentů, což je 24,3%, z toho 13 dívek a 4 chlapci, neodpovědělo.

Tabulka č. 33 odpovědi na otázku č. 19

19. Víš, jak ses narodil? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	V nemocnici	13	19,4
2.	Přirozeným porodem	15	22,4
3.	Po sexu	12	17,9
4.	Ostatní odpovědi	44	65,7
5.	Nic	3	4,5

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 13 respondentů, což je 19,4%, z toho 10 dívek a 3 chlapci, odpovědělo, že se narodili v nemocnici. 15 respondentů, což je 22,4%, z toho 8 dívek a 7 chlapců, odpovědělo, že se narodili přirozeným porodem. 12 respondentů, což je 17,9%, z toho 7 dívek a 5 chlapců, odpovědělo, že se narodili po sexu. 44 respondentů, což je 65,7%, z toho 26 dívek a 18 chlapců, odpovědělo vlastní osobitou odpovědí. Budu jejich odpovědi citovat.

„Tatínek oplodnil maminku a ta pak jela do nemocnice.“

„Narodil jsem se jako ostatní děti.“

„Tatínek a maminka dělali sex.“

„Maminka měla sex s tatínkem, pak mě 9 měsíců nosila v břiše a potom mě porodila.“

„Hodně dlouho jsem se rodil, protože jsem byl veliký.“

„Své narození si nepamatuji.“

„Narodil jsem se císařským řezem.“

„Porodem a měl jsem pupeční šňůru kolem krku.“

„Maminka tlačila a o jedné jsem byla na světě. A byli jsme šťastní.“

„Vyndali mě z břicha, umyli mě, dali mi štítek se jménem, dali mě do deky a mamce.“

„Narodila jsem se celá fialová, měla jsem omotanou pupeční šňůru kolem krku a kolem nohy. První jsem nekřičela a doktoři mě museli odvést.“

„Když mi přestřihli pupeční šňůru, tak jsem brečela.“

„Byla jsem tlustá a měla jsem připlácly nos.“

„Narodila jsem se o dva dny později.“

„Na to jsem se nikdy ani neptal, ale jsou dvě možnosti. Klasicky z matčiny vagíny nebo císařským řezem.“

„Narodila jsem se v nemocnici. Mamince praskla plodová voda a pak jsem se jí narodila.“

„Jako každý druhý. Proč to chcete vědět? Já sama si to nepamatuju.“

„Tatínek oplodnil mamince vajíčko, začala jsem růst v mamčině děloze a pak jsem přišla na svět.“

„Jo. Úplně stejně jako každý – máma, táta, pohlavní styk, oplodnění vajíčka, 9 měsíců a porod. A JE TO!“

„Narodila jsem se klešťovým porodem.“

„Narodila jsem se lehce, bez žádných problémů a hlavně zdravá.“

„Narodila jsem se v nemocnici, maminka ležela, když jsem přicházela na svět.“

„První ze mě bylo vajíčko. Pak jsem pomalu rostla. Jedla jsem to, co mamina strávila, Potom jsem se narodila. Jak jsem se narodila, tak jsem pomalu rostla. Jedla jsem Sunar, piškoty a krupici. Pila jsem mléčko.“

Z toho 5 respondentů napsalo, že neví, jak se narodilo.

3 respondenti, což je 4,5%, z toho 2 dívky a 1 chlapec, neodpověděli.

Tabulka č. 34 odpovědi na otázku č. 20

20. Povídate si s paní učitelkou, jak dítě přijde na svět?? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
a)	Ano, často	2	2,9
b)	Ano, občas	22	31,4
c)	Když se zeptáme	15	21,4
d)	Skoro vůbec	9	12,9
e)	Nikdy	22	31,4

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 2 respondenti, což je 2,9%, z toho 1 dívka a 1 chlapec, odpověděli, že si ve škole povídají často o vzniku života. 22 respondentů, což je 31,4%, z toho 15 dívek a 7 chlapců, odpovědělo, že si ve škole povídají občas o vzniku života. 15 respondentů, což je 21,4%, z toho 13 dívek a 2 chlapci, odpovědělo, že si ve škole povídají o vzniku života, když se na to zeptají paní učitelky. 9 respondentů, což je 12,9%, z toho 6 dívek a 3 chlapci, odpovědělo, že si ve škole skoro vůbec nepovídají o vzniku života. 22 respondentů, což je 31,4%, z toho 13 dívek a 9 chlapců, odpovědělo, že si ve škole nikdy nepovídají o tom, jak dítě přijde na svět.

Tabulka č. 35 odpovědi na otázku č. 20

20. Povídáte si s paní učitelkou, jak dítě přijde na svět?? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
a)	Ano, často	2	3,0
b)	Ano, občas	28	41,8
c)	Když se zeptáme	18	26,9
d)	Skoro vůbec	11	16,4
e)	Nikdy	8	11,9

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 2 respondenti, což jsou 3%, z toho 1 dívka a 1 chlapec, odpověděli, že si ve škole povídají často o vzniku života. 28 respondentů, což je 41,8%, z toho 20 dívek a 8 chlapců, odpovědělo, že si ve škole povídají občas o vzniku života. 18 respondentů, což je 26,9%, z toho 10 dívek a 8 chlapců, odpovědělo, že si ve škole povídají o vzniku života, když se na to zeptají paní učitelky. 11 respondentů, což je 16,4%, z toho 4 dívky a 7 chlapců, odpovědělo, že si ve škole skoro vůbec nepovídají o vzniku života. 8 respondentů, což je 11,9%, z toho 4 dívky a 4 chlapci, odpovědělo, že si ve škole nikdy nepovídají o tom, jak dítě přijde na svět.

Tabulka č. 36 odpovědi na otázku č. 21

21. Povídáte si doma o vzniku života? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
a)	Ano, často	7	10,0
b)	Ano, občas	8	11,4
c)	Když se zeptáme	35	50,0
d)	Skoro vůbec	8	11,4
e)	Nikdy	12	17,1

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 7 respondentů, což je 10%, z toho 5 dívek a 2 chlapci, odpovědělo, že si doma povídají o vzniku života často. 8 respondentů, což je 11,4%, z toho 6 dívek a 2 chlapci, odpovědělo, že si doma povídají o vzniku života občas. 35 respondentů, což je 50%, z toho 25 dívek a 10 chlapců, odpovědělo, že si doma povídají o vzniku života tehdy, když se na to sami zeptají. 8 respondentů, což je 11,4%, a to jen dívky, odpovědělo, že si doma skoro vůbec nepovídají o vzniku života. 12 respondentů, což je 17,1%, z toho 5 dívek a 7 chlapců, odpovědělo, že si doma nikdy nepovídají o vzniku života.

Tabulka č. 37 odpovědi na otázku č. 21

21. Povídáte si doma o vzniku života? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
a)	Ano, často	4	6,0
b)	Ano, občas	15	22,4
c)	Když se zeptáme	26	38,8
d)	Skoro vůbec	14	20,9
e)	Nikdy	8	11,9

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 4 respondenti, což je 6%, a to jen dívky, odpověděli, že si doma povídají o vzniku života často. 15 respondentů, což je 22,4%, z toho 12 dívek a 3 chlapci, odpovědělo, že si doma povídají o vzniku života občas. 26 respondentů, což je 38,8%, z toho 15 dívek a 11 chlapců, odpovědělo, že si doma povídají o vzniku života tehdy, když se na to sami zeptají. 14 respondentů, což je 20,9%, z toho 7 dívek a 7 chlapců, odpovědělo, že si doma skoro vůbec nepovídají o vzniku života. 8 respondentů, což je

11,9%, z toho 1 dívka a 7 chlapců, odpovědělo, že si doma nikdy nepovídají o vniku života.

Tabulka č. 38 odpovědi na otázku č. 22

22. Povídáte si o tom s kamarády? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
a)	Ano, často	4	5,7
b)	Ano, občas	14	20,0
c)	Skoro vůbec	13	18,6
d)	Nikdy	40	57,1

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 4 respondenti, což je 5,7%, z toho 3 dívky a 1 chlapec, odpověděli, že si s kamarády povídají často o tom, jak dítě přijde na svět. 14 respondentů, což je 20%, z toho 11 dívek a 3 chlapci, odpovědělo, že si s kamarády povídají občas o tomto tématu. 13 respondentů, což je 18,6%, z toho 8 dívek a 5 chlapců, odpovědělo, že si s kamarády skoro vůbec nepovídají o tom, jak dítě přijde na svět. 40 respondentů, což je 57,1%, z toho 26 dívek a 13 chlapců, odpovědělo, že si s kamarády nikdy nepovídají o tom, jak dítě přijde na svět.

Tabulka č. 39 odpovědi na otázku č. 22

22. Povídáte si o tom s kamarády? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
a)	Ano, často	5	7,5
b)	Ano, občas	21	31,3
c)	Skoro vůbec	28	41,8
d)	Nikdy	13	19,4

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 5 respondentů, což je 7,5%, z toho 3 dívky a 2 chlapci, odpovědělo, že si s kamarády povídají často o tom, jak dítě přijde na svět. 21 respondentů, což je 31,3%, z toho 13 dívek a 8 chlapců, odpovědělo, že si s kamarády povídají občas o tomto tématu. 28 respondentů, což je 41,8%, z toho 18 dívek a 10 chlapců, odpovědělo, že si s kamarády skoro vůbec nepovídají o tom, jak dítě přijde na svět. 13 respondentů,

což je 19,4%, z toho 5 dívek a 8 chlapců, odpovědělo, že si s kamarády nikdy nepovídají o tom, jak dítě přijde na svět.

Tabulka č. 40 odpovědi na otázku č. 23

23. Odkud se o vzniku života dozvídáš? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
a)	Časopis	11	15,7
b)	Kniha	21	30,0
c)	Internet	25	35,7
d)	Televize	21	30,0
e)	Rodina	36	51,4
f)	Škola	39	55,7
g)	Kamarádi	11	15,7
h)	Jinde	6	8,6

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 11 respondentů, což je 15,7%, z toho 8 dívek a 3 chlapci, odpovědělo, že se o vzniku života dozvídá z časopisů. 21 respondentů, což je 30%, z toho 12 dívek a 9 chlapců, odpovědělo, že se o vzniku života dozvídá z knih. 25 respondentů, což je 35,7%, z toho 17 dívek a 8 chlapců, odpovědělo, že se o vzniku života dozvídá z internetu. 21 respondentů, což je 30%, z toho 12 dívek a 9 chlapců, odpovědělo, že se o vzniku života dozvídá z televize. 36 respondentů, což je 51,4%, z toho 27 dívek a 9 chlapců, odpovědělo, že se o vzniku života dozvídá v rodině. 39 respondentů, což je 55,7%, z toho 26 dívek a 13 chlapců, odpovědělo, že se o vzniku života dozvídá ve škole. 11 respondentů, což je 15,7%, z toho 7 dívek a 4 chlapci, odpovědělo, že se o vzniku života dozvídá od kamarádů. A 6 respondentů, což je 8,6%, z toho 3 dívky a 3 chlapci, uvedlo, že se o vzniku života dozvídá jinde. Dívky uvedly: „od dědy, od babičky, na facebooku.“ Chlapci uvedli: „od paní učitelky, od maminky, z cedulí.“

Tabulka č. 41 odpovědi na otázku č. 23

23. Odkud se o vzniku života dozvídáš? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
a)	Časopis	22	32,8
b)	Knihy	29	43,3
c)	Internet	28	41,8
d)	Televize	27	40,1
e)	Rodina	31	46,3
f)	Škola	50	74,6
g)	Kamarádi	24	35,8
h)	Jinde	2	3,0

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 22 respondentů, což je 32,8%, z toho 16 dívek a 6 chlapců, odpovědělo, že se o vzniku života dozvídá z časopisů. 29 respondentů, což je 43,3%, z toho 19 dívek a 10 chlapců, odpovědělo, že se o vzniku života dozvídá z knih. 28 respondentů, což je 41,8%, z toho 15 dívek a 13 chlapců, odpovědělo, že se o vzniku života dozvídá z internetu. 27 respondentů, což je 40,1%, z toho 10 dívek a 17 chlapců, odpovědělo, že se o vzniku života dozvídá z televize. 31 respondentů, což je 46,3%, z toho 25 dívek a 6 chlapců, odpovědělo, že se o vzniku života dozvídá v rodině. 50 respondentů, což je 74,6%, z toho 30 dívek a 20 chlapců, odpovědělo, že se o vzniku života dozvídá ve škole. 24 respondentů, což je 35,8%, z toho 11 dívek a 13 chlapců, odpovědělo, že se o vzniku života dozvídá od kamarádů. A 2 respondenti, což jsou 3%, a to jen chlapci, uvedlo, že se o vzniku života dozvídá jinde. Chlapci uvedli: „z porna, sám.“

Tabulka č. 42 odpovědi na otázku č. 24

24. Spoj obrázek s textem. Odpovědi 3. ročníku

		R	%		R	%
1.	ANO	48	68,6	NE	18	25,7
2.	ANO	50	71,4	NE	16	22,9
3.	ANO	60	85,7	NE	6	8,6

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že první obrázek poznalo 48 respondentů, což je 68,6%, z toho 31 dívek a 17 chlapců. Nesprávně přiřadilo první obrázek 18 respondentů, což je 25,7%, z toho 13 dívek a 5 chlapců. Druhý obrázek poznalo 50 respondentů, což je 71,4%, z toho 32 dívek a 18 chlapců. Nesprávně přiřadilo druhý obrázek 16 respondentů, což je 22,9%, z toho 13 dívek a 3 chlapci. Třetí obrázek poznalo 60 respondentů, což je 85,7%, z toho 38 dívek a 22 chlapců. Nesprávně přiřadilo třetí obrázek 6 respondentů, což je 8,6%, z toho 5 dívek a 1 chlapec. 4 respondenti neodpověděli vůbec.

Tabulka č. 43 odpovědi na otázku č. 24

24. Spoj obrázek s textem. Odpovědi 5. ročníku

		R	%		R	%
1.	ANO	50	74,6	NE	17	25,4
2.	ANO	59	88,1	NE	8	11,9
3.	ANO	54	80,4	NE	13	19,4

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že první obrázek poznalo 50 respondentů, což je 74,6%, z toho 30 dívek a 20 chlapců. Nesprávně přiřadilo první obrázek 17 respondentů, což je 25,4%, z toho 9 dívek a 8 chlapců. Druhý obrázek poznalo 59 respondentů, což je 88,1%, z toho 35 dívek a 24 chlapců. Nesprávně přiřadilo druhý obrázek 8 respondentů, což je 11,9%, z toho 5 dívek a 3 chlapci. Třetí obrázek poznalo 54 respondentů, což je 80,4%, z toho 33 dívek a 21 chlapců. Nesprávně přiřadilo třetí obrázek 13 respondentů, což je 19,4%, z toho 6 dívek a 7 chlapců.

Tabulka č. 44 odpovědi na otázku č. 25

25. Popiš, co všechno vidíš na obrázku, kde je miminko? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	Noha	59	84,3
2.	Pupeční šňůra	50	71,4
3.	Hlava	60	85,7
4.	Vlasy	40	57,1
5.	Ostatní odpovědi	35	50,0
6.	Nevím	3	4,3
7.	Nic	4	5,7

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 59 respondentů, což je 84,3%, z toho 38 dívek a 21 chlapců, vidělo na obrázku nohy. 50 respondentů, což je 71,4%, z toho 34 dívek a 16 chlapců, poznalo na obrázku pupeční šňůru. 60 respondentů, což je 85,7%, z toho 41 dívek a 19 chlapců, vidělo na obrázku hlavu. 40 respondentů, což je 57,1%, z toho 29 dívek a 11 chlapců, vidělo na obrázku vlasy. 35 respondentů, což je 50%, z toho 20 dívek a 15 chlapců, popisovalo obrázek různě. Například: „Ruce, pohlaví, miminko, je v kuličce, je v mamince, je v břiše, oči, břicho (maminky), zadek, voda, cvrček, záda, otvor.“ 3 respondenti, což je 4,3%, z toho 1 dívka a 2 chlapci, odpověděli, že neví, co je na obrázku a 4 respondenti, což je 5,7%, z toho 3 dívky a 1 chlapec, neodpověděli.

Tabulka č. 45 odpovědi na otázku č. 25

25. Popiš, co všechno vidíš na obrázku, kde je miminko? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Noha	59	88,1
2.	Plodová voda	13	19,4
3.	Pupeční šňůra	54	80,1
4.	Hlava	62	92,5
5.	Vlasy	40	59,7
6.	Ostatní odpovědi	39	58,2
7.	nic	2	3,0

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 59 respondentů, což je 88,1%, z toho 35 dívek a 24 chlapců, vidělo na obrázku nohy. 13 respondentů, což je 19,4%, z toho 9 dívek a 4 chlapci, poznalo na obrázku plodovou vodu. 54 respondentů, což je 80,1%, z toho 34 dívek a 20 chlapců, poznalo na obrázku pupeční šňůru. 62 respondentů, což je 92,5%, z toho 38 dívek a 24 chlapců, vidělo na obrázku hlavu. 40 respondentů, což je 59,7%, z toho 22 dívek a 18 chlapců, vidělo na obrázku vlasy. 39 respondentů, což je 58,2%, z toho 18 dívek a 21 chlapců, popisovalo obrázek různě. Například: „Ruka, tělo, břicho, placenta, v děloze, pohlavní orgán dítěte, zadeček, miminko.“ 2 respondenti, což jsou 3%, a to jen chlapci, neodpověděli.

Tabulka č. 46 odpovědi na otázku č. 26

26. Poznáš, co je na obrázku? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	V bříšku maminky	36	51,4
2.	Ultrazvuk	37	52,9
3.	Miminko	34	48,6
4.	Popis těla	5	7,1
5.	Vyvíjí se a roste	10	14,3
6.	Hýbe se	9	12,9
7.	Kope	7	10,0
8.	V nemocnici, u doktora	14	20,0
9.	Ostatní odpovědi	18	25,7
10.	Nic	11	15,7

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 36 respondentů, což je 51,4%, z toho 24 dívek a 12 chlapců, poznalo, že obrázek je fotka z bříška matky. 37 respondentů, což je 52,9%, z toho 31 dívek a 6 chlapců, poznalo, že obrázek je vyfocen na ultrazvuku. 34 respondentů, což je 48,6%, z toho 22 dívek a 12 chlapců, vidělo na obrázku miminko. 5 respondentů, což je 7,1%, z toho 3 dívky a 2 chlapci, popisovalo části těla, které vidí. 10 respondentů, což je 14,3%, z toho 7 dívek a 3 chlapci, popisovalo, že je dítě na obrázku zachyceno, když se vyvíjí a roste. 9 respondentů, což je 12,9%, a to pouze dívky, popisovalo, že je dítě na obrázku zachyceno, jak se v bříšku hýbe. 7 respondentů, což je 10%, z toho 6

dívek a 1 chlapec, popisovalo, že je dítě na obrázku zachyceno, když maminku kope. 14 respondentů, což je 20%, z toho 13 dívek a 1 chlapec, napsalo, že se obrázek dá udělat u doktora v nemocnici. 18 respondentů, což je 25,7%, z toho 10 dívek a 8 chlapců, odpovědělo různě. Například: „Je to kluk. Je to holčička. Dítě spí. Dítě leží. Dítě jí. Dítě je v děloze. To jsem já.“ Z toho jedna dívka měla krásnou odpověď, kterou nyní budu citovat:

„Nějaký člověk, který se dívá na hvězdy a na nebe. Potom tam začne padat hvězda a ten člověk začne padat na zem a přitom máchá rukou.“

11 respondentů, což je 15,7%, z toho 8 dívek a 3 chlapci, neodpověděli.

Tabulka č. 47 odpovědi na otázku č. 26

26. Poznáš, co je na obrázku? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Ultrazvuk	43	64,2
2.	V nemocnici	14	20,9
3.	V bříše matky	31	46,3
4.	Miminko	43	64,2
5.	U doktora	10	14,9
6.	Zjišťují pohlaví, zdravotní stav	9	13,4
7.	Ostatní odpovědi	42	62,7
8.	Nic	5	7,5

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 43 respondentů, což je 64,2%, z toho 25 dívek a 18 chlapců, poznalo, že obrázek je vyfocen na ultrazvuku. 14 respondentů, což je 20,9%, z toho 5 dívek a 9 chlapců, vědělo, že obrázek lze vyfotit v nemocnici. 31 respondentů, což je 46,3%, z toho 18 dívek a 13 chlapců, poznalo, že fotka je z matčina břicha. 43 respondentů, což je 64,2%, z toho 26 dívek a 17 chlapců, poznalo na obrázku miminko. 10 respondentů, což je 14,9%, z toho 7 dívek a 3 chlapci, vědělo, že fotka se dá udělat u doktora. 9 respondentů, což je 13,4%, z toho 7 dívek a 2 chlapci, napsalo, že se zjišťuje zdravotní stav dítěte a pohlaví dítěte. 42 respondentů, což je 62,7%, z toho 23 dívek a 19 chlapců, odpovědělo různě. Například: „Dítě spí, vyvíjí se, leží, kope, plave v plodové vodě. Popis těla, kluk, holka. To dítě neznám. Nemělo by se za to platit.“ 5 respondentů, což je 7,5%, z toho 3 dívky a 2 chlapci, neodpověděli.

Tabulka č. 48 odpovědi na otázku č. 27

27. Co je to ultrazvuk a k čemu slouží? Odpovědi 3. ročníku

		R	%
1.	K určení pohlaví dítěte	21	30,0
2.	K vidění dítěte u matky v břiše	21	30,0
3.	K vidění do břicha	19	27,1
4.	Je to přístroj	11	15,7
5.	Ke kontrole zdravotního stavu dítěte	8	11,4
6.	Nevím	2	2,9
7.	Nic	8	11,4

Z počtu 70 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 21 respondentů, což je 30%, z toho 15 dívek a 6 chlapců, si myslí, že ultrazvuk je k tomu, aby doktor mohl mamince sdělit pohlaví dítěte. 21 respondentů, což je 30%, z toho 14 dívek a 7 chlapců, odpovědělo, že ultrazvuk slouží k vidění dítěte v matčině břiše. 19 respondentů, což je 27,1%, z toho 10 dívek a 9 chlapců, si myslí, že ultrazvuk slouží k vidění do břicha. 11 respondentů, což je 15,7%, z toho 6 dívek a 5 chlapců, ví, že ultrazvuk je přístroj. 8 respondentů, což je 11,4%, a to pouze dívky, ví, že ultrazvuk slouží ke kontrole zdravotního stavu dítěte. 2 respondenti, což je 2,9%, z toho 1 dívka a 1 chlapec, neví, co je ultrazvuk a 8 respondentů, což je 11,4%, z toho 6 dívek a 2 chlapci, neodpovědělo.

Tabulka č. 49 odpovědi na otázku č. 27

27. Co je to ultrazvuk a k čemu slouží? Odpovědi 5. ročníku

		R	%
1.	Přístroj	16	23,9
2.	K vidění dítěte	38	56,7
3.	Kontroluje dítě a jeho zdravotní stav	16	23,9
4.	Zjišťuje pohlaví	28	41,8
5.	Ostatní odpovědi	18	26,9

Z počtu 67 respondentů se ve výzkumu dotazníkového šetření zjistilo, že 16 respondentů, což je 23,9%, z toho 9 dívek a 7 chlapců, ví, že ultrazvuk je přístroj. 38 respondentů, což je 56,7%, z toho 23 dívek a 15 chlapců, odpovědělo, že ultrazvuk

slouží k vidění dítěte v matčině břichu. 16 respondentů, což je 23,9%, z toho 10 dívek a 6 chlapců, si myslí, že ultrazvuk je k tomu, aby doktor mohl kontrolovat zdravotní stav dítěte. 28 respondentů, což je 41,8%, z toho 15 dívek a 13 chlapců, si myslí, že ultrazvuk slouží doktorovi k tomu, aby mohl mamince sdělit pohlaví dítěte. 18 respondentů, což je 26,9%, z toho 12 dívek a 6 chlapců, odpovídalo různě. Například: „Slyší dítě, dělá fotky nenarozených dětí, je to něco jako rentgen, zjišťuje těhotenství, je také na různá jiná vyšetření.“

Závěrem k dotazníkům

Po celkovém vyhodnocení dotazníků jsem zjistila, že se informace v daných skupinách malinko liší. Děti ve třetí třídě mají často zkreslené, mylné nebo neúplné informace. Často odpovídali heslovitě nebo krátkou větou. V pátém ročníku již děti vědí o mnoho více, dokáží odpovědět delší větou a také popisují odpovědi více detailně.

U otázky č. 6 si ve třetí třídě žáci myslí, a to ve 30%, že se od sebe liší vzhledem. V 70% žáci vědí, že se liší právě pohlavím, ale málo používají odborných výrazů. I v páté třídě si hodně žáků myslí, že je to vzhled a chování, 69%, ale vědí v 88%, že ta nejdůležitější odlišnost je v pohlaví.

Lásku dokázalo popsat skoro každé dítě. Nejčastěji děti uváděly, že je to cit, pouto, že člověk má někoho rád. U menších dětí na mě odpovědi působily ještě dětsky, pohádkově, ale z 95% správně, u těch starších dětí už byly odpovědi popisovány více detailně a reálně a 100% respondentů odpovědělo správně.

Rodinu si žáci představují stejně v obou ročnících. Většina, a to 81% ve třetí třídě a 66% v páté třídě, popisuje rodinu jako rodiče a jejich děti. Někteří připisují i další členy rodiny. Dále obě skupiny popisovaly i funkce rodiny.

Proč musí mít dítě otce, vědělo správně 85% ve třetím ročníku a 87% v pátém ročníku. Ostatní děti mají zkreslené informace, nejspíše tyto informace pocházejí z rodin žáků.

Jak se dítě dostane do matčina břicha, vědělo ve třetím ročníku 57%. Ale odpovědi byly krátké, či jednoslovné, takže z nich nejde vyčíst, zda reálně mají žáci ponětí o tom, co píší. Ostatní neodpověděli vůbec nebo měli naprosto zkreslené informace. V pátém ročníku již byly odpovědi detailnější a správnou odpověď vědělo 94% žáků.

Jak se z vajíčka stane dítě, ve třetím ročníku vědělo 63%, ale opět byly odpovědi jednoslovné nebo krátké, takže mi z toho vyplývá, že vědí jen okrajově, co se v děloze matky děje. 76% žáků z pátého ročníku popsalo situaci v děloze podobně jako ve třetím ročníku. Pouze pár jedinců popsalo děj v děloze malinko podrobněji.

Jak dlouho je plod u matky v břiše, správně vědělo 88% ve třetím ročníku a 100% v pátém ročníku.

Zda dopředu víme, jestli se narodí chlapec nebo dívka, vědělo ve třetím ročníku 58%, doplňovali odpovědi, že se to dá zjistit ultrazvukem, popřípadě že se to

dozvíme od lékaře. Někteří si myslí, že to vědět dopředu nelze. V pátém ročníku správnou odpověď vědělo 88%.

Jak se dítě dostane z matčina břicha, vědělo ve třetím ročníku 82%, ale odpovědi byly jednoslovné a většinou působily tak, že děti ví opět jen okrajově, jak se dítě narodí. 33% ví, že existuje porod císařský a 58% napsalo, že se dítě rodí pohlavním orgánem. V pátém ročníku byly odpovědi podobné. Císařský řez znalo 20% žáků, pohlavním orgánem napsalo 23% a někteří dokázali popsat porod detailněji.

Co dělá a jí plod v břiše, popsalo ve třetím ročníku 87%, odpovědi byly různé, žáci věděli, že dítě přijímá potravu od matky, také že ji přijímá přes pupeční šňůru, dále žáci popisovali, co si představují, že plod v břiše dělá. V pátém ročníku byly odpovědi z 99% správné.

K čemu slouží pupeční šňůra, vědělo ve 3 ročníku 81%, ostatní neodpověděli. V pátém ročníku 94%.

Co jí novorozenec věděli všichni žáci správně. Pouze 5 žáků ve třetím ročníku neodpovědělo. Dále jsem z dotazníku vyčetla, že si žáci někdy neuvědomují rozdíl mezi novorozencem a miminkem, protože odpovídali ke správné odpovědi také to, že novorozenec jí zeleninové nebo ovocné příkrmy.

Jak novorozenec vypadá, žáci popisovali různě. V obou ročnících byly odpovědi podobné. V pátém ročníku byly odpovědi více podrobné. Ve třetím ročníku neodpovědělo 9 žáků a v pátém ročníku 4. Ostatní odpověděli správně.

Jak se žáci sami narodili, věděli různě. V obou ročnících byly odpovědi individuální a plyne z nich to, co se dozvídají z domu od rodičů. Ve třetím ročníku 64% žáků popsalo, jak sami ví, že se narodili. V pátém ročníku svou vlastní odpověď napsalo 95% žáků.

Z dalších odpovědí na otázky č. 20, 21 a 22 vyplývá, že se žáci obou ročníků dozvídají nejvíce informací od učitele a také od rodičů. S kamarády si moc na toto téma nepovídají.

Z odpovědí na otázku č. 22 se dozvídám, že nejvíce informací čerpají žáci obou ročníků ze školy, dále z rodiny. Na dalších místech je u třetího ročníku internet, kniha a televize a u pátého ročníku je to kniha, internet a televize.

Spojování obrázků s textem bylo u obou ročníků podobné. Správně odpovědělo asi 70% žáků ve třetím ročníku a 80% žáků v pátém ročníku.

Popis plodu v matčině děloze dopadl také u obou ročníků obdobně. Většinou žáci obou ročníků rozeznali části těla dítěte. 90% žáků ze třetího ročníku obrázků popsal. Kromě popisu těla se objevila také v 71% pupeční šňůra. V pátém ročníku odpovědělo 97% žáků, odpovědi popisovaly části těla a 80% žáků také vidělo pupeční šňůru.

Popis posledního obrázku dopadl taktéž pro oba ročníky podobně. Věděli, že je to fotka z ultrazvuku, že ji dělá lékař, že je z matčina břicha a také že je na ní dítěátko. 85% žáků z třetího ročníku a 93% z pátého ročníku vědělo správnou odpověď.

Co je ultrazvuk a k čemu slouží, vědělo 86% žáků z třetího ročníku a 100% žáků z pátého ročníku.

Pokud byly odpovědi vyplněné, byly většinou správné. Dá se z nich vyčíst, co děti slyšely od dospělých, popřípadě od spolužáků. Ve třetím ročníku mají děti mnohokrát zmatek v odpovědích nebo nejspíš nevědí, jak odpověď správně napsat. Dále si myslím, že kdyby se s dětmi hovořilo, odpovědi by byly ještě krásnější, protože děti mnohokrát nedokáží napsat to, co by řekly.

ZÁVĚR

Sexuální výchova by měla začít v rodině již od narození. Děti jsou zvědavé, mohou nás překvapit, že se velice brzy začnou zajímat o své pohlaví, o jiné pohlaví, a že nám začnou klást otázky, na které nemusíme být připraveni. Existuje mnoho příruček ohledně sexuální výchovy, které rodičům pomohou překonat strach z otázek dětí. Je velmi důležité, abychom dětem odpovídali pravdivě a přiměřeně věku. Sexuální výchova je důležitá pro budoucí život našich dětí. Děti, se kterými si povídáme o sexualitě, jsou připravenější, klidnější, když se se sexualitou setkají. V dnešní době je sexualita opravdu všude, takže se jí děti nemůžou vyhnout.

Sexuální výchova by měla pokračovat a navazovat na tu rodinnou výchovu v předškolním vzdělávání. Měla by se zabývat mezilidskými vztahy, rolami ve společnosti, začleňováním i rovným postavením mužů a žen. Pokračuje na prvním stupni základní školy, kde je součástí oblasti „Člověk a jeho zdraví“. Dále plynule pokračuje na druhý stupeň i střední školu.

Ve skutečnosti málo rodin se svými dětmi otevřeně komunikuje o sexualitě. Rodiče se stydí nebo neví, jak s dětmi hovořit. Mají obavy, aby neprozradili dětem mnoho a příliš brzy, ale opak je pravda. Bohužel i v dnešní době se mezi námi nachází rodiny, u kterých je sexualita tabu nebo jsou také děti trestány za to, že o sexualitě mluví. Tyto děti pak mají dojem, že sexualita je špatná a nevhodná. Děti se pouze ptají na to, co je zajímavá a zbylé informace a podrobnosti nepotřebují a zapomenou je. Děti potřebují jasně a jednoduše odpovědět na jejich otázky, připravují se tím na svůj budoucí život. Pokud jsou děti správně informované z rodiny i ze školy, nevyhledávají informace jinde.

Cílem této diplomové práce bylo zpracování informací ze sexuální výchovy a dotazníkové šetření ohledně znalostí žáků primární školy. Dílčím cílem diplomové práce bylo rozdělení znalostí na dvě období, konec prvního období – třetí třída a konec druhého období – pátá třída. Druhým dílčím cílem pro diplomovou práci bylo dotazníkové šetření u rodičů a učitelů, abych zjistila, jak se na sexuální výchovu dívají oni. Dotazníková metoda přinesla pozitivní výsledky. Žáci jsou informovaní, ohledně vývoje dítěte před narozením, mají znalosti v této oblasti. Jen jsem si všimla, že žáky ve třetí třídě tohle téma asi ještě moc nezajímá nebo nejsou schopni

písemnou formou dát dostatečné množství informací. Je možné že, kdybych s žáky mluvila formou rozhovoru, byli by schopni povědět víc.

Závěrem mohu říct, že všechny stanovené cíle ve výzkumné části byly splněny.

Tato práce mi přinesla mnoho zkušeností a zajímavých chvil při čtení dotazníků od mých kolegů. Všimla jsem si, že není pravidlem čím starší učitel, tím větší tabu a ostych ohledně sexuality. Záleží, jak profesionálně bere učitel svoji práci, jak se k ní staví, a také jak si rozumí s dětmi. Při realizování předvýzkumu jsem se dotazovala dětí pomocí rozhovoru, abych zjistila, zda všemu rozumí a dozvěděla jsem se krásné názory a zajímavé informace, které i mě překvapily. Byla jsem příjemně překvapená, že jsou děti takto dobře informované, že se doba maličko posunuje a rodiče i učitelé dokáží s dětmi o sexualitě hovořit.

Také jsem ráda, že jsem si vybrala tohle téma, protože jsem se dostala k zajímavým publikacím, které mohu využít ve své učitelské praxi, ale také v osobním životě ve své rodině. Budu se těšit na výuku, kdy budu moct použít svých nových znalostí a postojů k sexuální výchově.

POUŽITÁ LITERATURA

1. **BABIN, Véronique.** *Encyklopedie pro nejmenší:* Kniha pro zítřek, ke čtení už dnes: Pro děti předškolního věku. 2. vyd. Překlad Arnoštka Kubelková. Praha: Albatros, 1994, 109 s. ISBN 80-000-0100-4.
2. **BARADEAU, Christiane a Germaine FINIFTER.** *Co ještě nevím:* pro děti od 6 let. 1. vyd. Překlad Leo Pavlát. Ilustrace Dagmar Ježková. Praha: Albatros, 1989, 133 s. ISBN 80-000-0298-1.
3. **BROCKERT, Siegfried.** *Encyklopedie pro rodiče:* populárně naučná příručka výchovy dětí: dětské lékařství, pedagogika a psychologie od A do Z. Ve Vimperku: Papyrus, 1996, 309 s. ISBN 80-857-9738-0.
4. **CAMPBELL, Stuart.** *Podívej, jak rostu!:* jedinečný, trojrozměrný pohled na vývoj dítěte v děloze týden po týdnu. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2004, 112 s. Žijeme s dětmi. ISBN 80-204-1120-8.
5. **COOPER, Carol.** *Naše dítě v otázkách a odpovědích.* 1. vyd. Překlad Martin Lukáč. Praha: Ikar, 2002, 240 s. ISBN 80-249-0018-1.
6. **ČÁBALOVÁ, Dagmar.** *Pedagogika.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 272 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4729-930.
7. **FURUHJEROVÁ, Mirjam.** *Čakáme dieťaťko :* Rozprávanie o živote pred narodením (Ett barn blir till), překlad Vojtěch a Martin Magurský, Osveta 1986, 70-078-87 ČDI
8. **GAVORA, Peter.** *Úvod do pedagogického výzkumu.* Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000, 207 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.
9. **GRECMANOVÁ, Helena.** *Obecná pedagogika II.* dotisk 1.vyd. Olomouc: Hanex, 2000, 192 s. ISBN 80-857-8324-X.
10. **HAMBERGER, Lars.** *Tajemství lidského života.* České vyd. 1. Praha: Svojtka, 2003. ISBN 80-723-7768-X.
11. **HARRISOVÁ, Robie H.** *Pojďme si povídat o sexu:* O růstu, změnách těla, sexu a sexuálnímu zdraví. Bratislava: INA, spol. s.r. o., 1995. ISBN 80-85680-23-8.
12. **HANÁKOVÁ, Taťána.** *Velká česká kniha o matce a dítěti: [vše, co potřebujete vědět o těhotenství a porod: péče o novorozence a kojence].* Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010, 256 s. ISBN 978-802-5127-889.

13. **LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ.** *Vývojová psychologie*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 1998, 343 s. ISBN 80-716-9195-X.
14. **MACHOVÁ, Jitka.** *Biologie člověka pro učitele*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, c2002, 269 s. ISBN 80-718-4867-0.
15. **MACKONCHIE, Alison.** *Těhotenství týden po týdnu*. Praha: Svojtka, 2001, 96 s. Praktická příručka (Svojtka. ISBN 80-723-7355-2.
16. **MAŇÁK, Josef.** *Nárys didaktiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995, 104 s. ISBN 802101124651.
17. **MAREK, Vlastimil.** *Nová doba porodní: život před životem; porod jako zázrak; první tři minuty a jak dál; přirozený porod jako cesta ke společnosti bez násilí*. 1. vyd. Praha: Eminent, 2002, 260 s. ISBN 80-728-1090-1.
18. **MERKUNOVÁ, Alena a Miroslav OREL.** *Anatomie a fyziologie člověka: pro humanitní obory*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 302 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4715-216.
19. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001, 98 s. ISBN 80-211-0372-8.
20. **NEES-DELAVAL, Barbara.** *Čekám děťátko: průvodce těhotenstvím a porodem*. Překlad Dagmar Lieblová. Praha: Knižní klub, 1995, 144 s. ISBN 80-858-3059-0.
21. **NELEŠOVSKÁ, Alena a Hana SPÁČILOVÁ.** *Didaktika primární školy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, 254 s. Učebnice (Univerzita Palackého). ISBN 80-244-1236-5.
22. **NELEŠOVSKÁ, Alena.** *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 171 s. ISBN 80-247-0738-1.
23. **PAŘÍZEK, Antonín.** *Kniha o těhotenství @ porodu*. Praha: Galén, c2005, 425 s. ISBN 80-726-2321-4.
24. **PRŮCHA, Jan.** *Moderní pedagogika*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009, 481 s. ISBN 978-80-7367-503-5.
25. **PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ.** *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 322 s. ISBN 978-807-3674-168.
26. **PRŮCHA, Jan.** *Přehled pedagogiky: Úvod do studia oboru*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000, 269 s. ISBN 80-7178-399-4.

27. **PŠENIČKA, Oldřich.** *Sexuální výchova v rodině.* 1. vyd. Pardubice: Hnutí Rodina, 1994, 310 s. ISBN 80-901-5241-4.
28. **Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.** Vyd. 1. Stařeč: INFRA, 2005, 113 s. ISBN 80-866-6624-7.
29. **RAŠKOVÁ, Miluše.** *5 otázek k sexuální výchově dětí předškolního a mladšího školního věku (3-11 let): informativní příručka o sexuální výchově nejen pro studenty, učitele, vychovatele a rodiče.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 43 s. ISBN 978-802-4417-370.
30. **RAŠKOVÁ, Miluše.** *Přípravenost učitele k sexuální výchově v kontextu pedagogické teorie a praxe v české primární škole.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 190 s. Monografie (Univerzita Palackého). ISBN 978-802-4420-776.
31. **ŘÍČAN, Pavel.** *Cesta životem.* 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, 435 s. ISBN 80-703-8078-0
32. **SKALKOVÁ, Jarmila.** *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování.* 2., rozš. a aktualiz. vyd., [V nakl. Grada] vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.
33. **SMOLÍKOVÁ, Kateřina, Růžena HAJNOVÁ a Martina ŠPINKOVÁ.** *Než se dítě zeptá: program sexuální výchovy dětí předškolního věku.* 1. vyd. Praha: Portál, 1997, 48 p. ISBN 80-717-8132-0.
34. **STOPPARD, Miriam.** *Početí, těhotenství a porod.* Martin: Vydavatelství Neografie, 1996, 352 s. ISBN 80-851-8691-8.
35. **ŠILEROVÁ, Lenka.** *Sexuální výchova: jak a proč mluvit s dětmi o sexualitě: rodinná pravidla a hodnoty; situace, které mohou rodiče uvést do rozpaků; vývoj zájmu o sexualitu; užitečné kontakty a informace.* 1. vyd. Praha: Grada, 2003, 103 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0291-6.
36. **ŠULOVÁ, Lenka, Tomáš FAIT a Petr WEISS.** *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví.* Praha: Maxdorf, c2011, 439 s. ISBN 978-807-3452-384.
37. **TÄUBNER, Vladimír.** *Metodika sexuální výchovy: pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství.* 2. vyd., ve Fortuně 1. Praha: Fortuna, 1997, 45 s. ISBN 80-716-8403-1.
38. **TROJAN, Ondřej.** *O čápech, vránách a dětech: [výuková pomůcka pro studenty středních a vyšších zdravotnických škol].* Vyd. 1. Praha: Grada, 1999, 152 s. Psyché (Grada Publishing). ISBN 80-716-9821-0.

39. **VÁGNEROVÁ, Marie.** *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999, 353 s. ISBN 80-718-4803-4.
40. **VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ.** *Pedagogika pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 402 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4717-340.
41. **VERDUX, Christiane.** *Encyklopedie pohlavního života: 7-9 let*. Bratislava: Slovart, 1992, 39 s. ISBN 80-714-5018-9.

INTERNETOVÉ ODKAZY

<http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/247/SEXUALNI-VYCHOVA.html/>

<http://www.planovanirodiny.cz/>

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [Http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/247/SEXUALNI-VYCHOVA.html/](http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/247/SEXUALNI-VYCHOVA.html/). [online]. [cit. 2012-06-16].
- [Http://www.planovanirodiny.cz/](http://www.planovanirodiny.cz/). [online]. [cit. 2012-06-16].

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Přehled učitelových funkcí podle J. Maňáka:

Příloha č. 2: Klasifikace základních metod podle J. Maňáka.

Příloha č. 3: Přehled slovních metod, Jarmila Skalková

Příloha č. 4: Klasifikace forem podle J. Maňáka.

Příloha č. 5: Druhy a formy domácích úkolů podle J. Maňáka.

Příloha č. 6: Obecné principy podle J. Průchy.

Příloha č. 7: Ovulace podle Lars Hambergera

Příloha č. 8: Těhotenství podle Lars Hambergera

Příloha č. 9: Vývoj novorozence podle MUDr. Taťány Hanákové

Příloha č. 10: Vývojová psychologie podle Marie Vágnerové

Příloha č. 11: Otázky pro žáky

Příloha č. 12: Dotazník pro žáky

Příloha č. 13: Grafy k daným otázkám

Příloha č. 14: Dotazník pro učitele

Příloha č. 15: Dotazník pro rodiče

Příloha č. 1:

Přehled učitelových podle J. Maňáka:

A. Funkce plánovací:

- I. plánování výchovně vzdělávací práce
- II. cíle hodiny
- III. výběr učební látky
- IV. volba metod, prostředků a forem příprava na vyučování.

B. Funkce motivační:

- I. zajištění pozornosti
- II. získání zájmu
- III. aktualizace, stimulace a inhibice
- IV. vedení k aktivitě a samostatnosti.

C. Funkce komunikativní:

- I. výklad
- II. předvádění
- III. demonstrace pomůcek
- IV. četba z učebnic a knih
- V. vedení rozhovoru, diskuse.

D. Funkce třídící:

- I. individuální zásahy do učení
- II. individualizace úkolů
- III. stanovení strategie a taktiky práce
- IV. pomoc při potížích, zajišťování fází učení.

E. Funkce organizační:

- I. střídání doby práce a odpočinku
- II. vedení písemností
- III. instrukce pro práci
- IV. zajištění podmínek pro práci
- V. zajištění pořádku
- VI. zajištění materiálu
- VII. příprava a obsluha pomůcek a zařízení
- VIII. styk s rodiči

F. Funkce kontrolní:

- I. diagnostikování

- II. průběžná kontrola pochopení učiva
- III. kontrola individuálních a kolektivních úkolů
- IV. prověrky, zkoušky, testy

G. Funkce vyhodnocovací:

- I. pochvala a kritika
- II. odměna
- III. stanovení známky, klasifikace,
- IV. analýza chyb
- V. výkonnostní diferenciací žáků

Příloha č. 2

Klasifikace základních metod podle J. Maňáka.

A) Metody z hlediska pramene poznání a typu poznatků - aspekt didaktický

I Metody slovní

- 1.) Monologické metody (vysvětlování, výklad, ...)
- 2.) Dialogické metody (rozhovor, diskuze, ...)
- 3.) Metody písemných prací (písemná cvičení, kompozice, ...)
- 4.) Metody práce s učebnicí, knihou, textem

II Metody názorně demonstrační

- 1.) Pozorování předmětů a jevů
- 2.) Předvádění (předmětů, činností, modelů, ...)
- 3.) Demontrace statických obrazů
- 4.) Projekce statická a dynamická

III Metody praktické

- 1.) Nácvik pohybových a pracovních dovedností
- 2.) Laboratorní činnosti žáků
- 3.) Pracovní činnosti
- 4.) Grafické a názorné činnosti

B) Metody z hlediska aktivity a samostatnosti žáků – aspekt psychologický

I Metody sdělovací

II Metody samostatné práce žáků

III Metody badatelské, výzkumné, problémové

C) Charakteristika metod z hlediska myšlenkových operací – aspekt logický

I Postup srovnávací

II Postup induktivní

III Postup deduktivní

IV Postup analyticko-syntetický

D) Varianty metod z hlediska fází výchovně vzdělávacího procesu – aspekt procesuální

I Metody motivační

II Metody expoziční

III Metody fixační

IV Metody diagnostické

V Metody aplikační

E) Varianty metod z hlediska výukových forem a prostředků – aspekt organizační

- I Kombinace metod s vyučovacími formami
- II Kombinace metod s vyučovacími pomůckami

F) Aktivizující metody – aspekt interaktivní

- I Diskusní metody
- II Situační metody
- III Inscenační metody
- IV Specifické metody

Příloha č. 3

Druhy slovních metod, Jarmila Skalková

- a) **metody monologické** – učitel sám vykládá látku, tj. vyprávění, vysvětlování, přednáška.

○ *vyprávění:*

Výhodou vyprávění je konkrétnost, epičnost, živost a bohatost představ. Dalšími výhodami jsou emocionálnost a přístupnost. Vyprávění může mít také motivační funkci.

○ *vysvětlování*

Uplatňuje se u osvojování látky, u vyvozování závěrů. Zahrnuje popis jevů, rozvíjí i usměrňuje logické myšlení žáků. Učitelův výklad je vzor logického myšlení. Nesmíme podceňovat ani techniku vysvětlování. Žák musí být stále v kontaktu s učitelem. Učitel musí dodržovat tempo vhodné pro žáky. Měl by mluvit srozumitelně a neměl by používat neobvyklé termíny, či cizí slova. Učitel si ověřuje pochopení látky. Musí dbát pauz, intonace hlasu, zpomalení. Používá poznámek k upozornění důležitosti. U mladších žáků nepřesahujeme vysvětlováním delší dobu než 15 minut.

○ *školní přednáška*

Je nejnáročnější slovní metoda. Je využívána spíše ve vyšších ročnících.

- b) **metody dialogické** – dochází při ní k výměně myšlenek mezi učitelem a žáky nebo mezi žáky, známe metody rozhovoru, dialogu, diskuzi, brainstormingu, či brainwritingu.

○ *Metoda rozhovoru*

Patří k nejstarším metodám. Základem rozhovoru je otázka. Spočívá v tom, že formou otázek a odpovědí vysvětluje určitý jev, problém a vede žáky k novým poznatkům. Slouží k přípravě žáků na nové učivo, k seznamování s novým učivem, k upevňování učiva i k průběžné kontrole. Rozhovor plní mnoho funkcí. Často má funkci pomocnou, kontrolní. Je důležité podporovat i otázky mířené od žáků k učiteli. (J. Skalková, 2007) Otázky musí být správně formulované, respektující slovosled tázací věty. Lépe je pokládat otázky stručné, neměly by obsahovat mnoho problémů. Je důležité využívat otázek, které podněcují myšlení žáků. Aktivitu žáků můžeme při rozhovoru rozvíjet. (Maňák, 1995)

- *Dialog*

Dialog je rozvinutější forma, dochází ke komunikaci učitele a žáků i mezi žáky. Kvalita dialogu závisí na kvalitě účastníků a jejich otevřenosti. Aby žáci vedli dialog, téma pro ně musí být zajímavé, učitel musí ve třídě udržet přátelskou a důvěryhodnou atmosféru, musí žáky nechat se svobodně vyjadřovat. Také by měl učitel učit žáky klást otázky, argumentovat, naslouchat, mít vlastní názor, být tolerantní i spolupracovat.

- *Diskuze*

Diskuze je rozhovor mezi všemi členy skupiny. Je důležité žáky připravit na problém, o němž se bude diskutovat. Před diskuzí bývá krátký výklad. Kladou se širší otázky. Žáci rozvíjí své komunikativní dovednosti. Učitel řídí diskuzi, podporuje ji, navozuje vhodné podmínky i aktivizuje pasivnější.

- *Brainstorming*

Jejím původcem je A. Osborn, který v roce 1953 vyložil základní principy tohoto postupu. Šlo o techniku, která hledá řešení problémů shromážděním nápadů od všech účastníků. Nápady se píší na tabuli, aby provokovali k dalším návrhům.

c) **práce s učebnicí a knihou, textovým materiálem, písemné práce.**

- *metody práce s učebnicí a knihou*

Zdrojem poznání je psané slovo. Je to nejdůležitější metoda, díky které se získávají nové poznatky. Žáci se učí, jak pracovat s textem, jak pracovat samostatně. Základem jsou dobré čtenářské dovednosti, plynulé čtení s porozuměním. Učitel formuluje otázky a úkoly, aby děti pronikly hlouběji do čteného textu, vysvětluje obtížná slova. Vede k reprodukci čteného textu. Důležitá je i grafická úprava učebnic. Samostatnost vzrůstá, nejdříve čtením odstavce, vyčleněním hlavní myšlenky, její formulací vlastními slovy, vyhledáváním odpovědí na otázky, samostatnou reprodukcí textu. Hlavní myšlenky můžeme podtrhovat, popřípadě vypisovat. Tak nám vniká osnova textu. 6áci se učí dělat si poznámky. Učebnice obsahují také mapky, ilustrace, schémata, diagramy, plánky, tabulky. Žáci se učí pracovat i s tímto materiálem. Úkolem je také pracovat s pomocnou literaturou. Hledat v knihovnách, dělat si výpisky, umět pracovat se slovníky, encyklopediemi, časopisy. Ty rozvíjí jejich intelektuální potřeby.

Příloha č. 4

Klasifikace forem podle J. Maňáka:

A. Organizační formy výuky podle vztahu k osobnosti žáka

- I. Individuální
- II. Individualizovaná
- III. Skupinová
- IV. Hromadná

B. Organizační formy výuky podle charakteru výukového prostředí

- I. Ve třídě
- II. V odborných učebnách
- III. V dílně
- IV. Na školním pozemku
- V. V muzeu
- VI. Učebně výrobní jednotky
- VII. Vycházka a exkurze
- VIII. Domácí úlohy

C. Organizační formy podle délky trvání

- I. Vyučovací hodina
- II. Zkrácená vyučovací jednotka
- III. Dvouhodinová výuková jednotka
- IV. Vysokoškolská lekce, seminář, kurzy

Příloha č. 5

Druhy a formy domácích úkolů podle J. Maňáka:

A. Podle obsahu:

Úkoly v jednotlivých vyučovacích předmětech

B. Podle vztahu k hlavním fázím vyučovacího procesu:

Úkoly motivační, na osvojování nového učiva, na upevňování a opakování učiva, na vytváření dovedností, úkoly prověřovací, aplikační, uplatňování poznatků v praxi

C. Podle funkce ve výchovně vzdělávacím procesu:

Úkoly didaktické, úkoly výchovné; na rozvoj zájmů, schopností samostatnosti

D. Podle míry samostatnosti:

Úkoly reprodukční, pamětné, problémové

E. Podle vztahu k individu a skupině:

Úkoly individuální, partnerské, skupinové, kolektivní.

Formy domácích úkolů:

A. Podle převažujícího způsobu realizace:

úkoly ústní, písemné, grafické výtvarné, technické, praktické, pracovní.

B. Podle použitých prostředků a pomůcek:

úkoly z učebnic, z doplňkové literatury, úkoly vyžadující práci s názornými a technickými prostředky

C. Podle použitých metod:

úkoly na pozorování, experimentování, sbírání předmětů a faktů, úkoly výzkumného charakteru.

D. Podle časového hlediska:

Úkoly krátkodobé, dlouhodobé.

E. Podle rozsahu záběru:

Úkoly monotematické, mezipředmětové, komplexní.

Příloha č. 6

Obecné principy podle J. Průchy.

- **Princip přiměřenosti** – formy, metody, cíle, obsah i požadavky musí odpovídat psychickému i fyzickému vývoji žáka.
- **Princip uvědomělosti** – žák musí rozumět tomu, co se učí.
- **Princip postupnosti** – musí se postupovat od jednoduchého ke složitějšímu.
- **Princip systematickosti** – respektování logického uspořádání.
- **Princip názornosti** – používání neverbálních prostředků, obrazů a jiných didaktických pomůcek.
- **Princip aktivity** – přímé poznávací činnosti žáka.
- **Princip spojení teorie s praxí** – ve vyučování se musí vyskytovat teoretická i praktická složka.
- **Princip individuálního přístupu k žákovi** – respektování individuálních zvláštností každého žáka.
- **Princip kulturního kontextu** – respektování kultur a důstojnost obou pohlaví.
- **Princip soustředění se na klíčové pojmy** – výuka se má soustředit na klíčové pojmy, nikoli na memorování množství izolovaných fakt.
- **Princip předchozí znalosti** – ve výuce se žáci opírají a využívají již probrané učivo.
- **Princip kognitivní náročnosti** – používání tvořivého myšlení.
- **Princip aktivního zpracování** – hlubší pochopení myšlenek, prostřednictvím zkušeností.
- **Princip rozmanitosti** – různé učební styly

Příloha č. 7

Ovulace

Proces ovulace začíná tím, že několik folikulů ve vaječniku začne nabývat na velikosti. Asi 14 dní od začátku menstruačního krvácení měří tento folikul v průměru 2 cm a obsahuje zralé vajíčko s pólovým tělískem. Folikul praskne a tekutina, kterou je naplněn, vyteče ven spolu s miliony buněk, jež tvořily důležitý pohlavní hormon estrogen. Uprostřed tohoto množství buněk leží vajíčko, je obklopeno buňkami, které odpovídají za nejbližší prostředí a přísun živin vajíčku. Vajíčko se posune do otvoru ústí vejcovodu dovnitř do útulného prostředí vejcovodu, kde tenké vlasečnice záhybu hlenové blány vlnivými pohyby dohlížejí na to, aby vajíčko nespadlo a nezmizelo v břišní dutině. Vajíčko zůstane ležet ve vejcovodu asi tři dny a čeká na eventuální oplodnění, neleží v klidu, nýbrž pomalu se otáčí. Ochranné prostředí vejcovodu je to nejlepší myslitelné pro vajíčko i spermii. Pokud vajíčko čeká marně, nebo setkání se spermií nefunguje, pokračuje vajíčko ve své cestě dolů vejcovodem do dělohy a dále děložním hrdlem a pochvou ven. Asi deset dní po té se dostaví menstruace. Pro folikul ve vaječniku začne poté, co prasknul, nový a důležitý úkol. Začne nyní produkovat jiný hormon a to progesteron a krevní cestou tento hormon ovlivňuje mimo jiné vnější zásobu buněk hlenové blány dělohy, aby se připravila k přijetí oplodněného vajíčka. Když se mužovo pánevní svalstvo v orgasmu při souloži stáhne, spermie rychle protečou z nadvarlat ven do močové trubice, kde se smíchají s tekutinou z prostaty. Tento sekret obsahuje látky, které usnadňují spermiím dostat se k vajíčku ženy. Semenná tekutina je pak vystříknuta velkou silou do pochvy. To že se penis zvětší a ztvrdne při erekci, je způsobeno tím, že průtok krve penisem se zvýší tak, že topořivá tělesa v močové trubici penisu se napnou naplněnou krví.

0 hodin

Mrak spermií se při ejakulaci dostane do pochvy a spěchá k děložnímu hrdlu. Je to první závod v životě s více než půl miliardou soutěžících. Být nejrychlejší a nejsilnější nestačí. Jde i o štěstí a nejlepší cestu. Část spermií, které se dostanou do pochvy, přímo vytečou zpět, ale hodně se jich zachytí v poševním hlenu. Spermie divoce plavou a za pomoci bičíků se mohou nořit hlouběji do kanálků. Tyto kanálky jsou otevřeny jen do ovulace. Spermie plavou dál do děložního hrdla, to má také pouze krátkou otevírací dobu. Zhruba po jednom dni se děložní čípek uzavře a vznikne tuhá hlenová zátka, jež brání spermiím. Cesta k vajíčku je dlouhá a namáhavá. Většina spermií podlehne na cestě, do vejcovodu se dostane jen zlomek

původního množství spermií. Některé spermie se mohou zastavit a odpočívat a dokážou žít až pět dní. Uvolnění jednoho jediného vajíčka každý měsíc se odehrává s určitou pravidelností vždy z jednoho vaječníku. Spermie ovšem plavou do obou vejcovodů. Plavání nahoru k vejcovodům většinou trvá několik hodin a během této doby spermie urazí cestu dlouhou asi 15 cm. Bylo spočítáno, že tisíc úderů bičíkem popožene spermii o 1 cm a že energie ve spermii vydrží několik hodin. Energii může čerpat i z okolí. Není zaručené, že ta nejrychlejší spermie oplodní vajíčko. Pouze jedné spermii bude dovoleno dostat se tak daleko, zbytek bojoval marně.

3 - 7 hodin

Když nejrychlejší spermie dorazí k vajíčku, začíná skutečné oplodňování. Spermie se rojí kolem vajíčka a pokouší se dostat dovnitř. Vnitřek vajíčka chrání silná, těžko proniknutelná skořápka, která není tvořena z buněk, ale z tuhé hmoty. Touto skořápkou se musí spermie prodrat, aby dosáhly buněčné plazmy vaječné buňky, v jejímž jádru je shromážděna dědičná výbava ženy. Spermie je ve srovnání s vaječnou buňkou velmi malá, ale genetické poselství má uložené v její hlavičce, je stejně velké a stejně důležité jako u vajíčka. Spermie pracují jako vrták, pohyby bičíku je pohánějí jako vrták. Skořápka je tak silná, že je až podivuhodné, že se spermie dostanou dovnitř. Prvním spermii, se podaří relativně rychle se prodrat skořápkou a pokračují pak v plavbě dokola v prostoru naplněném tekutinou mezi vnější skořápkou a vajíčkem. Během několika minut vstoupí celá spermie do vajíčka.

10 - 20 hodin

Ve vajíčku hlavička spermie nabude a začne se hledat s jádrem vajíčka, vytvoří tubulinová vlákna, která vzniknou mezi oběma jádry. Vlákna jim pomáhají ve správné orientaci. Obě jádra jsou k sobě přitahována a brzy splynou. V tomto okamžiku vznikne nový genetický kód, lidské embryo. Nový jedinec je produktem svých rodičů, kde část dědičného materiálu pochází od matky a část od otce a existuje téměř nekonečné množství variací a nových možností. Jakmile se spermie proderou membránou vaječné buňky, stane se něco velmi zvláštního. Vajíčko mění svoji chemické složení rychlým tokem iontů, které změni elektrické napětí buněčné membrány části vajíčka. Ostatním spermii je vstup odepřen a zůstanou venku. Pokud by proniklo více spermií, vývoj by se zastavil. Po splynutí se rozpustí vnější stěny obou buněčných jader a vše zmizí v buněčné plazmě vajíčka. Oplodnění je dokončeno a v nitru buněčné skořápky nyní leží jedna jediná buňka, původní buňka všech miliard buněk, které se utvoří v těle nastávajícího člověka. Brzy se rozdělí na

dvě identické buňky. Prostředí ve vejcovodu je to nejideálnější pro oplodněné vajíčko. Sliznicí k němu proudí výživné látky.

1. den

První dělení buňky. Při oplodnění leží vajíčko více méně v klidu v záhybu sliznice vejcovodu nebo se pomalu kolébá. Až po několika dnech začne cesta dolů k děloze a zároveň se začne dělit. To je základ lidské ho života, klíč k zázraku stvoření.

2. – 5. den

Oplodněné vajíčko zůstane ve vejcovodu dva až tři dny a dělí se zas a zas. Dva dny po oplodnění se utvořily čtyři buňky, během třetího dne osm, čtvrtý den vypadá vajíčko jako moruše. Další den je vidět v chuchvalci otvor a v tomto stádiu se hovoří o blastocystě. Nyní začíná i zřetelné rozdělení úkolů buněk. Na povrchu sliznice vejcovodu jsou milióny řasinek, které se všechny vlní na stejnou stranu, dovnitř k děloze. Pohyb zesilují rytmické stahy vejcovodu. Pomáhají v pohybu vajíčka. Vše je tady zkonstruováno tak, aby se vajíčku nic nestalo. Nyní ve vaječniku působí progesteron, který ovládá sval vaječniku. Cesta úzkou částí vejcovodu, jež ústí do otvoru dělohy, trvá jen několik hodin. Je tam dost těsno, blastocysta se musí doslova protlačit. Blastocysta konečně dorazí do dělohy, kde má mnohem víc místa. Nyní zbývá jen si vybrat místo pro nejbližších devět měsíců. Děloha je připravená. Embryo, které brzy začne růst v děloze, je z eulogického hlediska vetřelec, který má pro matku neznámé složení proteinů. Těsně před přistáním v děložní sliznici se embryo společně s placentou zbaví obklopujícího obalu a dojde k jakémusi vyklubání z vajíčka. Nový povrch vajíčka má vlnitější formu a je mnohem lepkavější.

7. den

Malé embryo si pečlivě vybírá místo, kde se usadí. Úplně první kontakt mezi embryem a děložní sliznicí je kritický proces, v němž mnoho faktorů musí spolupracovat tím nejlepším způsobem, aby vše fungovalo. Velmi brzo po přistání se tento kontakt prohloubí. Placentové buňky embrya mají schopnost pronikat, a díky tomu klesnou hluboko do sliznice. Zde začíná důležitá výměna živin, kyslíku. Malé cévy, které prorůstají sliznicí, vytahují hormonální signály z malé placenty. (Lars Hamberger)

Příloha č. 8

Těhotenství

průběhu několika dnů narostou v oblasti středové osy těla dva podélné záhyby. Mezera, která se mezi nimi vytvořila, se brzy zacelí a záhyby se promění v tubus, na jehož konci se začne vytvářet primitivní základ budoucího mozku ve formě jakési bublinky, kterou z mozkového kmene prostupují nervová vlákna. Začne se také vyvíjet mícha. Přibližně patnáctý den života se začnou vyvíjet primitivní nervové buňky, které budou ovládat tělesné funkce a stanou se sídlem vědomí. Asi osmý den vnitřní shluk buněk, budoucí člověk, se skládá z několika stovek buněk, v nichž všechna obsahují stejný genetický kód. Již ve stádiu, kdy dochází k dělení na buňky placenty a embrya, se radikálně vymezuje i funkce jednotlivých buněk. Z buněk svrchní vrstvy se stane mozek, mícha a nervy dítěte, vytvoří se z nich také kůže, vlasy, tukové a potní žlázy. Buňky střední vrstvy se vyvinou v kostru, stěnu srdečního svalu i ostatní svaly, cévy i lymfatické cévy, které produkují krvinky a společně se srdcem v budoucí kardiovaskulární systém. Vaječníky, varlata a ledviny mají také původ v této vrstvě. Vnitřní buněčná vrstva se promění v zažívací ústrojí, které se vyvine v žaludek, tenké a tlusté střevo a vylučovací ústrojí. Buňky této vrstvy také vytvoří sliznice celého těla a plic, orgánu, který až do narození nehraje žádnou významnou roli. Rané stádium vývoje je mimořádně citlivé období. Sebemenší chybička může způsobit deformace a poškození. Kouření a alkohol jsou jen dva z mnoha faktorů, které pro normální vývoj embrya představují riziko. Vyskytnou-li se poruchy, příroda spustí svůj ochranný mechanismus a žena samovolně potratí. Téměř každé páté těhotenství v tomto stádiu končí. Dnes existují jednoduché a citlivé těhotenské testy, jejichž prostřednictvím si žena může ověřit, zda je těhotná, již v okamžiku, kdy si uvědomí, že se nedostavila menstruace, někdy i dříve. Srdce se začíná vyvíjet v době, kdy ještě embryo není nic jiného než shluk buněk. Již dvacátý druhý den v životě plodu se poprvé stáhnou čerstvě vytvořené srdeční buňky a srdce úplně poprvé zabuší. Jeho funkce je pro další vývoj embrya nejdůležitější: nepřetížitelný oběh krve, který zajistí zásobu kyslíku a živin všem těm drobným vyvíjejícím se orgánům. Již v tomto raném stádiu má srdce dvě komory a je tak velké a dominantní, až téměř budí dojem, že není součástí zbytku těla. Pravá srdeční komora čerpá krev z orgánů a levá do těla pumpuje krev čerstvě okysličenou. Až se dítě narodí, bude krev okysličována v plicích, ale dokud je u matky v děloze,

děje se okysličování pomocí placenty. Srdeční rytmus je velmi rychlý, téměř dvojnásobně rychlejší než matčin, a lze ho poslouchat.

6. – 7. týden

Již v raném embryonálním stádiu je zřejmé, že je člověk obratlovec. Po obou stranách nervové rýhy se po celé délce páteře formují ze střední zárodečné vrstvy základní stavební kameny kostry. Ty se později vyvíjejí v 32 obratlů, ocasní obratle (kostrč) brzy zakrní a zůstane 29 obratlů. Mezi primitivním otvorem, ze kterého se stanou ústa, a vyčnívajícím srdečním vakem vyrůstá z páteřního sloupce šest výčnělků. V tomto stádiu se může zdát, že má člověk žábry jako ryby. Za nějaký čas se výčnělky promění v čelisti, obličej a krk. Pod krčními obratli se formuje dvanáct obratlů hrudních, z nichž se klenou žebra, která tvoří hrudní koš. Uvnitř hrudní dutiny jsou primitivní plíce. Mezi obratli jsou malé mezery, kterými procházejí ven svazky nervů z míchy. Nervová vlákna dál vytvářejí jemnou síť po celém těle. Tato síť má v těle dva důležité úkoly. Mozek a mícha vysílají signály do všech svalů a sdělují jim, jak se mají stahovat a vykonávat pohyb. Opačným směrem skrz míchu přichází do mozku informace o tom, co se děje. I z očí, nosu a úst přichází jemné signály a embryo má speciální dotykové receptory, to dokazuje, že naše smysly vznikají ve velmi rané fázi života. Embryo roste rychle. Každý den se zvětší o 1 mm. Jeho délka na začátku sedmého týdne je 5 mm. V okamžiku, kdy matka vstupuje do osmého týdne těhotenství, je délka víc, než dvojnásobná. (Délku embrya měříme ultrazvukem. Dá se jím měřit i srdeční rytmus embrya.) (Lars Hamberger)

Příloha č. 9

Vývoj novorozence podle Taťány Hanákové

1. měsíc

- Na silné zvuky reaguje trhnutím
- Hlavička padá do zadu, pokouší se ji zvedat
- Kope nohama

2. měsíc

- Hlavu udrží asi 5 vteřin
- Zvedá nožky
- Zrakem pozoruje předměty
- Reaguje na zvuky
- Směje se

3. měsíc

- Zvedne hlavu vysoko, udrží ji až minutu
- Živě se pohybuje
- Zrakem i pohybem hlavy sleduje předměty
- Zajímá se o okolí
- Vědomě se usmívá

4. měsíc

- Zvedá hlavu, když ho přitahujeme za ruce
- Prohlíží si ruce, hraje si s nimi
- Otáčí se za zvukem
- Brouká si
- Hlasitě se směje

5. měsíc

- Převrátí se na bok i na břicho
- Přendává si věci z ruky do ruky
- Rozezná laskavý i přísný tón, mimiku
- Vyžaduje pozornost

6. měsíc

- V sedu s oporou je hlava vzpřímená
- Převrátí se z bříška na záda
- Rozlišuje známé a neznámé osoby

- Hraje si s hračkami, přendává je z ruky do ruky
- Žvatlá

7. měsíc

- Obratně se otáčí
- Hraje si s nožičkami
- Předmět uchopí celou rukou
- Vysloví opakované slabiky

8. měsíc

- Sedí bez držení
- Začíná lézt
- Napodobuje zvuky

9. měsíc

- Samo se posadí
- S oporou stojí
- Chodí s oporou
- Přidrží si lahvičku nebo hrníček
- Rádo vytahuje věci z krabice
- Komunikuje gesty a zvuky

10. měsíc

- Samo se postaví
- Manipuluje s předměty
- Pokouší se říct ma-ma, ta-ta

11. měsíc

- Stojí s oporou delší dobu
- Chodí kolem nábytku
- Rozumí již některým pokynům
- Uchopí mezi palec a ukazovák drobné předměty
- Říká ma-ma, ta-ta

12. měsíc

- Stojí s jistotou
- Dělá první kroky
- Vysypává a vkládá předměty
- Vysloví některá slova s významem

Příloha č. 10

Vývojová psychologie

Studie prokazují, že plod je v posledních dvou měsících nitroděložního života už schopen se učit, těží ze zkušeností. Stále se připravuje na adaptaci na svět. Bylo dokázáno, že plod se nechová jako automat, který reaguje na podněty, ale je sám iniciátorem. Například ovlivňuje matčinu polohu i její pohyby. Plod získává i schopnost sociální interakce. Brzy se dostává plod do aktivního kontaktu s matkou. Na spontánní pohyby matka reaguje emocionálně a její emoce ovlivňují dítě. Již před narozením má matka a dítě svůj vlastní dialog, rychle se rozvíjí ve smysluplnou neverbální komunikaci, po jeho narození. Můžeme v tom nalézat vnitřní prožitky. Jak vypadají, to můžeme jen hádat. Získané poznatky jsou zajímavé, ale jejich interpretace je obtížná. O psychice dítěte před narozením se ví málo. Přesto je důležité, aby psychický stav matky byl dobrý, ona působí na dítě. (Josef Langmeir, Dana Krejčířiková, 1998)

„ Prenatální vývoj lidského plodu trvá 9 kalendářních měsíců. V tomto období se vytvářejí všechny potřebné předpoklady pro budoucí samostatný vývoj plodu. Plod je velice brzy aktivním organismem, který je schopen nejjednodušších forem učení a má dokonce určité, individuálně specifické projevy. Plod dovede diferencovaně reagovat na různé smyslové podněty, především taktilně-kinestetické a sluchové. Jeho reakce se projeví především v intenzitě a frekvenci pohybů, tj. kopání. Tímto způsobem podává informaci o svém aktuálním stavu.“

„Pro rozvoj plodu je důležité spojení s mateřským organismem. Funkci komunikačního kanálu mezi matkou a plodem plní placenta. Komplexní interakce mezi matkou a plodem se postupně rozvíjí i v prenatální fázi. Jejich vzájemná komunikace může být fyziologická, smyslová či emocionální.“

„Již od začátku prenatálního vývoje se začíná vytvářet individuálně specifický vztah matky k dítěti, který prochází různými fázemi. Významným mezníkem v rozvoji tohoto vztahu je počátek rozeznatelných pohybů plodu. Budoucí rodiče procházejí významnou fází proměny vlastních rolí, vzájemného vztahu i životního stylu. Narození dítěte ovlivní všechny primární psychické potřeby.“ (Marie Vágnerová, 1999, str. 21)

Vývoj předčasně narozených dětí

Projevy dětí po narození se mění velmi rychle. U nedonošených dětí, ve srovnání s těmi narozenými v termínu, jsou nalézány rozdíly v chování. Nedonošené děti jsou labilnější, ale současně méně reaktivní na sociální i smyslové podněty. Signály u předčasně narozených dětí jsou méně srozumitelné. Jsou schopné vizuální orientace, ale neschopné kontrolovat nahodilé tělesné pohyby. Později se u těchto dětí častěji objevují poruchy soustředění pozornosti, vizuomotorické obtíže, zvýšená úzkost, lehčí poruchy řeči i specifické poruchy učení. Není to vše způsobené pouhou nedonošeností, ale také hraje velkou roli dramatická změna prostředí, na kterou dítě ještě nebylo připraveno. Rodiče jsou seznamováni se vším, co se kolem jejich dítěte děje a je nutná jejich spolupráce a kontakt s dítětem. Nedonošené děti se vyvíjí pomaleji než ty narozené v termínu. (Josef Langmeir, Dana Krejčířiková, 1998)

Vývoj novorozence

„Novorozenecké období trvá přibližně 1 měsíc. Je to doba adaptace, během níž se dítě přizpůsobuje podmínkám nového prostředí, které jsou odlišné od podmínek intrauterinního života.“ (Marie Vágnerová, 1999, str. 23)

„Novorozenec je vybaven základními vrozenými reflexy, které mu počáteční adaptaci usnadňují. Zároveň dovede vnímat různé smyslové podněty, které mu slouží jako základ primární zkušenosti. Učení v raném věku je vždycky spojeno se smyslově prezentovanými informacemi. Projevuje se zde tendence k integraci, ke spojení různých zkušeností. Učení novorozence je aktivizováno především v rámci sociální interakce. Nejvýznamnějším sociálním objektem je matka, jejíž chování má v této době, přinejmenším z části, vrozený charakter. Vazba mezi matkou a dítětem se rozvíjí již během prvních hodin po porodu. Do vzájemné interakce je vhodné zahrnout i otce, jehož význam pro tak malé dítě sociokulturní tradice opomíjí. V této době dochází k oboustranné adaptaci a postupnému rozvoji základního vztahu mezi rodiči a dítětem.“ (Marie Vágnerová, 1999, str. 28)

Všechny hlavní znaky psychického vývoje se nyní uplatňují na vyšší úrovni. Je dokázané, že chování novorozence v horizontální poloze je jiné než v šikmé poloze. Také se ukazuje, že mezi novorozenci jsou individuální rozdíly.

Novorozenec má již určitý svalový tonus. Jeho stav spánku a bdění je odlišen. Spí asi 20 hodin a jeho spánek je rozdroben do více počtů krátkých úseků.

Brazelton rozlišuje 6 základních stavů dítěte.

1. **Hluboký spánek** – pravidelný dech, oči zavřené, bez spontánních pohybů.
2. **Lehký spánek** – oči jsou zavřené nebo pootevřené, pod víčky pozorujeme oční pohyby, dech je nepravidelný, aktivita je nízká s drobnými záškuby, mimické výrazy.
3. **Dřímota** – stav mezi spánkem a bděním, oči mohou být otevřené, nebo polootevřené, aktivita nízká, drobné záškuby.
4. **Klidný bdělý stav** – jasný pohled, dítě pozoruje a poslouchá, aktivita nízká
5. **Aktivní bdělý stav** – oči otevřené, pohybová aktivita, pohyby končetin, hlasové projevy.
6. **Pláč** – oči zavřené nebo otevřené, velká aktivita, dech nepravidelný, pláč.

Novorozenec má vyvinuty všechny nepodmíněné reflexy (hledací, sací, polykací, vyměšovací, obrané, orientační, úchopové a polohové), které mu umožní se adaptovat na nový svět. Relativně vyspělé jsou i jeho smysly. Novorozenec vidí, pozornost je přitahována pohybem. Dítě rozeznává tvary i barvy. Dává přednost kontrastům, složitým vzorcům i křivkám, přitažlivý je pro něj lidský obličej. Zraková ostrost však není dokonalá. Zraková pozornost se brzo vyčerpá, ale dá se prodloužit novým podnětem. Určité podněty dokážou dítě uklidnit, uspat, či oživit. Dítě podněty vnímá a dokonce si je pamatuje, hlavně obličej své matky. Sluch je taky dobře vyvinut, dítě dává přednost některým zvukům, rozezná hlas své matky. I hmat mají novorozenci dobře vyvinutý. Dávají přednost teplu. Hmatem se dítě i uklidňuje. Nemůžeme opomenout ani další smysly. Chuť a čich je také vyvinut. Dítě pozná svoji matku i čichem. Po motorické stránce je novorozenec „nehotový“, je odkázán na péči okolních osob. Novorozenec se dokáže učit, získává zkušenosti, je schopen jednoduchých myšlenkových pochodů. Nápadná je taktéž protisociální zralost novorozence. Dítě reaguje na hlas více, než na jiné zvuky, pozoruje obličej s větším zájmem, než jiné předměty, jeho úchopový reflex je mnohem silnější při vložení prstu do ruky, než jiného předmětu, plazivý reflex je živější na nahém těle dospělého, než v postýlce, citlivý je při kožním kontaktu, podle pachů pozná svoji matku. Také křik novorozence se liší. Dá se rozeznat křik po porodu, křik z hladu nebo z bolesti. Novorozenec dokáže napodobovat jednoduché mimické výrazy, např. pootevření očí,

vystřčení jazyka, otevření a zavření očí, napodobuje také mimické výrazy strachu, radosti, odporu, smutku i překvapení. Schopnost dítěte se učit má svá omezení. Jeho paměť je krátkodobá a všechno se musí stále opakovat. Matka se k dítěti chová jinak než k ostatním. Při hovoru matka výrazy přehání, používá vyšší tón, mluví pomaleji, zvýrazňuje mimiku, dívá se dítěti do očí, je blíž jeho tváři, výrazové projevy jsou chudší, projevy jsou stále opakovány. Má-li mít dítě v této době svého postnatálního života optimální podmínky pro vývoj, potřebuje osobu, která se mu věnuje s pozorností a která se nechá vést svou intuitivní empatií. (Josef Langmeir, Dana Krejčířiková, 1998)

„Novorozenec je bytost poznávající a cítící, a že vyžaduje velmi citlivý a individualizovaný přístup. Řečeno slovy J. Švejcara: dítě touží po otvírání nových stránek kouzelného světa a po kráse citů ve svém okolí. Čím dříve po narození dítě dostává tuto náplň od své matky do života, tím větší jsou možnosti jeho životního rozkvětu. (v úvodu k jeho Péči o dítě, 1985)“ (Josef Langmeir, Dana Krejčířiková, 1998, str. 46)

Příloha č. 11

Otázky:

Otázka č. 1 je uzavřená a zjišťuje, do které třídy žák chodí.

Otázka č. 2 je uzavřená a zjišťuje pohlaví žáka.

Otázka č. 3 je uzavřená a zjišťuje, zda má žák sourozence a jejich počet.

Otázka č. 4 je uzavřená a zjišťuje, zda má žák mladšího nebo staršího sourozence.

Otázka č. 5 je polouzavřená a zjišťuje počet členů v domácnosti.

Otázka č. 6 je otevřená a zjišťuje znalosti odlišnosti chlapce od dívky.

Otázka č. 7 je otevřená a zjišťuje znalosti o lásce.

Otázka č. 8 je otevřená a zjišťuje znalosti o rodině.

Otázka č. 9 je otevřená a zjišťuje znalosti o otci.

Otázka č. 10 je otevřená a zjišťuje, zda žák ví, jak se dítě dostane do matčina břicha.

Otázka č. 11 je otevřená a zjišťuje znalosti o vývoji dítěte v děloze.

Otázka č. 12 je otevřená a zjišťuje, zda žák zná délku trvání těhotenství.

Otázka č. 13 je otevřená a zjišťuje, zda žák ví pohlaví budoucího dítěte.

Otázka č. 14 je otevřená a zjišťuje, zda žák ví, jak se dítě dostane z matčina břicha.

Otázka č. 15 je otevřená a zjišťuje, zda žák ví, co dítě dělá v břiše.

Otázka č. 16 je otevřená a zjišťuje, zda žák ví, co je pupeční šňůra.

Otázka č. 17 je otevřená a zjišťuje, zda žák ví, co novorozenec jí.

Otázka č. 18 je otevřená a zjišťuje znalosti novorozence.

Otázka č. 19 je otevřená a zjišťuje, zda žák ví, jak se sám narodil.

Otázka č. 20 je škálová a zjišťuje, jak často mluví žáci s paní učitelkou o vzniku života.

Otázka č. 21 je škálová a zjišťuje, jak často mluví žáci doma o vzniku života.

Otázka č. 22 je škálová a zjišťuje, jak často mluví žáci s kamarády o vzniku života.

Otázka č. 23 je polouzavřená a zjišťuje, odkud žáci čerpají informace.

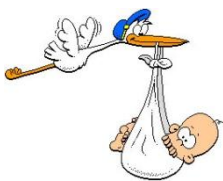
Otázka č. 24 je uzavřená, žáci spojují text s obrázkem

Otázka č. 25 je otevřená, žáci popisují obrázek.

Otázka č. 26 je otevřená, žáci popisují obrázek.

Otázka č. 27 je otevřená a zjišťuje znalost o ultrazvuku.

Příloha č. 12

Anonymní dotazník pro žáky 3. a 5. ročníku základních škol

Zakroužkuj odpověď.

1. Jsem žák:	3. TŘÍDY	5. TŘÍDY
2. Jsem:	DÍVKA	CHLAPEC
3. Mám sourozence:	ANO (počet sourozenců ___)	NE
4. Pokud ano:	MLADŠÍHO	STARŠÍHO
5. Bydlím:		
a) S OBĚMA RODIČI		
b) JEN S MÁMOU		
c) JEN S TÁTOU		
d) BYDLÍ S NÁMI DOMA JEŠTĚ	_____	

Napiš, co víš.

6. V čem se liší chlapec (muž) od dívky (ženy)?

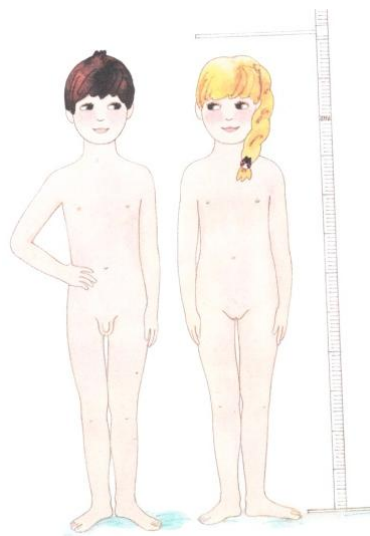

---

7. Co je to láska? _____

---

8. Co je to rodina? _____

---

9. Proč musí mít každé dítě tatínka? _____

_____

10. Jak se dítě dostane do mamčině břicha? _____

_____

_____

11. Popiš, jak se z vajíčka stane dítě?

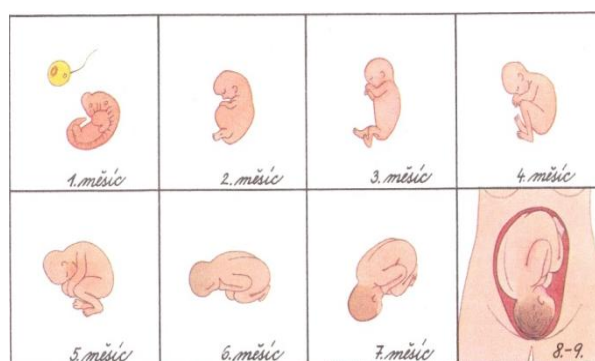
_____

_____

_____

_____

_____

_____

12. Miminko je u maminky v břiše _____ měsíců.

13. Ví maminka s tatínkem dopředu, zda se narodí holčička nebo chlapeček?

A proč? _____

_____

14. Jak se dítě dostane z mamčině břicha? _____

_____

15. Co dělá a jí dítě u maminky v břiše? _____

_____

16. Co je to pupeční šňůra a k čemu slouží? _____

_____

17. Co jí a pije narozené miminko? _____

_____

18. Popiš, jak vypadá narozené miminko.(tělo, vzhled, zábava, schopnosti, co jí,...): _____

_____

19. Víš, jak ses narodil? Napiš to. _____

_____

Vyber odpověď, která je podle tebe správná.

20. Povídáte si s paní učitelkou o tom, jak dítě přijde na svět?

- a) ano, často
- b) ano, občas
- c) když se zeptáme
- d) skoro vůbec
- e) nikdy

21. Povídáte si doma o vzniku života?

- a) ano, často
- b) ano, občas
- c) když se zeptám
- d) skoro vůbec
- e) nikdy

22. Povídáš si o tom s kamarády (kamarádkami)?

- a) ano, často
- b) ano, občas
- c) skoro vůbec
- d) nikdy

23. Odkud se o vzniku života dozvídáš? (může být i více odpovědí)

- a) ČASOPIS
- b) KNIHA
- c) INTERNET
- d) TELEVIZE
- e) RODINA
- f) ŠKOLA
- g) KAMARÁDI
- h) jinde_____

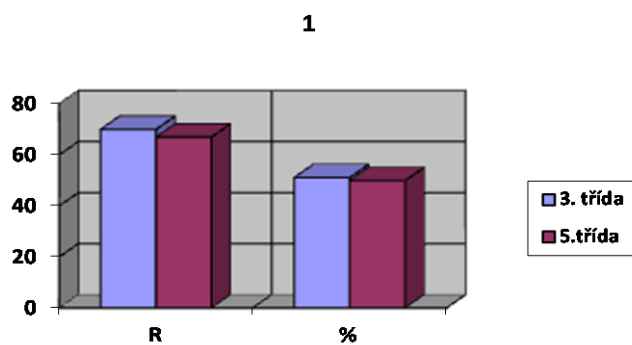

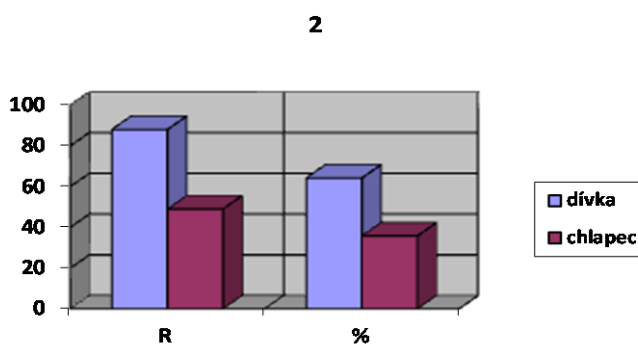
Příloha č. 13

Grafy k tabulkám

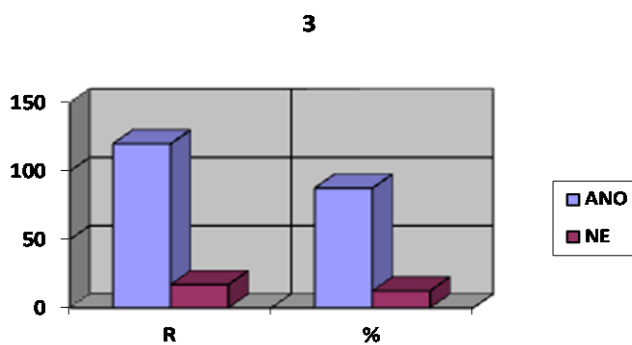
Graf č. 1 odpovědi na otázku č. 1 (3. i 5. ročník)

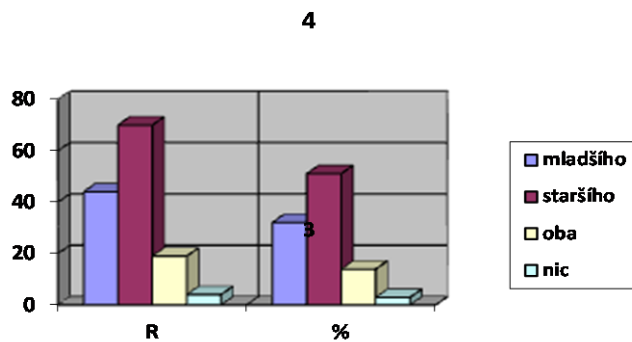
Graf č. 2 odpovědi na otázku č. 2 (3. i 5. ročník)

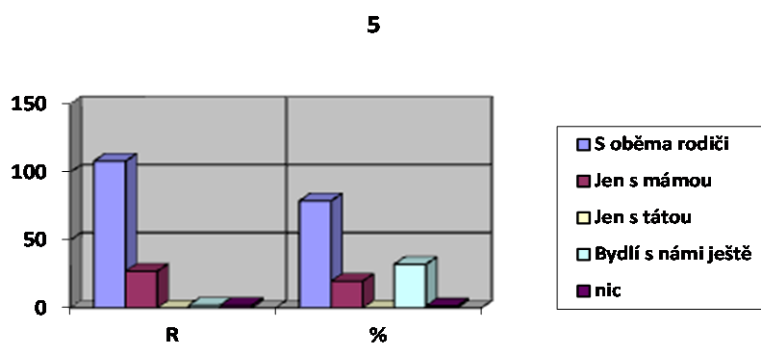
Graf č. 3 odpovědi na otázku č. 3 (3. i 5. ročník)

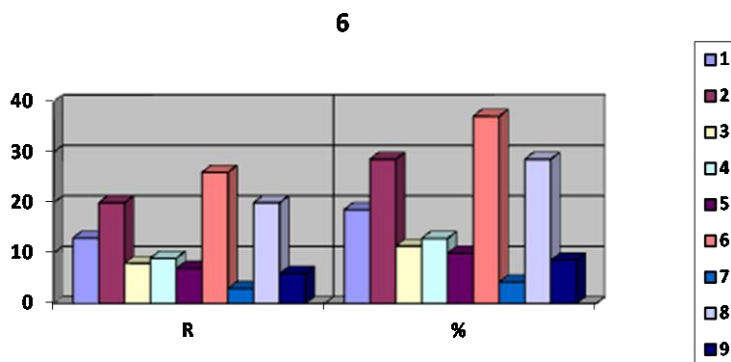
Graf č. 4 odpovědi na otázku č. 4 (3. i 5. ročník)

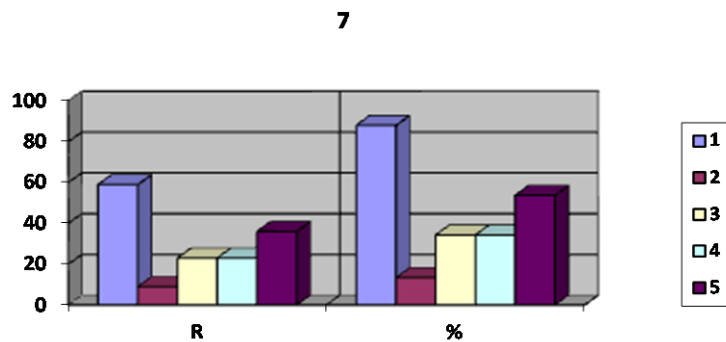
Graf č. 5 odpovědi na otázku č. 5 (3. i 5. ročník)

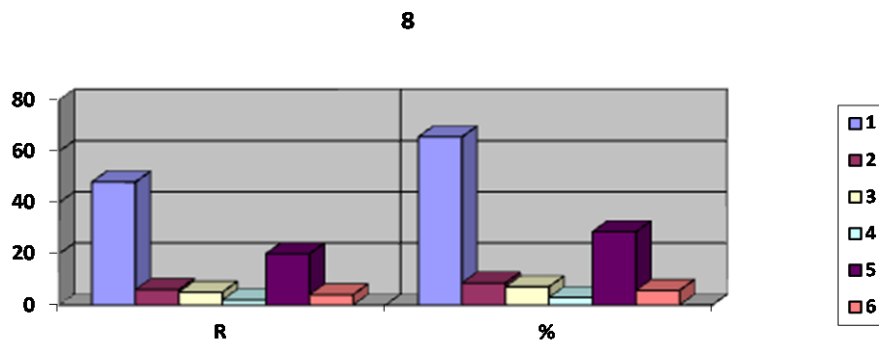
Graf č. 6 odpovědi na otázku č. 6 (3. ročník)

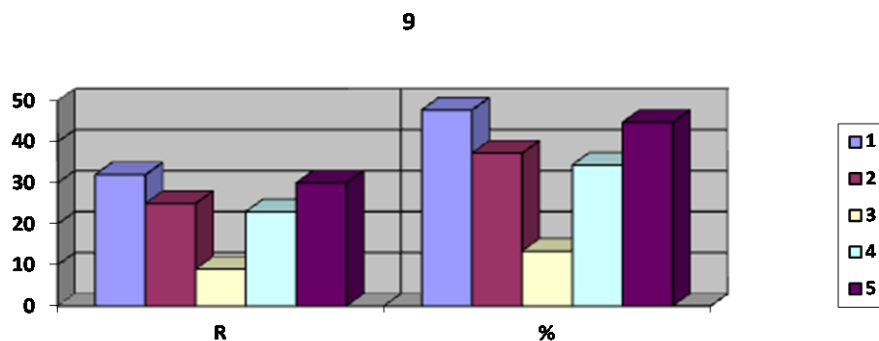
Graf č. 7 odpovědi na otázku č. 6 (5. ročník)

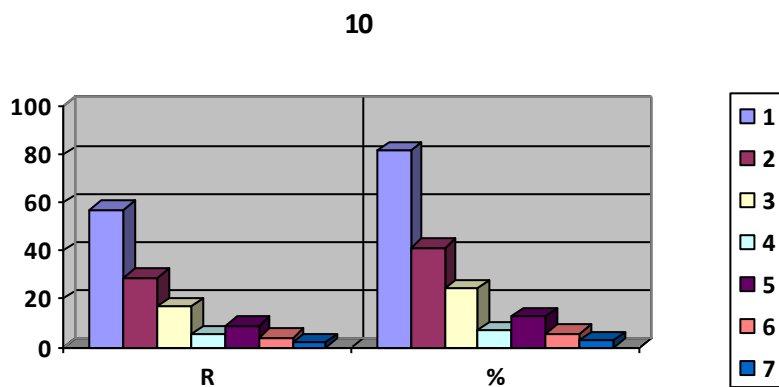
Graf č. 8 odpovědi na otázku č. 7 (3. ročník)

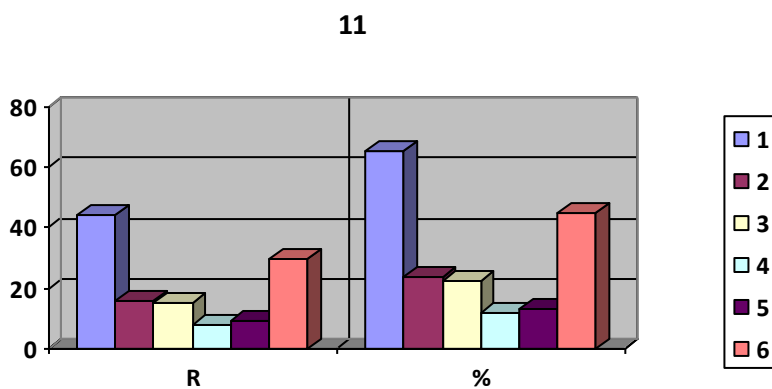
Graf č. 9 odpovědi na otázku č. 7 (5. ročník)

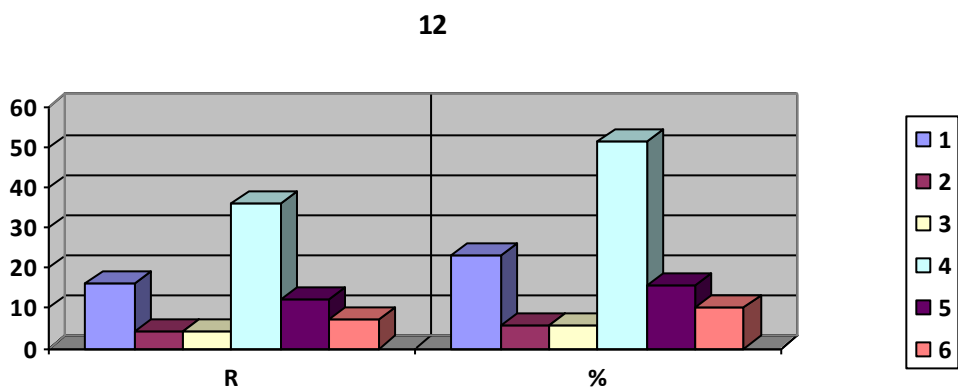
Graf č. 10 odpovědi na otázku č. 8 (3. ročník)

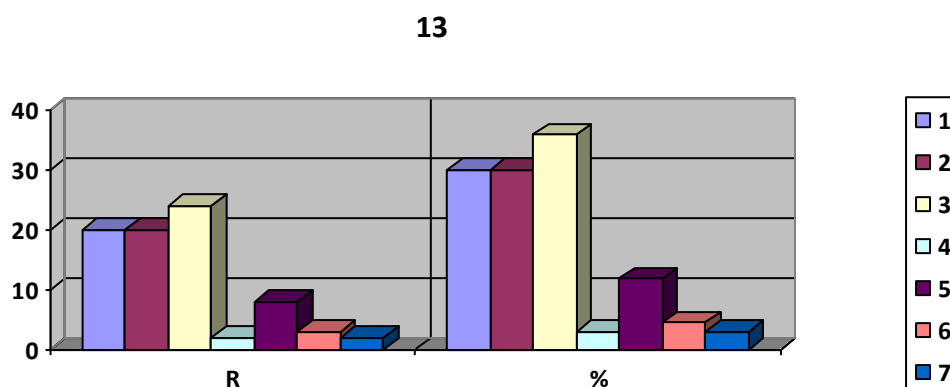
Graf č. 11 odpovědi na otázku č. 8 (5. ročník)

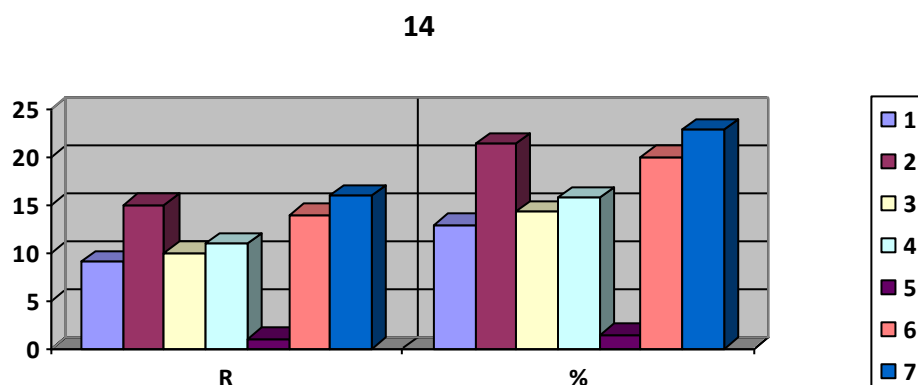
Graf č. 12 odpovědi na otázku č. 9 (3. ročník)

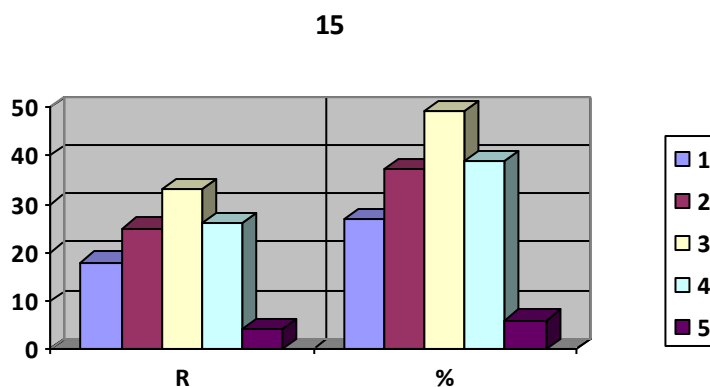
Graf č. 13 odpovědi na otázku č. 9 (5. ročník)

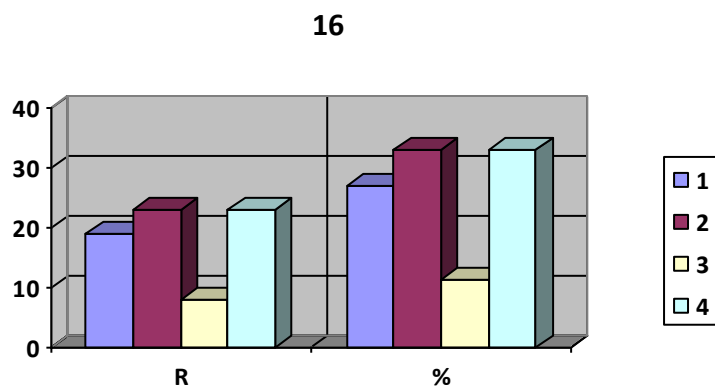
Graf č. 14 odpovědi na otázku č. 10 (3. ročník)

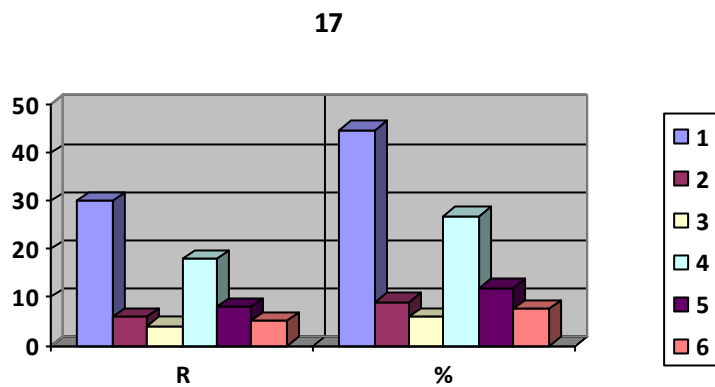
Graf č. 15 odpovědi na otázku č. 10 (5. ročník)

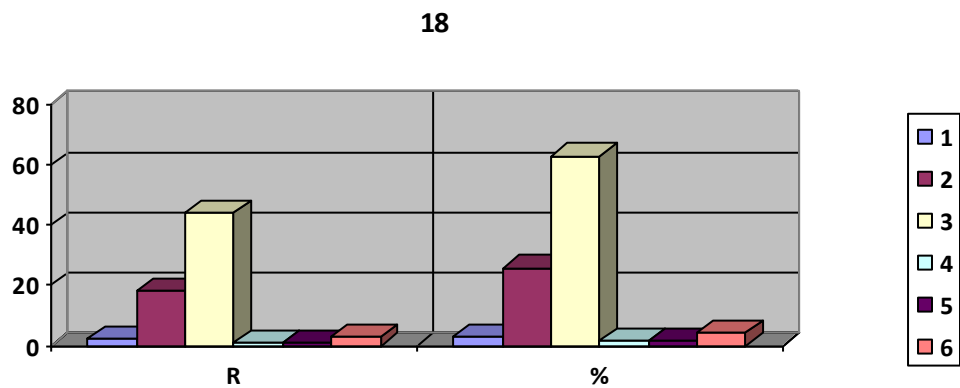
Graf č. 16 odpovědi na otázku č. 11 (3. ročník)

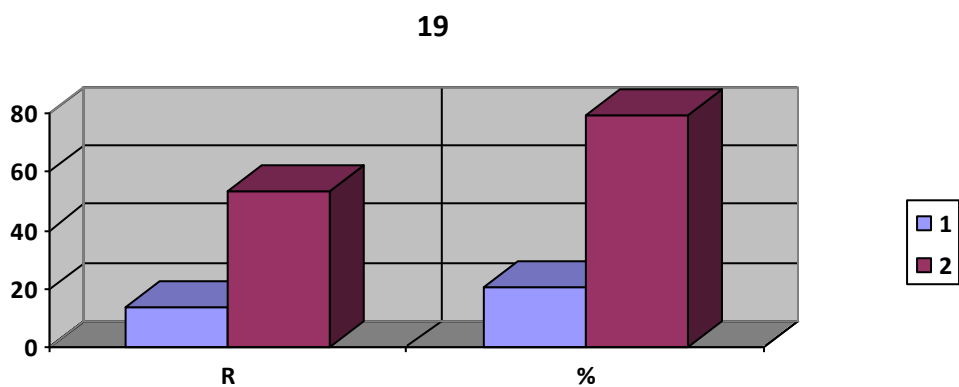
Graf č. 17 odpovědi na otázku č. 11 (5. ročník)

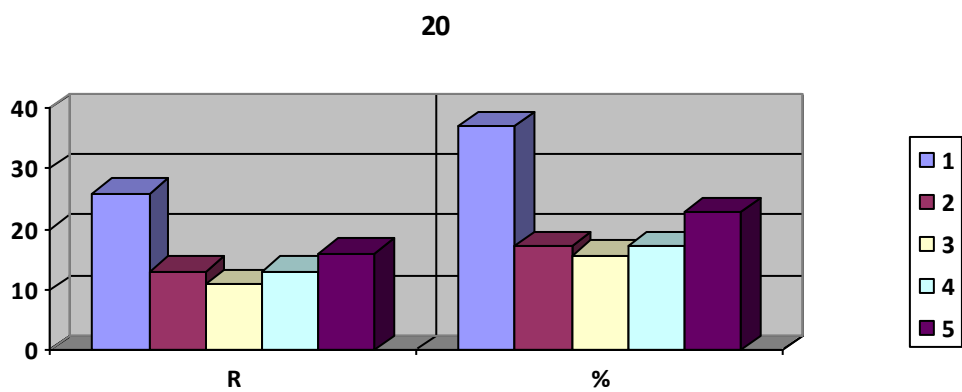
Graf č. 18 odpovědi na otázku č. 12 (3. ročník)

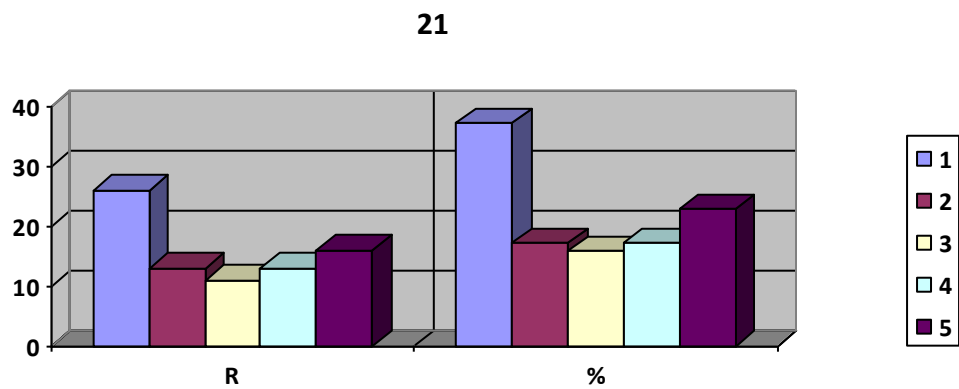
Graf č. 19 odpovědi na otázku č. 12 (5. ročník)

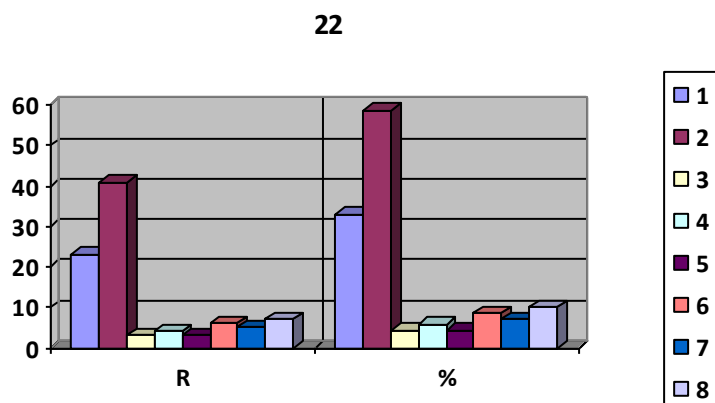
Graf č. 20 odpovědi na otázku č. 13 (3. ročník)

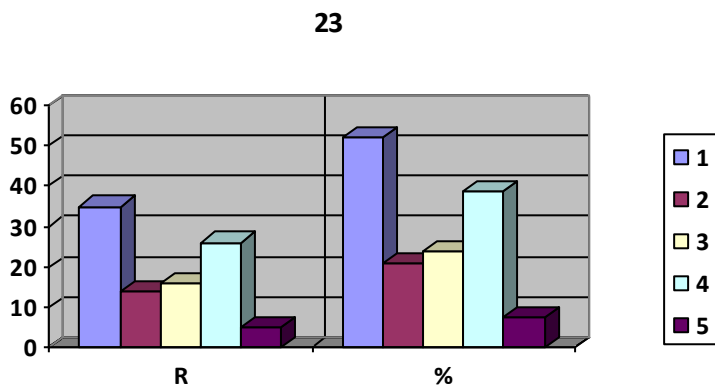
Graf č. 21 odpovědi na otázku č. 13 (5. ročník)

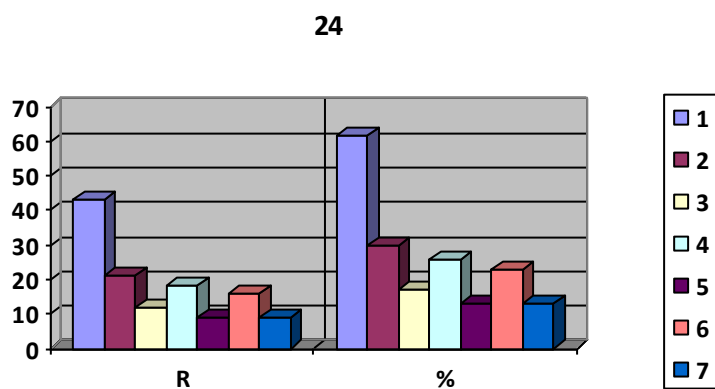
Graf č. 22 odpovědi na otázku č. 14 (3. ročník)

Graf č. 23 odpovědi na otázku č. 14 (5. ročník)

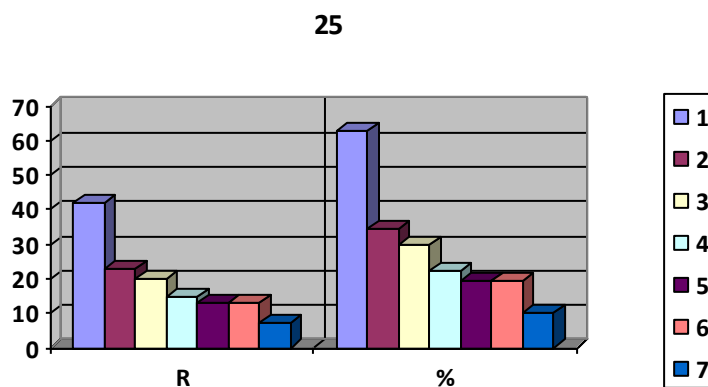

Graf č. 24 odpovědi na otázku č. 15 (3. ročník)

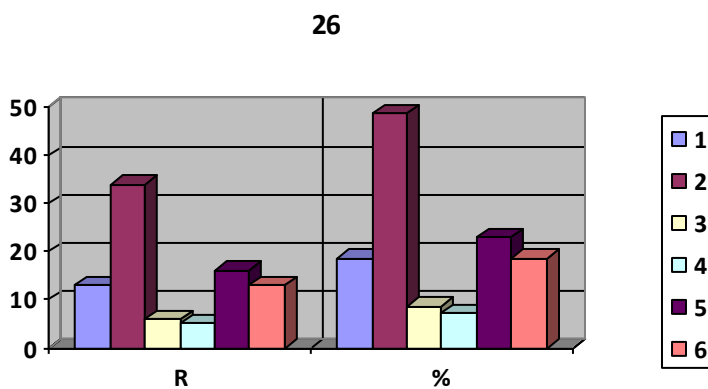

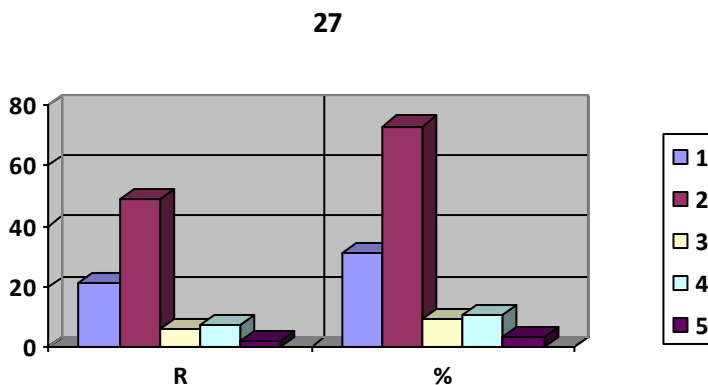
Graf č. 25 odpovědi na otázku č. 15 (5. ročník)

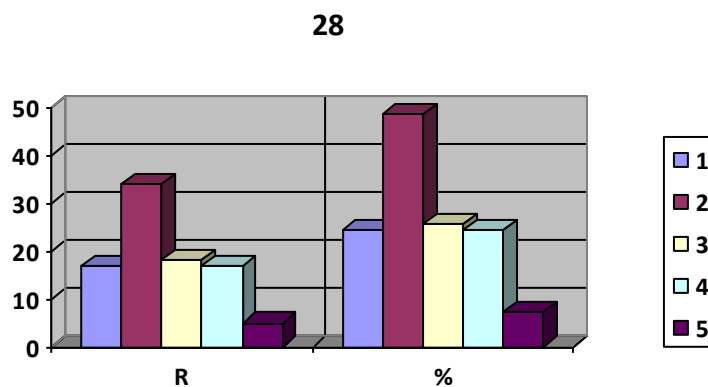
Graf č. 26 odpovědi na otázku č. 16 (3. ročník)

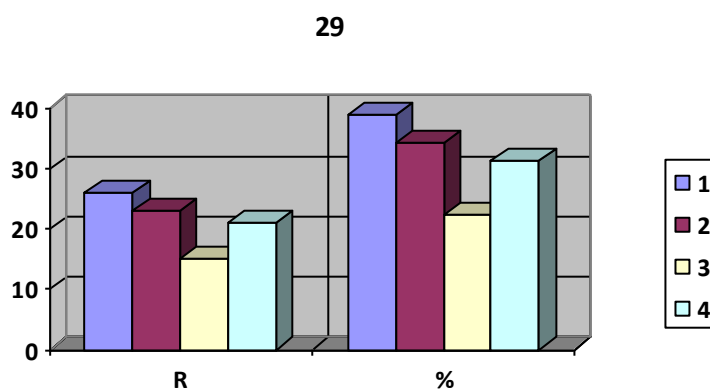
Graf č. 27 odpovědi na otázku č. 16 (5. ročník)

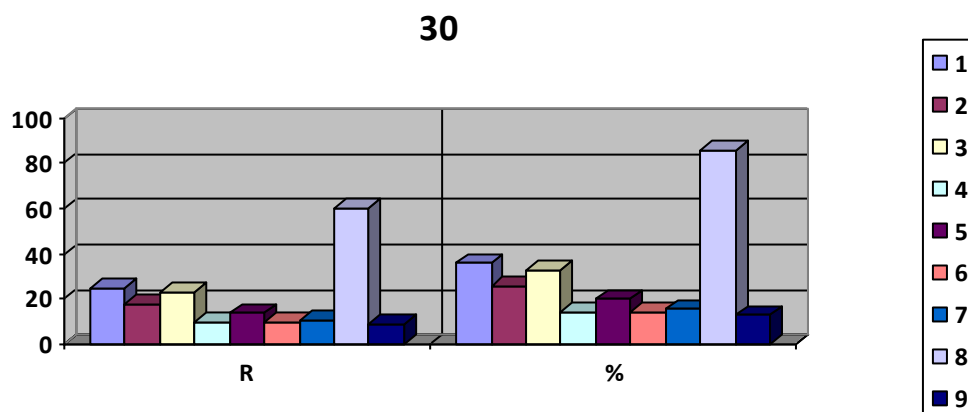
Graf č. 28 odpovědi na otázku č. 17 (3. ročník)

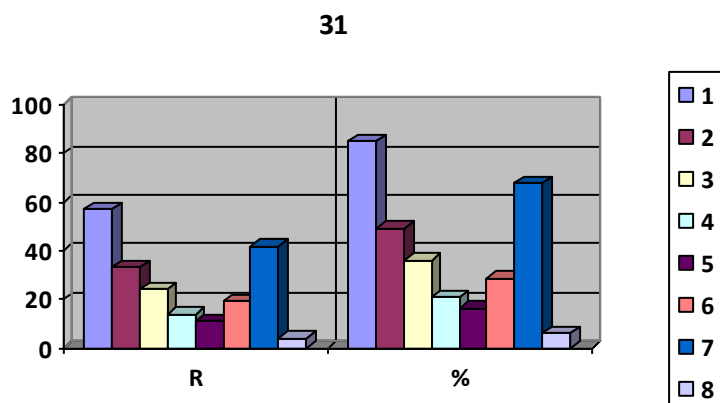
Graf č. 29 odpovědi na otázku č. 17 (5. ročník)

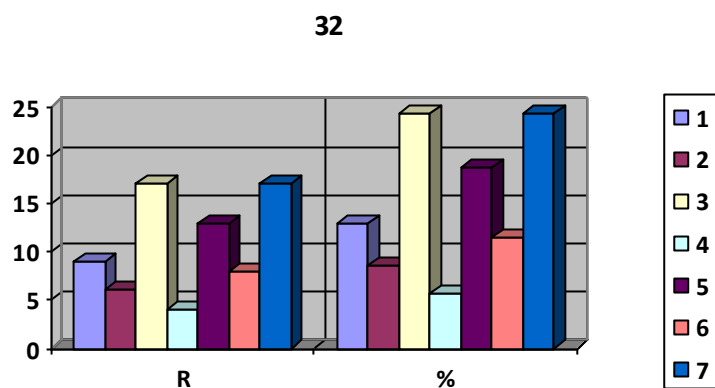
Graf č. 30 odpovědi na otázku č. 18 (3. ročník)

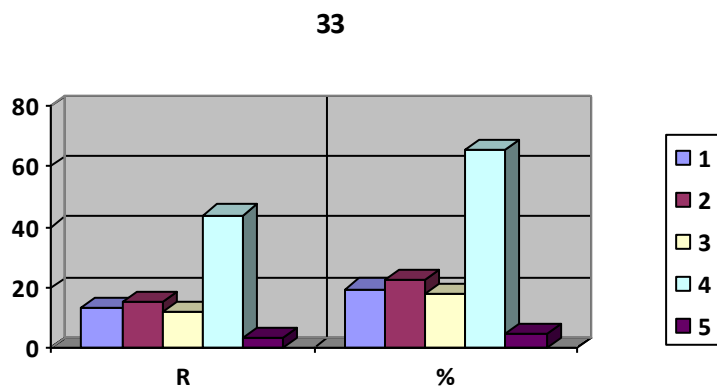
Graf č. 31 odpovědi na otázku č. 18 (5. ročník)

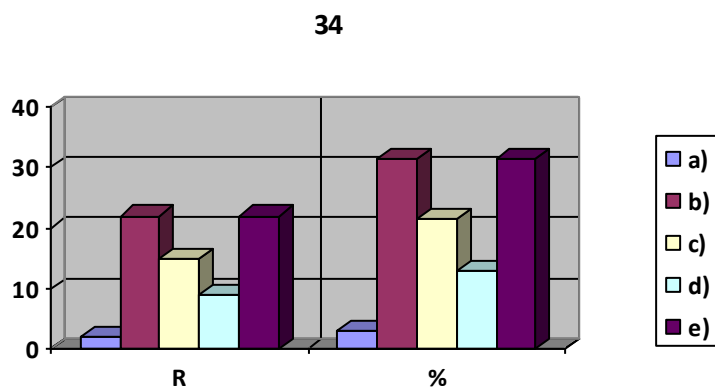
Graf č. 32 odpovědi na otázku č. 19 (3. ročník)

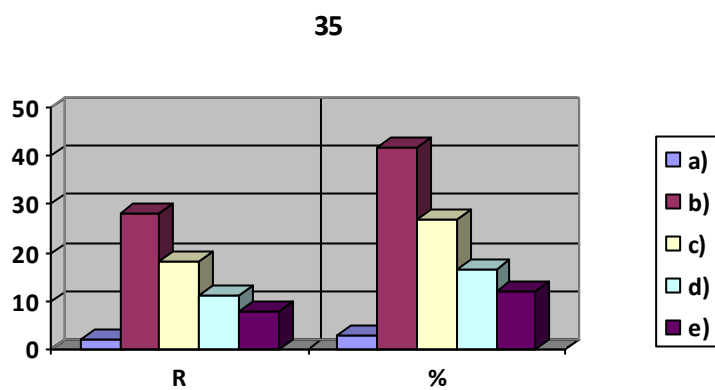
Graf č. 33 odpovědi na otázku č. 19 (5. ročník)

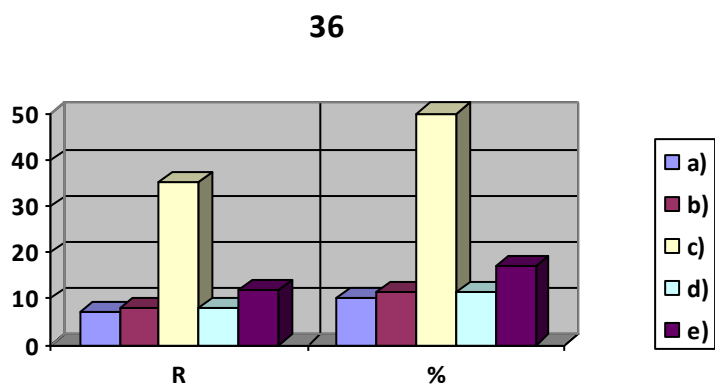
Graf č. 34 odpovědi na otázku č. 20 (3. ročník)

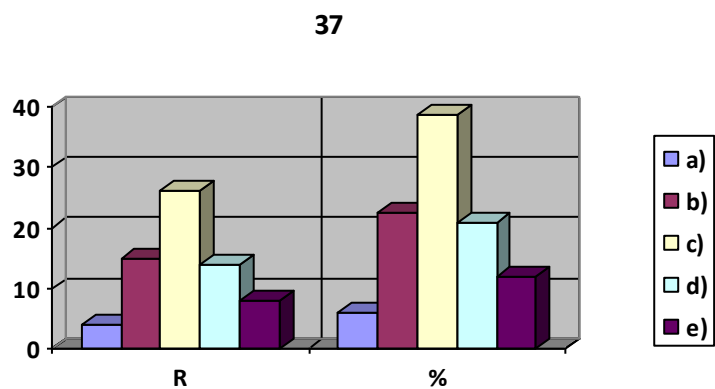
Graf č. 35 odpovědi na otázku č. 20 (5. ročník)

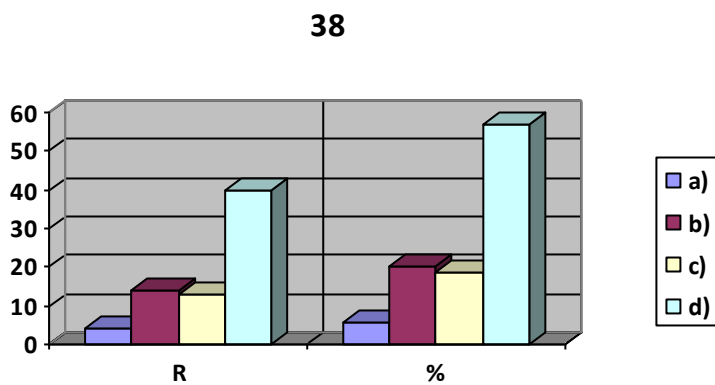
Graf č. 36 odpovědi na otázku č. 21 (3. ročník)

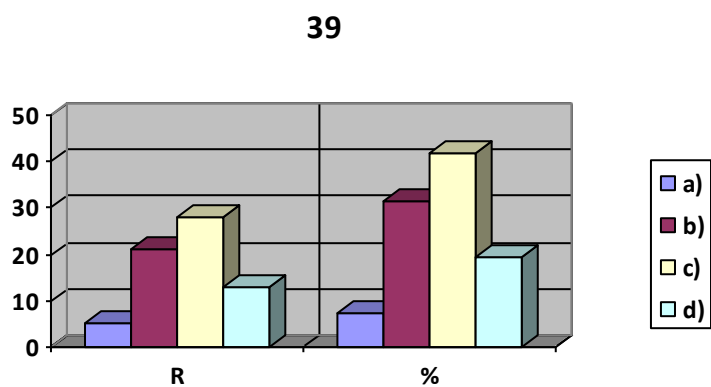
Graf č. 37 odpovědi na otázku č. 21 (5. ročník)

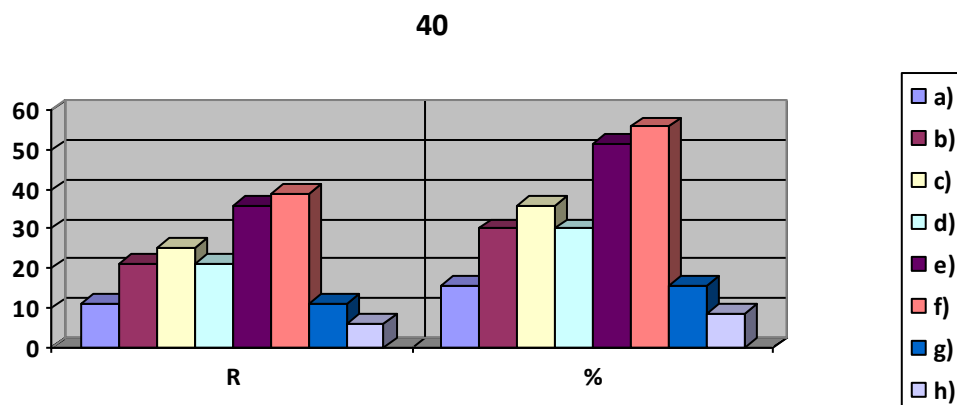
Graf č. 38 odpovědi na otázku č. 22 (3. ročník)

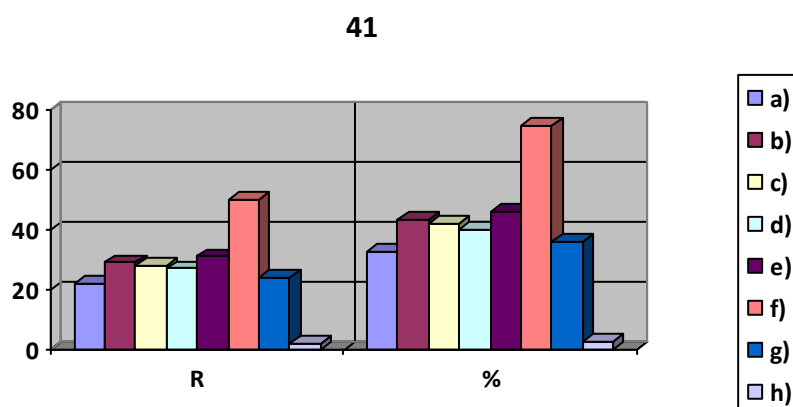
Graf č. 39 odpovědi na otázku č. 22 (5. ročník)

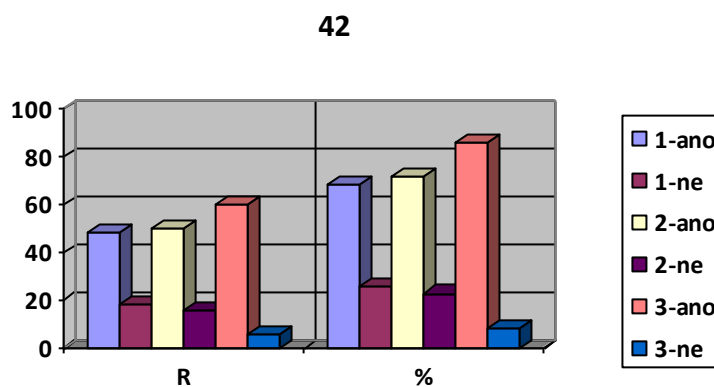
Graf č. 40 odpovědi na otázku č. 23 (3. ročník)

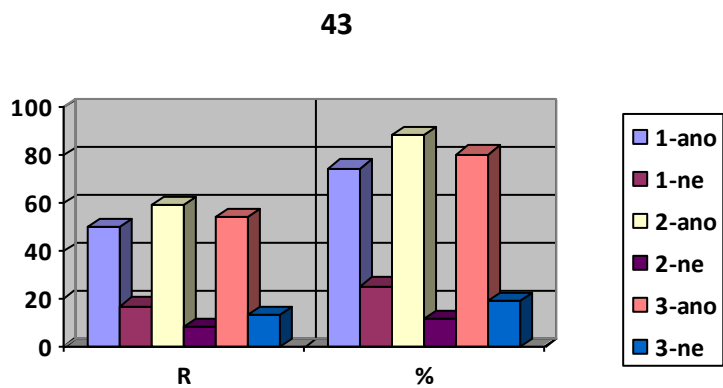
Graf č. 41 odpovědi na otázku č. 23 (5. ročník)

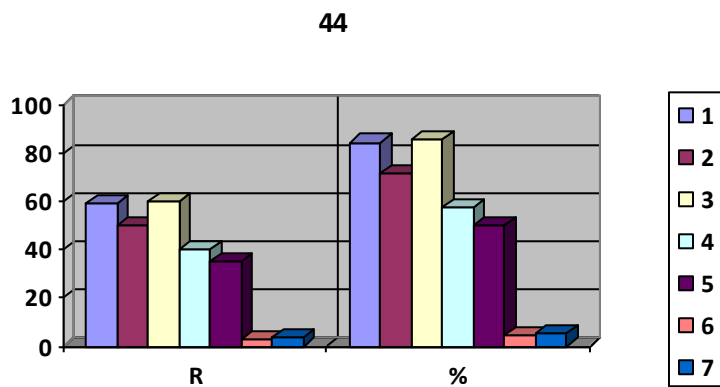
Graf č. 42 odpovědi na otázku č. 24 (3. ročník)

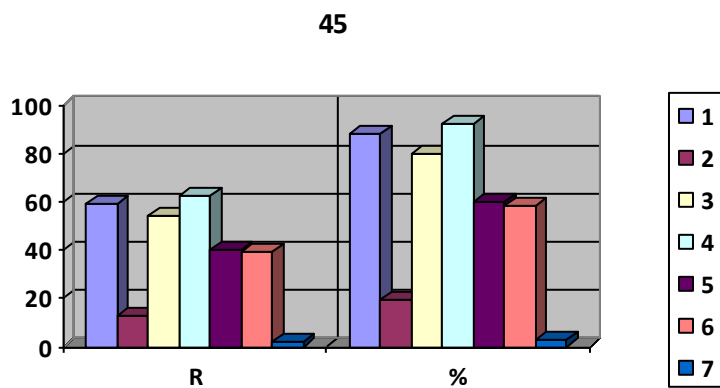
Graf č. 43 odpovědi na otázku č. 24 (5. ročník)

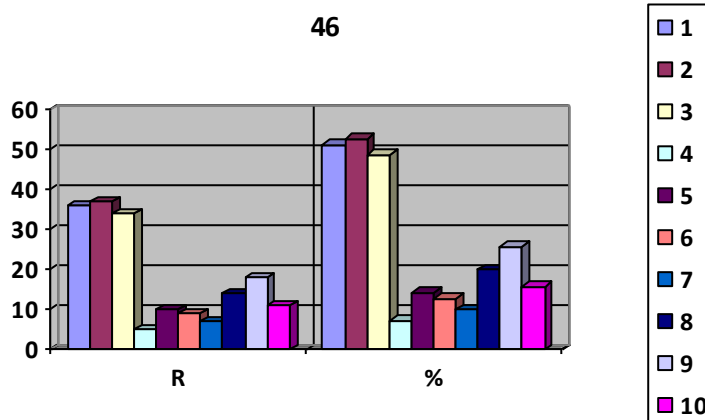
Graf č. 44 odpovědi na otázku č. 25 (3. ročník)

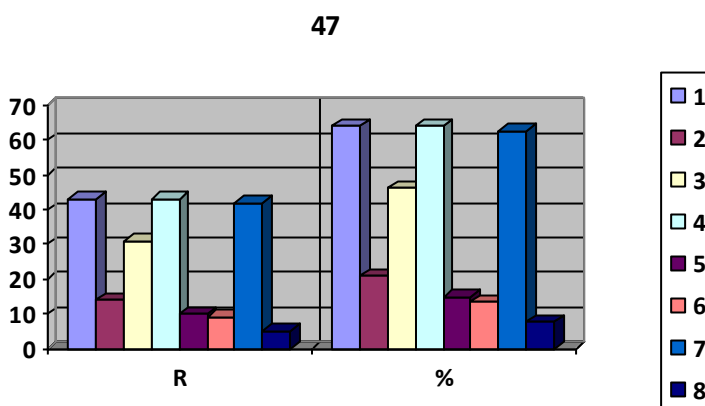
Graf č. 45 odpovědi na otázku č. 25 (5. ročník)

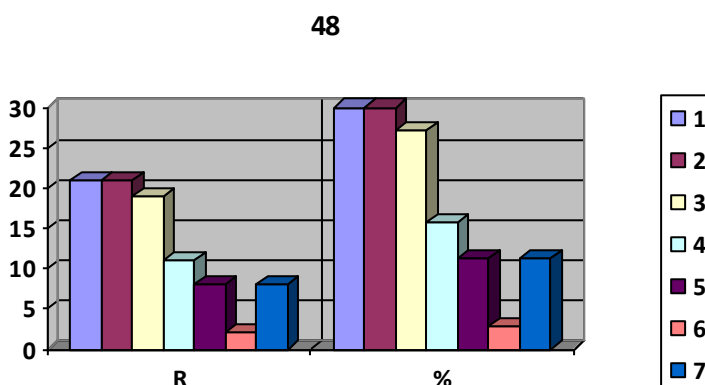
Graf č. 46 odpovědi na otázku č. 26 (3. ročník)

Graf č. 47 odpovědi na otázku č. 26 (5. ročník)

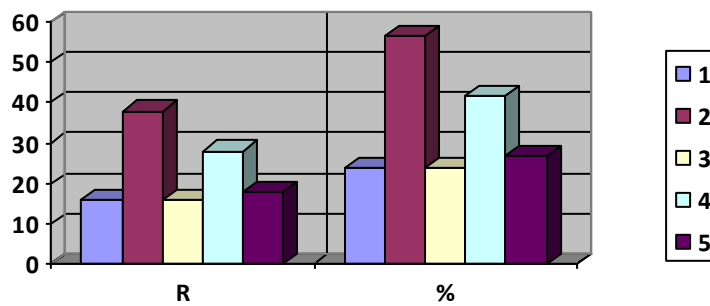
Graf č. 48 odpovědi na otázku č. 27 (3. ročník)

Graf č. 49 odpovědi na otázku č. 27 (5. ročník)

49

Příloha č. 14

Doplňující dotazníková část - učitelé

Dotazníky jsem rozdávala osobně a vysvětlila jsem učitelům, co mají s dotazníky dělat. Celkem jsem rozdala 156 dotazníků, z toho se mi vrátilo 117 vyplněných, což je 75%. Další 7 dotazníků jsem musela vyřadit, protože nebyly zcela vyplněné. Ve výzkumné části jsem tedy mohla použít 110 dotazníků. Soubor U (jako učitel) byl vytvořen ze 110 respondenty. Pro dotazník jsem použila metodu univariační analýzy, což znamená, že otázky jsem analyzovala podle jednotlivých odpovědí. Respondenti, učitelé, odpovídali celkem na 14 otázek, z toho první 4 otázky byly faktografické, které jsem v dotazníku nijak neoznačila. Proto dodatečně označuji otázky písmeny a-d .

Otázky:

Otázka a) je polouzavřená a zjišťuje, v kterém ročníku učitel učí.

Otázka b) je polouzavřená a zjišťuje věk učitele.

Otázka c) je uzavřená a zjišťuje, pohlaví učitele.

Otázka d) je polouzavřená a zjišťuje, druh školy.

Otázka č. 1 je uzavřená a zjišťuje, zda učitel vyučuje o vzniku života.

Otázka č. 2 je uzavřená a zjišťuje, zda učitel souhlasí s vyučováním o vzniku života.

Otázka č. 3 je uzavřená a zjišťuje, zda učitel vyučuje rád tuto problematiku.

Otázka č. 4 je uzavřená a zjišťuje, jak učitel otevřeně vyučuje o vzniku života.

Otázka č. 5 je uzavřená a zjišťuje, jak žáci reagují ve vyučování na tohle téma.

Otázka č. 6 je uzavřená a zjišťuje, jak jsou děti informované mimoškolně o vzniku života.

Otázka č. 7 je polouzavřená a zjišťuje, zdroje informací, odkud učitel čerpá do vyučování o vzniku života.

Otázka č. 8 je uzavřená a zjišťuje, zda učitel vyučuje názorně o vzniku života.

Otázka č. 9 je otevřená a zjišťuje, jaké pomůcky učitel používá ve vyučování o vzniku života.

Otázka č. 10 je otevřená a zjišťuje, zda učitel chce ještě něco dodat, co v dotazníku nebyl řečeno k tomuto tématu.

Vyhodnocení dotazníkového šetření u učitelů

Výsledky dotazníku jsou vyjádřeny tabulkovou formou. V tabulkách jsou vyjádřeny počty respondentů U a jejich zastoupení v % se zaokrouhlením na jedno desetinné číslo.

Tabulka č. 50 faktografická otázka:

a) Učím v ročníku:

	U	%
1. ročník	25	22,7
2. ročník	17	15,5
3. ročník	26	23,6
4. ročník	19	17,3
5. ročník	23	20,9

Tabulka č. 51 faktografická otázka:

b) Věk

	U	%
20-30 let	14	12,7
30-40 let	28	25,5
40-50 let	38	34,5
50-60 let	29	26,4
60-70 let	1	0,9

Tabulka č. 52 faktografická otázka:

c) Pohlaví

	U	%
Muž	3	2,7
Žena	107	97,3

Tabulka č. 53 faktografická otázka:

d) Druh školy

	U	%
ZŠ	103	93,7
ZŠ a MŠ	3	2,7
Malotřídní ZŠ	4	3,6

Tabulka č. 54 otázky č. 1,2,3,4,5,6,8:

	1	%	2	%	3	%	4	%	5	%
1.	31	28,2	32	29,1	30	27,3	6	5,5	11	10
2.	54	49,1	35	31,8	15	13,6	1	0,9	5	4,5
3.	19	17,3	38	34,5	35	31,8	8	7,3	10	9,1
4.	14	12,7	40	36,4	42	38,2	10	9,1	4	3,6
5.	15	13,6	50	45,5	34	30,9	8	7,3	3	2,7
6.	14	12,7	36	32,7	47	42,7	10	9,1	3	2,7
8.	13	11,8	30	27,3	26	23,6	9	8,2	32	29,1

Tabulka č. 55 otázky č. 7

Zdroje informací:

	a	b	c	d	e	f
7.	87	25	73	73	71	19
%	79,1	22,7	66,4	66,4	64,5	17,3

Do odpovědi „jiné“ respondenti psali: „DVD, pracovní listy, prezentace, rodiče, diskuze, video, ze života, obrazy, modely, pohlavní orgány“.

Tabulka č. 56 otázka č. 9

Názorné pomůcky:

	U	%
DVD	19	17,3
Obrázky, fotky	41	37,3
Video	14	12,7
Knihy, atlasy, encyklopedie	29	26,4
Panenky	7	6,4
Nic	34	30,9
Interaktivní tabuli	7	6,4
Učebnici	5	4,5
Ostatní	25	22,7

Mezi ostatní jsem zařadila ty, které se objevily pouze ojediněle. Například: Pracovní listy, CD, skládky, plyšák, výstavy, hry, časopis, rostliny, model, hračky, doplňovačky, přiřazování, nákresy, plakáty, pořady pro děti, práce s textem, prezentace.

Tabulka č. 57 otázka č. 10

	U	%
Volná odpověď	11	10
Žádná odpověď	99	90

V 10 otázce se objevilo pouze 11 odpovědí. Ty nyní budu citovat:

„Beseda s odborníkem. (gynekolog, sexuolog)“ se objevila u 3 respondentů.

„Učitelé by se neměli bát na toto téma s dětmi mluvit“

„Škola by měla být z této problematiky vyňata, je to věc rodiny a jejich tradic.“

„Již na 1. stupni by měla proběhnout přednáška na toto téma s odborného lékaře.“

„Základní pohled, který dítě získá ve škole, mu pomůže lépe se orientovat v těchto otázkách, naučí se u nich nahlas mluvit a pojmenovávat je správnými výrazy (děti často z rodiny a od kamarádů znají jen ta vulgární pojmenování).“

„Informovat děti – rodina funguje málo.“

„Důležitost citlivého přístupu, respektování hodnot, které děti mají z domova.“

„Na 1. stupni učit toto téma jen obecně, nezacházet do podrobností, přesto by i mladší žáci s tímto tématem měli být seznámeni.“

„Žáci by měli získat nejvíce informací v rodině a ve škole. Ne se dozvídat kolikrát velmi zkreslené informace od spolužáků a z médií.“

Příloha č. 15

Doplňující dotazníková část - rodiče

Dotazníky jsem rozdávala osobně do škol a učitelé měli dotazovaným dětem dát i dotazník pro rodiče. Celkem jsem rozdala 234 dotazníků, z toho se mi vrátilo 158 vyplněných, což je 67,5%. Další 12 dotazníků jsem musela vyřadit, protože nebyly zcela vyplněné. Ve výzkumné části jsem tedy mohla použít 146 dotazníků. Soubor N byl vytvořen ze 146 respondenty. Pro dotazník jsem použila metodu univariační analýzy, což znamená, že otázky jsem analyzovala podle jednotlivých odpovědí. Respondenti, rodičové, odpovídali celkem na 12 otázek, z toho prvních 5 otázek byly faktografických, které jsem v dotazníku nijak neoznačila. Proto dodatečně označuji otázky písmeny a-e .

Otázky:

Otázka a) je polouzavřená a zjišťuje, počet dětí v rodině.

Otázka b) je polouzavřená a zjišťuje věk dětí v rodině.

Otázka c) je polouzavřená a zjišťuje, pohlaví dětí v rodině.

Otázka d) je polouzavřená a zjišťuje, počet členů v domácnosti.

Otázka e) je polouzavřená a zjišťuje věk rodičů.

Otázka č. 1 je uzavřená a zjišťuje, zda rodiče zahajují rozhovor s dětmi na téma vzniku života.

Otázka č. 2 je uzavřená a zjišťuje, zda mluví rodiče s dětmi, když se samy zeptají.

Otázka č. 3 je uzavřená a zjišťuje, zda rodiče odpovídají dětem popravdě.

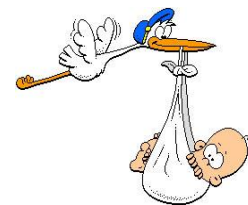
Otázka č. 4 je uzavřená a zjišťuje, zda rodičové poskytují informace dětem.

Otázka č. 5 je polouzavřená a zjišťuje, odkud rodiče čerpají informace.

Otázka č. 6 je uzavřená a zjišťuje, zda rodiče souhlasí s výukou.

Otázka č. 7 je otevřená a zjišťuje, zda se rodiče chtějí ještě nějak vyjádřit k tomuto tématu.

Dotazník pro rodiče

Děkuji za vyplnění dotazníku pro moji diplomovou práci s tématem - znalosti dětí vývoje dítěte před a po narození. Děkuji také za Váš čas, který jste mu věnovali.

Hodnoťte, jako ve škole 1- nejlepší (nejvíc, ano...), 5- nejhorší (nejméně, ne...).

Barbora Čermáková

„Nejčastější rozpaky vznikají z obav, že bychom mohli dítěti říct příliš mnoho a příliš brzy. Tento strach je samozřejmě zbytečný, protože dítě přijímá pouze informace, které jsou jeho věku a duševnímu obzoru přístupné a srozumitelné, všechno ostatní okamžitě pustí ze zřetele. Spíše bychom se měli snažit o to, abychom toho dítěti neřekli příliš málo a příliš pozdě.“

Uzel Radim

POČET DĚTÍ: _____

VĚK DĚTÍ (od nejmladšího): _____

POHLAVÍ DĚTÍ (od nejmladšího): _____

POČET ČLENŮ V DOMÁCNOSTI: _____

VĚK RODIČŮ: MATKA _____   OTEC _____

1. Zahajujete doma rozhovor s dětmi o vzniku života?
1 2 3 4 5
2. Mluvíte s dětmi na toto téma, když se samy zeptají?
1 2 3 4 5
3. Odpovídáte dětem vždy popravdě na jejich otázky o vzniku života?
1 2 3 4 5
4. Poskytujete dětem informace o vzniku života?
1 2 3 4 5
5. Odkud čerpáte informace o vzniku života pro dítě?
  - a) KNIHY
  - b) ČASOPISY
  - c) INTERNET
  - d) ŠKOLA
  - e) TELEVIZE
  - f) JINÉ _____

6. Jste pro to, aby se ve škole vyučovalo o vzniku života?

1 2 3 4 5

7. Chtěli byste se ještě nějak vyjádřit k tomuto tématu? (vývoj dítěte před a po narození) _____

Vyhodnocení dotazníkového šetření u rodičů

Výsledky dotazníku jsou vyjádřeny tabulkovou formou. V tabulkách jsou vyjádřeny počty respondentů N a jejich zastoupení v % se zaokrouhlením na jedno desetinné číslo.

Tabulka č. 58 faktografická otázka:

a) Počet dětí:

	N	%
1 dítě	28	19,2
2 děti	89	61,0
3 děti	17	11,6
4 děti	7	4,8
5 dětí	5	3,4

Tabulka č. 59 faktografická otázka:

b) Věk dětí

	N	%
0 – 3 roky	20	13,7
4 – 6 roků	21	14,4
7 – 8 roků	40	27,4
9 – 11 roků	132	90,4
12 a více roků	66	45,2

Tabulka č. 60 faktografická otázka:

c) Pohlaví dětí v rodině

	N	%
Mužské	29	19,9
Ženské	51	34,9
Obě pohlaví	66	45,2

Tabulka č. 61 faktografická otázka:

d) Počet členů v rodině

	N	%
2	5	3,4
3	29	19,9
4	81	55,5
5	20	13,7
6	6	4,1
7	3	2,1
9	2	1,4

Tabulka č. 62.1 faktografická otázka:

e) Věk rodičů - matka

	N	%
20 – 30	2	1,4
30 – 40	107	73,3
40 – 50	36	24,7
50 - 60	1	0,7

Tabulka č. 62.2 faktografická otázka:

Věk rodičů - otec

	N	%
30 – 40	73	50,0
40 – 50	60	41,1
50 – 60	9	6,2
60 – 70	1	0,7
neurčen	3	2,1

Tabulka č. 63 otázky č.: 1,2,3,4,6:

	1	%	2	%	3	%	4	%	5	%
1.	42	28,8	32	21,9	42	28,8	13	8,9	17	11,6
2.	99	67,8	28	19,2	12	8,2	1	0,7	6	4,1
3.	85	58,2	37	25,3	17	11,6	1	0,7	6	4,1
4.	59	40,4	47	32,1	26	17,8	3	2,1	11	7,5
6.	108	74,0	20	13,7	15	10,3	0	0	3	2,1

Tabulka č. 64 otázky č. 5

Zdroje informací:

	a	b	c	d	e	f
5.	94	42	50	20	33	35
%	64,4	28,8	34,2	13,7	22,6	24,0

Do odpovědi „jiné“ 17 respondentů napsalo „z vlastních zkušeností“, 4 respondenti napsali „ze života“, 2 respondenti napsali „dle uvážení rodičů“, 2 respondenti napsali, že používají „DVD – Byl jednou jeden život“ a 1 respondent napsal – „nikde“.

Tabulka č. 65 otázka č. 7

	N	%
Volná odpověď	6	95,9
Žádná odpověď	140	4,1

V 7. otázce se objevilo pouze 6 odpovědí a ty nyní budu citovat:

„Neřekli příliš mnoho a příliš brzy, ale bylo dostatečně srozumitelné vzhledem k věku.“

„Ať jim do školy občas přivedou sexuologa a gynekologa s možností otázek z řad dětí a odbornou přednáškou.“

„Ano, ale ne ve třetí třídě.“

„Dítě by mělo být informované vzhledem ke svému věku.“

„Je to přirozená součást života člověka, údaje přiměřené věku jsou přínosné.“

„Patří to k životu, stejně jako smrt, je špatné jedno nebo druhé - zamlčovat nebo mlžit.“

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Barbora Čermáková
Katedra:	Primární a preprimární pedagogika, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc
Vedoucí práce:	Doc. PaedDr. Miluše Rašková Ph.D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Znalosti žáků primární školy o vývoji člověka před a po jeho narození
Název v angličtině:	Primary school students' knowledge of human development before and after birth
Anotace práce:	<p>Diplomová práce na téma „Znalosti žáků primární školy o vývoji člověka před a po jeho narození“ se zabývá důležitostmi sexuální výchovy ve vzdělávacím systému školy a začleněním výchovy do rodiny. Seznamuje nás se vzdělávací oblastí „Člověk a jeho zdraví“ a také začleněním témat sexuální výchovy do předmětu. Zabývá se ještě rodinou, školou, reprodukčními právy i teoretickými znalostmi o vývoji člověka.</p> <p>Teoretická část je rozdělena do 9 částí: 1. Učitel a žák, 2. Znalost, dovednost a návyk žáka, 3. Škola, 4. Rodina, 5. Žena a muž, 6. Těhotenství, 7. Porod, 8. Novorozeně a 9. Vývojová psychologie</p> <p>Praktická část se zabývá dotazováním žáků ze třetích a pátých ročníků a jejich znalostmi.</p>
Klíčová slova:	Žák, znalost, sexuální výchova, rodina, škola, výchova ke zdraví, komunikace o sexualitě, reprodukční práva
Anotace v angličtině:	Diploma thesis on "Knowledge of primary school pupils about human development before and after birth" focuses on the importance of sex education in schools educational system and integrating education into the

	<p>family. It acquaints us with the educational area "Man and his health" and also the inclusion of sex education topics in the subject. Still deals with family, school, reproductive rights and theoretical knowledge of human development.</p> <p>The theoretical part is intergenerational into 9 parts: 1 Teacher and pupil, 2 Knowledge, skills and habits pupil, 3 School, 4 Family, 5 Female and male, 6 Pregnancy, 7 Birth, 8 Newborn and 9 Development psychology</p> <p>The practical part deals with the questioning of pupils in third and fifth class and their knowledge.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Pupil, knowledge, sex education, family, school, health education, communication about sexuality, reproductive rights
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Přehled učitelových funkcí podle J. Maňáka:</p> <p>Příloha č. 2: Klasifikace základních metod podle J. Maňáka.</p> <p>Příloha č. 3: Přehled slovních metod, Jarmila Skalková</p> <p>Příloha č. 4: Klasifikace forem podle J. Maňáka.</p> <p>Příloha č. 5: Druhy a formy domácích úkolů podle J. Maňáka.</p> <p>Příloha č. 6: Obecné principy podle J. Průchy.</p> <p>Příloha č. 7: Ovulace podle Lars Hambergera</p> <p>Příloha č. 8: Těhotenství podle Lars Hambergera</p> <p>Příloha č. 9: Vývoj novorozence podle MUDr. Taťány Hanákové</p> <p>Příloha č. 10: Vývojová psychologie podle Marie Vágnerové</p> <p>Příloha č. 11: Otázky pro žáky</p> <p>Příloha č. 12: Dotazník pro žáky</p> <p>Příloha č. 13: Grafy k daným otázkám</p> <p>Příloha č. 14: Dotazník pro učitele</p>

	Příloha č. 15: Dotazník pro rodiče
Rozsah práce:	95 stran
Jazyk práce:	CZ